

Zgodbe

VOGERSZKOGA

KRÁLESZTVA.

Szpiszao

Kossics József

plebános na gorejnyem Sziniki

GREGOR KRÉK

Natiszk od Bertalanffy Imrea v-Szombotheli vu leti 1848.

108332

108332

88168/1950

Zgodbe

Vogerszkoga Králesztva.

Vpelanye.

Vsza zemla, po steroj je zdáj vogerszko Králesztvo razpresztranyeno, v-sztároj dóbi je v-Pannonio bila omej-jana. — Po csaszih v-Pannnonio teliko národov razbi-jajoucs pride i odide kak jih je escse nej vidla, niti jih nebode vecs vidla, ki szo jo szporobili, opúsztili, szcéc-zali tak, da je 'se nej znála csidna je? — Náj sztra-hovitnejsi szo bili

Hunovje

stere je **Balambér** z-ütrasnyih krajov Ázie v-Europo, celou v-Pannonio, privodo, ino sze po vszoy zdájnoj vegerszkoy zemli razpresztréjo. — **Átila** je bio nyih naj strasnejši Kráo, ki z-Gotmi, Szarmatmi, ino drügimi národmi zdrú'sen v-nezmernoj vno'síni ide zPannonie, gde szí je Králesztvo vravnao, nad czarigrádszkoga Csaszara Theodózia II, preobláda ga, i na placsüvanye bojovine primora. — On tcsé tüdi na zahodno Czaszarsztvo szvoj szrd vószpúsztili, da nyemi Valentinián III. Czaszar nevouscsi za'seno szvojo szesztro **Honorio**,

csi sze je gli mosko'selna 'senszka száma po poszlanom prsztani nyemi ponüdila. Ide pa Átila nad Franczuszko. Kam pride, tam je vsze na pobégi, ka lih odbej'sati more, i kodkoli ide, povszéd tú'sna püszcina za nyim osztáne na vnogo lejt. — Na Katalaunszkih poláj vu Francúzskom denok junácski Aetius nyemi zoucsi sztáne, ino ga tak potúka, da je mogao pobegnóti, ino sou kak naj hüjsa tocsa v-Pannonio nazáj. — Túje nájsao Brata szvojega Budo, ki sze je tecsaszvu nyegove prejdnye pravice zaletó, steroga i búje. Szledkar denok tak ga 'saliva, da na szpomenek nyegovoga iména szvoje sztolnomeszto za Budio ozove. —

Za dvej leti, szvoje lasztinsztvo vrédivsi, ide Átila nad Itálio, i nad Rim. Páli zdaj je povszéd, gde ide, gladko vsze pokoncsano. Niki pred nyegovimi Krvi'selnimi mecsi szpovújdejo na mourje, i za vszigdár szinaprávijó csüdno meszto Benetke Vogleja je prvo bilou, stero je melo nyegovo besznoucsó spoznati. Áron tá pridoucs zápré vszo dopridejnye ino dopelanye, ino narédi veliko szilo i sztrád, notri pa nemore za volo mocsnih zidov tak dugo, da bi szkoro volo meo odned oditi, da nebi enkrát pri naglejüvajoucsi okolizídja jahanyi zagledno edno csaplo, ka szvoje mláde z-ednoga túrna vu bli'snyo trsztino neszé, Tou sze je nyemi za szrečno znaménye zdelo. I rejszan za tri dni Vogleja nyemi je v-rokaj, i vu meszti tak neszmilno vmárja, da sze zemla z-csloveckov krvjov gnojí; ono vsze szporüsivsi povr'se. — Szpodobno je namejno Átila vcsiniti takájse Rimi; nego gda vídi postenyávrejdnoga sztarca Leona I. Pápo z-vnougimi poszvétesnyem gorioblecsenimi prestimanejsimi prebivavci vuprocsezii prouti-

pridoucsega, i poszlühsa k-nyemi ponfzno i lepó gucsé-
csega: tak ga niksi sztráh obide, da Rim pri mirí püs-
técs, odned z-szvojm vnougim poropom nazáj setúje
v Búdino. Jáj bi bilou cslovecsánsztvi, da bi Átila du'se
'sivo! Ali naszkorom ga je szvejt rejsen. Ár gda bi k-
szvojm vnougim 'senam i szpanyacsiczam mládo krá-
leszko csér Ildik o szi pridjáo: vesz opijani pri nyój
szi je krvno 'silo pretrgao, ino tak v-szvojoj krvi sze
zalejao (454) Nyegovo mrtvo tejlo je v-zláto skrinjo,
eta vuszreberno, ino obej v-'selezno skrinjo polóseno,
konyszka óprava, oro'sje, ino ovakse dragíne szo k-
nyemi pokopane, ino vszi pokopicsi pri grobi vmorjeni,
da sze nebi znalo, gde je hunovszki vítész - Átila - poko-
pan, steroga szo lüdjé za bo'si bics imenüvali. —

Átilovi szinovje Ellak, Dengezik, ino Irnak
szo sze za ocsovino nej mogli pogoditi, nego tak raz-
brátli, da je boj med nyimi nasztao. Zdáj szo podjár-
mani národje 'selno priliko pópadnili Hunov odürno ob-
lászt dolisztepszti, ino szi prvejso szamoszvojnoszt pri-
bojüvati. Dvá sztarejsiva átilova sziná sztajna bitviscsi
osztala: Irnak je pa z-nikelelikimi v-Ázio hito odned
szledkar z-rodbinszkimi Avarci pá nazáj pridoucsi.

Po Hunov z-Pannonie preminejnyi szo sze vnogo-
féle národje szem prignáli; náj imenitejsi szo bilí Lon-
gobárdi, ki v-Italiánszko odidoucsi Pannonio szo v-rou-
ke püsztli szvojm priátelom

Avarczom (555)

Szcithiánszkoga roda Avarci szo -Ázie z v-Euro-po pod
vojvodsztvom Kagána prisli. Po premáganyi napoutnih
národov szo sze kak povouden v-Pannonio priválali,

okoli szébe sztráh delali, vnogo dr'sav od czarigrádsz-
koga i rimszkoga Czaszara pod szvojo derécsó oblászt
zmetali, z-podlo'snimi lüdmí neszmiľno baratali, obo-
gateni ino krouto mocsni szo grátali. Tej divji Avarci
szo meli velke na pét sészt mil dúge z-zemlov notriza-
grajene oploute v ar imenüvane. V- tejh szo sze, do-
kecs je vrejmen dopüsztilo, pod goulov nébov na 'si-
vinszkih kou'saj vu'sivínszkoj hotlivoszti, pijanoszti, ino
drügih grdoubaj kotali, z-tejh varov szo lih na csasze
vösli na zverjádisztrelbo, ali na porop k-drügiim lüsztvam. — Avarci szo toti od Horvátov, ki szo z-dovo-
lenyom Heráklius Czaszara prejk tatranszkih gór vu
Dalmacio prisli, odned do Múre odporinyeni; (640) ino
szlovenszki kráo Szamo nyim je tüdi Cseszko, Mo-
ravszko, Lusicsko, Korosko, i Stajerszko vkrajpogra-
bo; denok je lih velíki Károl frankoszki Krao ino rims-
zki Czaszar bio on junák, ki je Avarczov moucs szpo-
tro, nyihove vare razdro, i do Tisze pregányao, gde
nyim je ovak nej mira obecseo, nego szo sze mogli
okrsztiti, i nyemi podló'sni biti (791) Ovi Avarci pa,
ki szo sze tój pogodbi nej steli podáti: szo sze po mali
nazáj v-Azio potepali. Tiszte püszte presztore, odked
szo Avarci pretirani, Velki Károl je z-Nemci i Szlove-
nami od Elbe i Visztule, ovak tüdi vandalus zváne, na-
szelo. —

Od Vougrov.

Hunovszkoga roda Vogrinje szo szvojo prvo do-
movino v. Ázii meli, gde szo 'se glaszovitni i straho-
vitni bili od jahanya, ino sztelanya. Veliko jih jeh za-
volo med nyimi nasztányene neszlosnoszti v-Atelkuzo,

tou je tou: v-zdájno Valakio, Moldavio, i na persiánszke mejé odislo. Od tisztecz szo pozváni od Arnulf Cza-szara na pomoucs prouti Szvatopluki Moravszkom Králi. Zdáj szo Vougri ceszto nájsli v-Pannonio, ino sze ne-dájo vecs od etecz. — Pannonszke dobroute szo pri etoj priliki ovóhali, 'snyih 'selezo i lejpolicsne 'senszke polúbili, na stere szo szi szledkar zmirom zobé brüszli. —

Tecasz, ka szo dalecs odisli na Szvatopluko pogüblenyé: nyihove domácse szo nyihovi szrdniczke, Bulgarczy z-Pacinacitanczmi szpajdáseni, nekaj szpoumourili, nekaj pa pretirali. Vu Vogrinaj nad etov pri-godbov razdrészelenih sze je zdaj obsinszko 'selejnye pobüdilovtisztoj Pannonii, z-sterov szo po gucsi negda Hunovje i Avarci nyihovi pokolenci ládali, domá biti! — Zvolili szo szi tak Álmosa kakti náj vecs vrejdnoga domorodcza, za prejdnyega Vojvoda, komi szo pri-szégnohli po poganszkoj segi z-rouke szvoje vszáki malo krvi vu edno szklejczto püsztécs: ka ga vszepovszéd kamkoli de nyé pelao naszledüvali, ino szi vszigidár 'snyegovoga roda Poglavára zbirali bodejo.

Álmos z-szega vogerskoga národa za óró'sje pri-licsne vu szedmére serege teliko Kapitánom narocsene vküpnarédi, 'snyimi sze vszi sztarcí, decza, i 'sene zdignejo, ino po pouti premágavsi vszakojacske záda-ve prejk karpatszkih gór pridejo. Zdáj sze Álmos za volo szvoje sztaroszti odpovej Vojvodszty, stero Árpád nyegov szin prejkvzeme, ino Magyare na zdájsno zem-lo szrecsno privodi. Tü szo sze oni na vecsféle szko-ro szame szlovenszke národe namerili, z-sterimi szo sze nekaj z-dobrim szpravili, nekaj szo szi jih pa nej nacsí kak z-krviprelejvanyom podlo'sili; nyihovo zemlo

oszojili, po gorivzétji nezbrojenih szlovenszkih rejcsih med szovje szo szvoj szlóki jezik obogatili, steri je lih vu pszüvanyi ino preklinyanyi premo'sen bio; od lejpih szlovenszkih 'senszk szo lepse szine i cseri zadoubili i t. v. Medtémtoğa vogerszke Domovine osztanoviteo Árpád je nej dugo mogao nyé dobroute v'sívati, ár za malocsasza lúszto nyegovomi szini Zoltáni vernoszt priszégne, ino Árpáda szmrt pokoszi (907)

Zoltán Vojvoda.

Nemci szo nej tak lehko mogli zgübo Pannonie pozabiti. Zoltánomalolejtnoszt sze nyim je zdejla za pravi csasz nyou nazáj pograbití. Ludvik Czaszar rejszan za nyé volo z-Vogrinami boj zacsne; ali oni szo ga preovládali, ino k-plácsanyi bojovine primorali. Po tom je Vougrom Kurása tak narászla, da szo vecsfárti dalecs notri po nemskej zemli stonkali, vno'sino krsztsenikov szpoklali, z-'senszkami grdo delali, mésnike, baráte vküpszozáblali, Cérkve, klostre szporobili, po'sgáli razrüsili. — Henrik I. Czaszar je denok tak szrecsen bio, da je Magyare nej szamo zbio, nego i ednoga nyihovih vojov (brscasz Zoltána) vlouvo, ino nyim ga nej ovak vödáo, kak na oblúbo, da bodo na 9 lejt z-bojom prehenyali. Tecsasz je Henrik Czaszar, ovak fticsar zváni, szvoje vojszke prav krepko na nouge posztavo, gráde i meszta dao obzidati mocsno, ino nyé zsztroskom oszkrbeti.

Kak je tejh 9 lejt preteklo, szo Magyaraszki poszlanci 'se tü bilí, i za bojovino terjati Czaszar nyim pá dá sztároga sepavoga psza brezi vüh i mosnyicz. Vougri

z tem spotom razszrdjeni vkŕpna'senějo vno'sino vojákov, ino vdárijó na Saxónio. Henrik fticsar sze 'snyimi vkŕpvdári pri Merzeburgi, ino tákse sztrasno meszarejnye naprávi med nyimi od ũtra do vecséra, da jih je 10 jezér na meszti koncza dálo, vnogo jih je pa vlovlenih (934) Szászeni Vougriszo nej szmeli szvoje nouszék-Nemczom prineszti teccasz, ka je Henrik fticsar 'siveo. Zoltána je pa tak szrám bilou, da szvojo sztaroszt naprejprinásajoucs Vojvodszstvo szvojemi színi Taksoni prejkdá i ete szvejt odsztávi (946)

Taksony Vojvoda.

Pokedob je szám Taksony 'sarécsi i szerditni voják bio: szvojim Magyarom je tŕdi malo pokoja niháo, nego náj prvo je 'snyimi v Taliánszkom Berengár a Krála potuko, i 'snyega deszét keblou (korcsicsov) pejnez za míra odkŕpleně vŕsztruczao. Szlisavsi szmrť Henrika fticsara, koga szo sze doszimáo bojali, páli szo sze Vougri v-bli'snye Nemsko notripovŕpali nad Otoa I. Czaszara. Czaszar sze zaprvá nyihove neprestetlive vno'sine zbojí; medtém toga na tanáts augburszkoga Pŕspeka vszoi szvojoj vojszki naroucsi poszt, i molitve za szrecso. Teda sze prime z-Magyarmi, ino mednyimi tri dni tákse grozovitno klánye i meszárenye narédi, da, kŕ szo nej szpomorjeni, tiszti szo ali vtopleni, ali vlovleni vu veliko djamo zmetani, ino 'sivi zakopani, Vnongi, kak i nyihovi trijé Kapitánje: Bulzo, Lehel, i Botond pred Augsburg várasom gorobeseni. Domou je komaj nikeliko prezovicsov neszrecse vuj slo. Tŕ szo zdáj enkrát lŕdomeszární Vogrinje zadoszta doubili,

ino bi nyé tak na malo djáne lahko bilou z-rejle Europe pregnati, ali pa podlo'siti, ka bi Szvatopluk brscasz i vcsino, da 'se oebi prhno! — Tak szo sze Magyari od vszejh krajov zácsali notrizagrajüvati, ino szvojo prázno zemlo z-Ruszmi, Pecsenci, ino drügimi oblüdovititi. — Zdáj preminé tüdi imé sztäre Pannonie. — Za Taksonya sze je zgoudilo, da szta dvá imenitniva táborszakiva Mósáka v-Vougrov vu Czárigrádi krsztsánszko vöro gorivzela, Bulcsu námjre, ino Gyula. — Taksony je dvá szina meo, dare je mro; Gejzo ino Mihála (972)

Gejza Vojvoda.

Po példi szvojih Prednikov je krv'séden Gejza szprokoczta tüdi neprilicsen bio Bulgárczom ino Grkom, dokecs ga je nej nyegova krsztsánszka tivárisicza Sárolta, csí erdészakoga Glavara, na krotkejse miszli, návade i segé privcsilaszvojov csednosztjov i pobo'snosztjov. — Pa rejszan vidévsí Gejza, da sze lüsztvó po vnougom krivicsnom bojovanyi krouto vösztrejbi: rad sze je pomíro z-szoszedmi, krsztsánszkim sztránszким, mestrom, i tr'sczom je nej bráno vu Vogerszkom sze naszeliti, i za vszigdár sze vdomoviti. Czilou kak etim prisavczom, tak prvejsim szvojim podlo'snikom je Gejza depúszto szvojo deczo ocsiveszno okrsztiti, ka szo pred tém szkrivoma vcsínili; — ino Cérkve gorposztaviti. Z-touv szvojov dobroutov je Gejza na Vogerszkom vráta goriodpro osznájsenyi, ár szo vnougi nemci i szlovenje szem volo doubili, divjim poganszким Magyarom kázali, da je lepse i bougse meszto neszmlnoga razbijanya, necslopeckoga vsze pokoncsanya, i po'sgánya,

na krasztsánszko krotkoszt i mirnoszt sze váditi; meszto lüdemeszárnih mecsov vszém hasznovitna plúsna 'seleza v-rouke vzéti, ino meszto szem i tá mlejnya vu mirne hi'se sze vdrú'siti.

Tou zaszlisavsi Oto Czaszar, Brúno Pispeka posle na Vogerszko, nájbi Gejzi na zvejszto; da ga veszeli nyegovo na Vojvodszto zvi'sejnye. — Za tou szpostüvanye sze pa Geyza povrativno Czaszari z-tém míti, da krasztsánszki Mésnikom szloboscino dá gdebodi po Vogerszkom bo'so rejcs glásziti. — Szám Gejza sze je do etimáo zadr'sávao za krsztsenika sze ováditi, bojécsi sze puntaríje. — Ali gda Henrik II. Bavarszki Herceg szvojo csér nebi steo za 'seno dati nyegovomi színi Vajki, kakti pogani: püsztó sze je Gejza zevszov dr'sinov po Sz. Adalberti pragszkom Pispeki okrsztiti. Szinje vu krszti Stevan a imé doubó. — Ober toga radüvavsi sze Gejza tomi, ka Mésniczke zvénszki od dnéva do dnéva vecs poganszkih Magyarov okrsztijo, i tak bole pocslopecsijo, ino med nyimi lejpe návade zaszadíjo: blüzi Gyóra naszvéto-Martinszkom bre'sicsi eden Kloster zacsné zidati za Redovnike szvétoga Benedeka, steroga zvršený je nyemi szmrt prepresila (997). —

Szvéti Steván kak Vojvoda.

Za Gejzom vu Vojvodsztvi je naszledüvao nyegov szin Stevan, ki je z-szvojov osztrov pámetjöv znáo preglédati, da rogerszko lüszto tecsasz neosztáne na pokoji pri szvojój domacsíji, i pri szvojem hasznovitnom opravili na szrecso i diko vszemi Országi, dokecs koli nebode zcsiszta krasztsánszko. — Za toga

voló szi je Stevan za náj vékso szkrb vzéo krsztsánszko vőro, Redovnike, ino csemi mósáke szem vpelati, brá-niti, i odobroučiti. Tou pa nyemi nevoscšeni Kupa Somogyszki Herceg, ki sze je po nazájszprávlanyi in-dasnyega pogansztva na predjnye Vojvodszto tro, tak za hűdo szpozna, da sze z vnougimi szebi ednákiní po-ganmi prouti Stevani zdigne. — Stevan pa vu Bougi vű-panye polo'sivsi bers naberé serege, moli sze i oblűbi Vszamogoucsemi: ka csi nepriátela obláda; Szvėto-Mar-tinszki kloster zgotovi, ino Benedictinarom za 'sivesz darűje Somogyszko deszetino. — Teda setűje Stevan priprávleni z bentáne podlo'snike, pri Weszprimi sze 'snyimi vkűpvdári, Kupo V encellin nemski junák z-konya dolibodne, ovi szo pa razegnáni, i na pokornoszt priszileni.

Sz. Stevan od Bogá pomágani nyemi szvojo zahvál-noszt plácsa z-tém, da nasztávi deszét Pűspekűjh pod oblásztjom esztergamszkoga Érseka na sírejnye i var-vanye krsztsánsztva. — Potom A s z t r i k a Szvėto-Mar-tinszkoga Abbasa odprávi k-rimszkomí Pápi Szűlvesztri II. náj bi vogerszki národ vu krilo Szvėte Materé Cėrkve goriprijao, ino koróno priposzlao, zsterov bi sze ok-rálo. — Papa Sz. Stevani vsze dovoli; escse nyemi na szposzűvanye trűdov nyegovih apostolszkih tűdi posle duplisni kris. — Etak vsze gotovo majoucsi sz. Stevan vkűppozové z-orzága velikáse i Plemenitnike ki na dén velike Mese ga okorónajo, i za Kr á l a ozovéjo (1000)

Vogerszke zgodbe za Krále Arpádovoga Roda.

Prvi Pretek.

Szvétl Stevan. I. Krao

od leta 1000 do 1038 = 38.

Po králeszkom ovencsani Sz. Stevan pred vszém za poszebno szkrb prime bo'sánszko diko povszéd razsiriti, i právo katholicsánszko Vöro vu szvojem Országi za vszígdar vkoreniti. Medtém toga oni, kí szo sze esce dr'sali sztarinszkoga pogansztva, nyemi szo steli tou zebrániti tak, da szo zoboro'sjeni nad nyega prisli do Weszpríma pod Vojvođsztvom Gyula erdészkoga Namesztnika. Sz. Stévani je Boug pomagao etih protivnikov moucs szpotrejti, Gyulo vloviti, ino Erdélijó z-vogerszkim králesztvom ná örok podrú'siti. Za stero sze je Sz. Stevan Bougi tak zahválo. da je tam edno Pispekíjo nasztavo.

Zdáj szo mira blagoszlovi oszíjjali Vogerszko Králesztvo. — Sz. Stevan sze je nájmre szkrbo za osztánejnje práve vöre po obdarüvanyi z-obilnimi dohodkami goriposztávlenih Púspekíjh, vnongih klostrov za Benediktinare, ino Apatice, ino neprestetlivih Cérkv.

Vesz Ország je na sztolice (Vármegyéve) — vsze szvoje podlo'snike pa na tri réde raztálo, naj biv prvom rédi bilí V e l i k á s i; v-drúgom Plemenítási; v-tretjem

Dácsniki (kmetovje) ino za vszáksega réda persóne je primerne pravice na zdr'sávanye napravo. Szám je pa vszém z-lejpmí példami szvejtó.

Med vravnanyom orszácskih poszlovje Sz. Stevana namejno zmoutiti Konrad Czaszar komi sze je nej vnou'salo z-vojszkov okoli Múre i Rábe razbijati. Denok preci, kak sze je Sz. Stevan prouti nyemi zdigno, preplásseni sze je 'snyim szpriátlo.

Z-etoga lehkoga navkúpe i szrečsnoga obládanya tekoucse veszeljé je szmrt nyegovoga jedinoga Sziná Imrea pretrgnila, i vesz Ország razdrészelila. Ár szo bilí toti moski odvetki z árpádvoga roda, nego nej szo vszákxi za kralüvanye goriszkrmieni. Po pravici bi sze králesztvo dosztájalo V a z u l a Gejze bratáncza. Ali tomi szo králeszkoga velicsánsztva nej vousecsileniti dvorne Goszpé, niti Goszpoudje; nego szo szí pogúcsali i szklenili P e t r a, kí je bio Szin mlájse szesztré Sz Stevana, ino Vojszkovjoda na Vogerszkom. — Naj pa szvojo szklenbo tém lésej ino hitrej vöszpelati morejo dvorjaniki; tak szo po najétih hoháraj Vazuli dáli ocsi vöszpehnoti; i vu vüha vroucsi olouv vlijáti. Od ete grozovitnoszti nad szvojim rodjákom vcsinyene je Sz. Stevana szrcé krouto zaboledo. — Medtémtoğa denok, naj sze vöra katholicsánszka i králesztvo zavarva od szvajúvanya za koróno: tak Sz. Stevan z-privolejnyom Püspekov, i Velikásov rejszan P e t r a imenüje i odloucsi za szvojega naszledníka.

Po prisevcza na vogerszki trón podignejnij je Sz. Stevan poulek vszega dobroga szvojega nakanejnija vnouge Prednyare na szé razdráscso tak, da szo sze 'snyih stirje zapriszégli nyega vmoriti. Rejszan sze je eden

vu szpálniczo Sz. Stevana eden vecsér notripodkradno ki gda bí na szkoncsanye Krála k-poszteli sztápao v. nosi: nyemi je goula szábla z-rouk szpádnila, i szcinkala na teliko, da sze Sz. Stevan prebüdi, i szkricsi. Na tou presztráseni vmoriteo k-nyegovim nogám dolipoklekne, za odpüscsenyé sze moli, i ovádi ove szvoje vu groznom grejhi pajdáse, ki szo vszi z-szmrtjov kastigani. —

Na zádnye: csütivsi pomenkávanye szvojega zdrávja i 'sitka Sz. Stevan; vküppozové k-szvojoj bete'snoj poszteli Velikáse, ino nyé opomené: naj bi sze práve katolicsánszké vöre sztálno dr'sali, na pravíce szkrb noszili, i med szebom dobri bilí! — Po tom ocsi ino roké na nebésza podignovsi, szvojo düso Bougi, Králesztvo pa vu obrámbo Blá'sene Dvice Marie szporoucsi ino na dén velike Mese pobo'sno z-etoga szvejta preminé. — Nyegovo mrtvo tejlo je v-sztolnombelgrádi szrányeno - nad sterim szo sze szledkar vnoga csüda zgoudila, i Szvétoga Ocsó nagnila nyega med Szvéte zracúnati. — Sz. Stevana szo po vszem Országí na teliko 'salivali, da szo sze z-turobnosztí cejla tri lejta od vszáke igre, i veszélíh málov obszlüsávanya zádr'sávali. —

Peter Kráo

1038 — 1041 = 3.

Na Talliánszkom rodjeni Peter je malo csasza králüvao, ár je nej szamo pokójnoga Sz. Stevana Doviczo v. ednom sztárom grádi notrizaprejto z-sztrádom mrtvacsó: nego i ove prestimane Velikáse krouto zametávao

ino vszákeféle csészti szamim Talliánom i Nemezom vous-
 cso. Csi szo sze pa Vogerszka Goszpoda pri Nyem potou'sili
 za volo nedosztojnoga i nepravicsnoga z-szebom barata-
 nya: nyim je gizardvo odgouvoru: naj bi trpeli! — Csi bom
 'sivo, z-szamimi sztránszkimi napuim Ország, da Ma-
 gyarom niti zemplé, niti czészti neosztane! —

Razsáleni Püspeczke i ovi Velikási szo sze Petra
 tak navolili, da szo szi Sámuela, Sarolte sztarejse
 szesztré Sz. Stevana mó'sá, ino Palatina, za Krála zvo-
 lili. Poulek toga sze je Peter mogao meknoti k-Czaszari
 Henríki III.

Samuel apa Kráó

1041 — 1046 = 5

Da je Sámuel kmetom poredno dácese engedüvao,
 ino'snyimi rad gúcsao: obsinszko szo ga za Apo zváli.
 Z-drüge sztráni je Czaszar Henrik III. po szili steo Pe-
 tra nazáj na vogerszki trón poszaditi. Ali Sámuel ga je
 táfárt z-mitámi i velikimi obecsanyi ftisao. Nego malo
 szledi opázivsi Samuel, da vnougi Velikási escse izda
 z-Petrom vlecséjo: vnouge je dáo na rá'sengorpotégnoti,
 nekaj pa ovak pogübiti, ino 50 goriobesziti. — Za toga
 volo szo ga vszi Velikási odürili. —

Czaszar tüdi od Bécsa, i od Stajera z-vojszkov
 pride nad Sámuela, zbije ga vszepovszéd, ino z-vogersz-
 ke zemle od Lájthe do Beca; ino od Obtúja do Körmendina
 za szébe vzeme na órok. — Sámuel to krátsiso poté-
 gnovsi pobegne. — Medtém toga priátelje tisztih, stere
 je tocskartak neszmilno z-szame mencse dáo pokoncsati,
 szo ga zrgabili, nazáj pripelali, ino Petri v-rouke po-
 sztavili; ki preci kak je nazájdoubó králesztvo, nyemi
 glávo odszécsti vcsini. —

Peter je králeszko velicsánsztvo toti nazájdoubo, ali nej na dugo. Ar je taki dolimárjao vnouge velikáse brezi vszega pravicsnoga zroka. Záto sze je meo i bojati od Vogerszke Goszpodé. Ka szi tak zadene? Notri na Vogerszko zazové Henrika III. Czaszara, i vu sztol-nombelgrádi zoucsi vnogih Velikásov i Plemenitásov vesz Vogerszki ország nyemi prejkdá ino dácsó obecsa vszákoleto plácsati. — Tou je szrczejse sztálise i Réde tak razdrészelilo, da szo vu Csanádi szklenili po Andrása v-Rúszio poszlati, ino ga na králeszki trón pozváti.

András I. Kráo

1046 — 1061 = 15.

Nebi András nigdár stímao, ka bi tak 'salosztén sztális Vogerszkoga Králesztva nájsao; — ár szo Magyarí nej szamo prouti szvojim Králoim razdráscseni bíli; nego szo i nyih neszmiłoszt (Krouto krivicsno) Krsztsánsztvi priszvájali, i záto na znánye dáli divjajoucs Andrási: ka ga ovak neokorónajo, níti prouti Petri brá-niti nescsejo, nego esi nyim obecsa, ka krsztsánsztvo doli, indasnye pogansztvo pa nazájszprávi. — András szvoja plécsa podigne i múcsa — Besznyáčke, stere je níki V á t h a Goszpodin podpíhao, múcsanye Andrása na dovolejnye raztolmácsivsi z-velkov prászkov sze szű-nejo na Cérkve, na klostre, na Pope, i opatice; ino szporo-bijo, razderéjo i szpokolejo vsze, ka morejo. — Uprav té hip sze je pelao csanadinszki Púspek nouvoga Krála szposztúvat: zbúcseni szo ga tüdi z-ednoga brejga pri Búdini v-Dunájo doliszünoli; tisztí brejg sze itak od búj-toga Pispeka iména „br e i g Sz. G e l l é r t a“ imenüje. —

Peter je zbúcsenim Vougrom steo vújti v-Austrio. Ali pout szo nyemi zasztoupili, zgrabili ga, ino oszleplenoga v- témniczo zaprli, gde je i mro. Pokopan je v-Pecsúji vu velikoj Cérkvi, stero je on goriposztavo.

Naszkorom je vsze muknolo; ár vcsaszi po oprávenom Koronüvanya szvétki András Krao osztro zapouved vöpüszti po Országí: ka vszém tisztim glávo dá odszécsti, ki koli poganszke segé i návade neodsztávijo, ino pravice Sz. Stevana nezdr'sijo. —

Ali Czaszara Henrika III. 'selódecz je nej mogao szkúhati onoga necslopejsztva, poulek steroga szo zbesznyeni Vogrinje Petri ocsi vöszpehnoli; nego vecskrát prejk peliszne na Vogerszko, ino za szvoje dr'silasztinszvo. — András nemajoucsi odvetka Belo szvojega brata k-szebi privábi z-Polszkoga z-obecsanyom tritjine králesztva, i po szvojoj szmrí tñdi naszlednisztva, ino obadvá krepko zoucsi sztáneta Czaszari, steroga szta i primorala odpovedati pravici k-vogerszkomí králesztvi, stero nyemi je negda neprávdeno szporoucsó Peter kráo. Ár je niki Z o t h m u n d szoldák vnocsi vsze Czaszarove ládje, na sterih je za nyegovo vojszko 'sivesz po Dunaji pripelani, prevrtao, ino potoupo.

Zdáj bi mír bio po vszem vogerszkom, da sze nebi dvá brata razbrátíla. Andrásí sze nájmre je Salamón szin naroudo, komi je Czaszarova csí zarocsena, i trón zagvisani, csi gli prvle Béli bratí obecsani. Zátó Béla z-Polszkoga privodi velikó seregov; encsasz sze sze kata dvá brata; dokecs András z-jahancza na kla sze neprekupiczne, ino z-kopítami neszpoklácsi na szmrí, kí je pokopán vu Tihanyi kre Balatonjezere. Béla posz-

táne Kráo : Salamon pa z vnougimi velikási v-Austriok-Czaszari pobegne.

Béla I. krao

od leta 1061 do 1063 = 2.

Béla I. naménivsi lübvav i prinagnejnye szvojih podlosnikov zaszlú'siti, vnouge nepotrejbne maúovine, brodnine, mosztovine je ali czelou doli, ali pa na nisisjo cejno szpravo. Meszto negdasnyih krouto droubnik szrebernih pejnez je dáo debelejse (kujse) nakovati, i tak je ole'sejsao odávanye i küpüvanye. Za vszákeféle potrejbna dugoványe je mero, vágo napravo, i cejno vdáro; vu véksih mesztaj je zapovedao szenya dr'sati po szobotaj, nej pa, kak prvle, po nedelaj. Naj bi sze z-tém tálom kralevcásanci po trstvi ino poszlovanoszti bole zobrázili, obogatili, ino odúsili. — Naméno je Béla I. vecs dobrih vredjeny osznováti; za steroga volo je nej szamo Goszpodo vküppouzvao v-sztoInibelgrad na szpráviscse, nego, naj more kmetov teskoucse zvediti, i olehkoutiti, je tüdi velo zoucsi biti dvöma kmetoma z-vszákse véshi. Medtém toga na szpráviscse szo sze vnougi nepozváni opijani kmetovje prípháli, ki szo Krála z-prászkov primárjali, naj bi meszto krsztsánszke Vöre indasnyo pogánszko pá nazájsz pravo, ino bi depüszto Cérkve i Klostre szporúsi, Püspeke i Mésnike pregnáti, deszetinyare szpoklati. Nepriprávléni Kráo nyim odgovor do tretjega dnéva odlása. Tecsasz je pa z-bli'síne k-szebi zapovedao katane, steri szo prászko delajoucse kmete nekaj doliszposzekali, nekaj pa razegnali. Ober toga je Béla I. na vdomovlenyé práve vöre za

vszigdár eden Monostor za Benediktinare vu Szexárdi zozidao.

Edna szkrb je Bélo I. escse mantrála, poulek stere bi on rad zagvisao naszlednisztvo, i králszvo szvojemi szini. Záto je osztro opoumeno Erneszta austrianszko-ga Hercega, naj bi Salamona i ove szpovújte pobegnyece vogerszke nyemi v-rouke posztávo, ali pa Salamon pritrúczao vogerszkaj koróni odpovedati. — Z-toga niedno sze nezgoudivsi, razkácsen Béla I. z-vojszkov setúje nad Austrio. Ali prav zbit sze je mogao znebiti porednoga falata vogerszke zemlé. — Pun fán-csoszti bi escse ednouk rad z- austriánszkim Hercegom boj zacsno Béla I. z-toga zroka je sztálise i Réde vküpzbrao vu Dömösina pogovárjanye. Medtém toga tisztihram, vsterom je Béla I. szvoj kvartér meo, sze je szporúso, ino ga na szmrt zdrüzgno. Pokopán je Béla I. vu Szexárdi. Meo je trí szini: Gejz o nájmre, L a d i s z l a v a, ino L á m b e r t a.

Salamon Kráó

1063 — 1047 = 11.

Po preminejnyi Béla I. bi radi vogerszki sztálisi i Rédo vje za Krála meli sterogakoli 'syegovih szinouv. Ali da je itak escse nej vu právdi razumlivo sztalou: jeli sze koróna vszelé sziná pokójnoge Krála, ali pa nyegovoga brata doticse? Czaszar Henrik IV. z-seregami pri-róslavsi v-SztoInibelgrád z-podmítejnyom i pretejnyom vöszpela, da sze S a l a m o n, szin Andrása I. ino tiváris Czaszarove mlájse szesztré, za vogerszkoga Krála okoróna pod táksnov pogodbov, da more tritjino Králesztva trém Szinám Béle I. odsztoupiti.

Eto szprávo je hitro razbio nki Vid bácski veliki Spán, poyucsécs mládoga Krála, naj bi trém bratánczom-odlocseno delbo prekráto, ár 'snyé obogáteni dnesz vütro nyemi na nepriliko bodejo. Salamon je bougao lagojega tanácsnika. Raszáleni trijé bratánci szo pa z-Polszkoga pripelali vojszko, ino z-szilov terjati steli szvojo delbo. Medtémtoğa Püspeczke szo zamogli Krála nagovoriti, da sze je 'snyimi brezi krviprelejvanya poglíhao.

Salamoni ino vszemi Országi je veliko hasznilo eto pomirejnye, ár zdaj zjedínyeni szo vszizamá sli nad Korosce, ki szo kre Müre, ino nad Kumaniáncse, ki szo okoli Tisze razbijali; pobili szo nyé, ino tá vözoscukali (1066).

Maloszledkar sze je mir med bratánci páli razvrگوetak: vu boji z-Bulgarci ino Grki je vnogo etih vu Belgrági vlovlenih, stere Gejza brezi vsze odküpsine domou szpüszti. Eta velikodüsnoszt Gejze sze Dukászi greskomi Cszazari tak dopádne, da nyemi edno obilno poszlácseno koróno v-míto posle, ino sze zahváli. Hüdovolen Vid zdáj pá ogeny razgrene, Králi lagajoucs:ka sze nyegovi bratánci z-pomáganyom greskoga Cszazara na králeszki sztolec z terejo. Záto bi dobro bilou nyé z-pouti szpraviti. — Tou zacsüvsi Gejza i Ladiszlav brata, vszo vojszko na szvojo sztrán szta privábila, pri Váciumi szta sze z-králo Salamonom szekala, ino z-preobládala, ino z-Országa vösztiszlina. Velikási szo zapopadnili eto priliko, ino meszto Salamona Gejzo za Krála postüvali.

Gejza I. Krao

1074 — 1077 = 3.

Krotkoga szrczá Gejzo I. szo Goszpoda primorali vogerszko koróno na glávo prijéti vu 'sitki Salamona z-králesztva szlecseňoga. Salamon je rejszan Czaszari Henriki IV. vszákoletno dácsó, ino sészt mocsnih bli'snyih mészt obecsao, csi ga on v-ládanye z-rouk zvia-noga Králesztva nazáj posztavi. Czaszar z-armádiov szvojov pride do Po'sóna za volo Salamona, ali tém sze je mogao zaobrnoti nazáj, ár je Gejza pred nyegovimi seregi vesz 'sivesz i 'sivino dale na Vogerszko odpravo.

Zá tém sze je Salamon rimszkomi Pápi Gregori VII. preporácsao, od steroga szvün prav osztre graje nikaj veszeljá je nejdoubó.

Med tém sze je primerilo, da je Gejza I. na Bo'sícs po predgi Kolocsánszkoga Érseka tak vu szrci genyeni, da je Salamoni nazáj ponúdo králeszko velicsánsztvo. Med pogájanyom je denok mro Gejza I., ino vu váciumszkoj Cérkvi, stero je on zozídao, pokopani.

Szvéti Ladiszlav Krao

1077 — 1095 — 18.

Szvéti Ladiszlav, brat pokójnoga Gejze I. za volo szvoje sznáhsne zvünejsine, neotrüdlive delavnoszti, velike csednoszti, szpoznanoga vitestva, ino krsztsánszke pobo'snoszti, sze je 's dávno vogerszkim sztá-lisom i Rédom dopádno, ki szo ga zdaj ednovolno za Krála pozdrávlali. On je denok tak posteni bio, da sze je nej tecsasz okorónati püsztó, nego csi Salamon szám-

rad Králesztvi odpovej. Ka je Salamon z-tém ráj vesino, pokedob nikomi nejpotrejben je zadoszta dohodkov za dosztojno 'sivlejnye doubu. Medtémtoğa hitro je 'sáo grátalo Salamoni za eto prenáglejnye, ino je na szkrivnyem zaszedávao 'sitek Sz. Ladislava. Ka té opázivsi, ga je dáu vu Vissegrádi noptrizaprejti, odked ga je szamo teda oszloubodo, dare szo mrtva tejla sz. Stevana Krála, ino sz. Imrea z-szvetlimi ceremoniami i veszeljom na postüvanye vözdignyena.

Taki po oprávlenom etom szvétki Salamon odide v-Moldávio, i odtisztecz nad Sz. Ladislava szem pri-pela vno'sino pogánszkih Kumaniánczov, steri szo lih bers nazáj odbej'sati mogli. — Szrecso je poszküsao Salamon takájse med Grki; nego tam je i konec z nájsao szvojega nemirovnoga 'sitka vu bitji. Nisteri toti prá-vijo, da je vu Isztrii kak Püscsenik pobósno premíno.

Mentüvan od Profivníka Sz. Ladislav za oszre-csanye szvojega lüsztvá privpravui réd i pravice vedno napravla, ino vöre Katholicsánszke diko povéksáva.

V-etehájt sze je primerilo, da szo sze horvatszka Goszpoda nad odebirányom nouvoga Krála szvajüvali. Dovicza Kralicza szvojega brata Sz. Ladislava zazové na pomoucs. Ki nekaj z-lejpm, nekaj zposztrassüvanyom tou zadene tam, da sze Horvatszki Ország z-Vogerszkim na ôrok zdrú'si, v-sterom Sz. Ladislav szvojeg brata Álmusa za Ravnitela, ino v-Zágrebi Püs-peka notrizaszadi. —

Kumaniánci szo sze pá povüпали na Vogerszko. Sz. Ladislav setüje nyim prouti, 'snyimi sze prime, Á ku-sa nyihovoga Vojvoda dolivszeczé, ove pa nekaj raz-tira, nekaj pa dá okrsztiti, ino etim vu zdájsnyoj Ku-

mánii na Vogerszkom presztor vousesiza tü osztanejnje.

Zdáj sze je vsze gibaló na odszlobodjenyé szvéte zemle (Palesztine) z-poganszkih rouk. Vszi zahodni Poglavárje szo 'seleli za voja kri'sovojszke Sz. Ladiszlava, czlou za Czaszara. Ali on, gda bi pozváni v-Csehszko potvvaó na pomirejnje níkih szpószvájenih Hercegov: obete'sá, ino v-Nitravi düso vödá. Nyegovo tejlo vu Varadini pocsíva. — Poulek szvedocsánsztva níkih pripovednikov je sz. Ladiszlav Kráo v-szvojem vrejmeni te náj véksi cslovek bio vu Országi. — Med szvéte bo'se je zapiszani vu letí 1183.

Kolmán Kráo

1095 — 1114 = 19.

Kolman Kráo Gejze I. szin je bio vesz koszmáti, szklücseni ino jeklavi. Da je rad v-knige steo, i v-Cérkvi z-barátui molo „kni'sni Kolman“ je imenüvan. — Prve kri'sne serege, steri szo kakti razbojniczke po Vogerszkom potüvajoucsi robili, ino vu'sigali, prav vrlo je pomláto i razegnaó. Ove je pa z obilnim sztroskom oszkrbo, steri szo sze posteno szkousz Vogrije oponásali.

Tecasz, ka sze je Kolman z-kri'sovojszkami ne-voulivao; szo sze Horvátje zbontárali. Kolman je nyé z tém szpokójo, da je Cérkvenomi Rédi ino Plemenitásom uprav tiszte szloboscine prikázao, z-sterini szo táksi na vogerszkom bilí okintseni. Ober toga je escse vecs zemlé k-prvejsój privrgo, ino sze dáó za horvatszkoa Krála okoronüvati. Álmusa je pa na Vo-

gerszko presztávo z-tritjnov králesztva. Ali tii szta szi nej dobriva bilá. Álmusa je tesko sztánilo, ka je nej horvatszki Kráo; Kolman sze ga je pa bojao, ka ga scsé od Králsztva szpraviti. Zádnyics, pokedob Álmusa nemirovnoszt ovak neprevdári: Kolman nyemi i nyegovomi szini Béli ocsí dá vöszpehnoti, ino obadvá vu dö-möski Kloster (v-Esztergomszkoj sztolici) zaprejti. Za volo toga dela je Kolman Kráo szledi nigdár nej v-szrci pokoja meo, ino zdrávja; nego Stev a n a sziná osztá-vivsi je mro, pokopan vu sztolnombelgrádi.

Stevan II. Kráo

1114 — 1131 = 17.

Mládmi Stev a n i II. szo Benetsáni taki zadenili tou, da szo vogerszko sztráso zevsze Dalmácie vözeg-nali, inyou szi zaszvojili. Alinej szo 'snyouv dugo ládali, ár je v-Dalmáció vecs vogerszkih seregov priposzlano, ki szo szkoro vszo nazájszpojémali, i na pét lejt mír z-Benetsánmi náredli. Tecsasz je Stevan II. vu Austrioi Csehszko prejk peliszno, ino 'sgajoucs i razbijajoucs kváre delao. Leopold ausztriánszki Herceg, szlo'sivsi sze z-csehmi, tüdi vu sopronszkom i 'seleznom vármegyévi szpodobno csiní. Naszlejdnye: 'seleznigrád, kama szo premo'snejsi Goszpoudje zevsze okrogline szvoje dragine vküpnoszili, z-szilnov rokouvzadobi, do téo povála, ino z-obilnim dobicskom odvötri domou.

Toplokrvni Stevan II. je nej mogao na míri osztáti, nego sze je pascso vu Lodomério Jaroszlávi Hercegi pomáogat. Pri Kio v gradi sze je nyemi prípetilo, da sze je po vszem nyegovom tábori na ednouk

veliki krič podigno „ka szo vogerszki junáčke nej dú'sni szvojo krv za lüdszki národ tocsiti.“ Z-etim lügom pogárjeni Stevan II. v-sztráhi csemére szvoje do csasza zadüsi toti, ali domá je sztrasno kastigao zbücsenya zacsitele. — Na Álmosa je tüdi mencia bíla; kí szászeni k-grecskomi Czaszari odszkoci. Za nyim szo tüdi vnougi vogerszki Velikási prisli, steri szo sze tou'sili Czaszari od lütosztí i necslovecske groznosztí szvojega Krála. — Grecska Czaszaricza Irene tósbé szlisavsi szvojega náglóga brata pokáratí uezamüdi. Stevan II. pa stimajoucsi, ka ga Álmos ogrizáva: z nagrásanyom 'selej od grecskoga Czaszara tou, naj Álmosa zevszega szvojega ládansztva pretira, ka sze je denok nej szpunilo. Záto Stevan II. razkácseni z velikov vojszkov híti vu Szervio, Belgrád razderé, ino z-grozovitnim 'sgányom i klányom sze nazáj povrné. Grecski Czaszar je za eto necslovejsztvo dú'sen nej osztáó, nego po Banáti je tüdi z-ognyom i mecsom opüsztásáváo. Zádnyics szta sze dvá szváka navolila bötati, ino szta med szeov sztáro znánsztvo popouvila.

Med tém je nevolen témni Álmos mro. Stevani II. je 'sáo bilou za nyega, ino ga dá z-Konstantinápola vu sztolnibelgrád pripelati, ino med vogerszke krále szrániti.

Tou je imenitno vu 'sitki Stevana II., da je Kumanianczom, kí odsztoupivsi od grecskoga Czaszara szo sze nyemi podlo'sili, tiszto zemliscse prepüsztó, stero sze zdaj mála Kumania zové. Z-kumaniánkami je tecsasz szprevedüváo, da je obetésáo. Beteg sze je vszelé bole szpohüjsáo na teliko, da je Stevana II. na pokourocshinejnye nagno. On rejszan z-pokoure eden Kloster dá zozidati za Premonstratenszke Redovníke, v-

nyihovo halo sze szám tüdi oblecsé, i tak vu czvetécsój
doubi sze vu mater zemlo posúkne. Prvle je denok Bé-
lo neszrecsnoga Álmosa sziná z-Klostra k-szebi szpra-
vo, ino ga vcsino za Krála vogerszkoga okorónati.

Béla II. kráó

1141 — 1161 = 20.

Krívci otemnejnya Be le II. sztrepetani szo niko-
ga Boritsa, kí sze je za sziná Kolman Krála stimaó, szkri-
voma pouzvali na vogerszki trón. Pobistreni Borits sze
rejszan prime za vogerszko koróno vlejesti z- vüpa-
nyom, ka vogerszki Velikási na nyegovo sztrán sztáne-
jo. Bela II. od szvoje prebriszane tivárisice Jeléne
cseri szerbszkoga Vojvode povcseni, prvle, neg z-voj-
szkov szvojemi nevosceniki prouti odide, k-szebi
vküppozváne Velikáse zvedáva: jeli bi Borits rejszan
právi szin bio Kolman Krála, ali nej? — Vsze tiszte,
ki szo kaj za Boritsa gúcsali, kmeszti dá vkoncsati. — Te-
dasze prime Boritsovih seregov, ino nyé távöszpoka. —

Dobro sze je zdelo Jeléni Kralici, da z-toga náglo-
ga szgrumlejnya i pogüblejnya nouvi pogibelni vihér za
Krála sze osznouva. Pascsila sze je tak priátelsztvo szou-
szedov, austriánszkoga Hercega nájvre, ino Csehszkoga,
zadobiti. Ka szrecsno vöszpelavsi Bélo II nagne, da on
sztálise i Réde vu Arad na pogovárjanye vküppozové.
Gda bi tej vu szprávisci vküpszedeli z-Králom: Kralicza
z- csetvérimi szvojimi szinami tüdi notriptide med nyé,
ino z-mílim 'senszkim joukanyom i kuczanyom sze tou-
'si nad témnosztjov szvojega tivárisa Krála. Ona je tak
v-szrecé szégnola vszém, da szo naneszti 68 velikásov

dolivszekli, ki szo zroki bill, da je negda Kolman kráo Béla II. ocsi dáó vöszpehnoti, ino szo sztolnecérkve obdarüvane 'snyihovim blágom. —

Béla II. od toga hípa je z-pomáganyom szvoje 'sené szrecsno kralüvao. Ali po nyé szmrtij na razveszelejnye szvojega turobnoga szrczá je zacsno maloprevecs víno v'sivati, z-steroga sze je nyegovoga zdvávja i prestimávanya pomenkanye naszledüvalo; celou i szmrt z-vodenoga betega. Béla II. trijé szinovje: Gejza nájmre, Ladiszlav, ino Stevan, szo eden za drüгим na králeszki stolecz prisli. Jéderta csí sze je omó'sila z-Polszkim Hercegom Micislavom. Szófia csí je pav-admontszkom klostri na Stajerszkom kak opaticza szvéto szklenila szvoje 'sivlejnye.

Béla II. je po szvojoj 'senik-vogerszkomi králevsz-tvi zadoubó Bosnio.

Gejza II. kráo

1141 1161 = 20.

Taki na trétji dén po szprévodi szvojega Ocsé Béle II. szo vogerszka Goszpoda okoronüvali Gejzo II. On vidévsí, da Vouгри drügo nevejo kak kmetovati ino vojszkovati: v-Erdélszkom je naszelo Szaxonce, od sterih bi sze Vogrinje tüdi mestrije návcsili.

Borits je páli notri na Vogerszko tia do Po'sona prisútao z-táborom; ali hitro je nazáj mogao, ár ga je Gejza II. nagányao, Austrio obirsásó, ino vogerszke Cérkve z-poropamocsno obogáto. —

Med tém kri'sovojszka szkousz Vogerszkoga potüvajoucsa vesz 'sivesz pocíra na telko, da je tü szledkar veliki glád i pomor nasztano.

Gejza II. sze je mogao z-greskim Czaszarom Má-nuelom szekati za volo Boritsa. Z-té bojne, csi nej drú-go, je tou doubó Gejza II., ka je Borits prejsao, kí sze je dugo na vogerszko králesztvo tro.

Zdáj bi Gejza II mirovno i szrecsno kralüvao, da nebi greski Czaszar po lagojih lüdih med králeszkimi bratami szváje szemena szejjati dáó. Brscasz bi sze med nyimi sztrassen boj zaplámno, da nebi szmrt Gej-zo II. vneszla. On jemeo stiriszini: Stev a n a, Bé l o, Á r p á d a, i G e j z o.

Stevan III. kráo

1161 — 1173 = 12.

Komaj je Stev a n III. koróno na szvojo glávo prijaó; taki je na trí lejta dácsó engedüvao, za steroga volo szo ga vszi radi meli. Ali greski Czaszar z-szvojimi 'súti-mi, zvitnosztjov, i zevszov mestrijov tak je dugo grou-sao vogerszke Velikáse, da je Stevan III. mogao z-králeszkoga sztóucza doli, na steroga szo denok nej tisztoga Stevana, ki je zet bio szesztré greskoga Cza-szara, nego L a d i s z l a v a Bé l e II. sziná, ino Brata Ste-vana III. poszádili.

Ladislav II. kráo

Greski Czaszár je líh nej henyao z-szvojimi zlátih vogerszko Goszpodo naspikati za volo szvojega Ste-vana na teliko, da je L a d i s z l a v II. od 'saloszti za pou leta mro.

Stevan IV. kráó

Podküpleni vogerszki Velikási szo Stevana IV. toti za krála vesínili: ali on z-szamimi Grki sze pajdá-sivájoucs, ino vogrine zametávajoucs tak razcsemeri na szébe vsze, da szo tocskar zapüsztšenoga Stevana III. pá nazáj pripelali za krála.

Zdáj je greski Czaszar szvojo oroslánszko kouso z-liszicsnov dosztávo, tanács dávajoucsi Magyarom; naj bi sze Béla brat Stevana III. 'snyegovov cserjöv o'seno, i z-tem tálom naj bi sze vogerszki orszóg po nyegovoj szmrti k-greskomi prilo'so; tecsasz bi pa deo Béle (Sz rém, ino Bo snio) greski Czaszar ravnao. — Tou pogodbo je jálen Czaszár szledkar, dare sze je nyemi szin naroudo, zcsista razvrgao, z-vogerszkim králom bojüvao, ino Dalmacio zasvvojo. Csi szí je gli Stevan III. z-velikim sztroskom prizadejvao Czaszara z-Dalmacie vöporínoti: denok je krepsega nej zamogao vkrotiti. Tou je nyega tak tesko sztanilo, da je od szráma mro.

Béla III. kráó

1173 — 1196 = 23.

Csi sze je gli vogerszka koróna po szmrti Stevana III. nej Gejza, kak bi radi sztálisi ino Rédovje, nego Béla III. dosztájala: denok sze nyim je vnou'salo toga 'snyouv odicsiti, ár szo sze Püspezcke bojali, ka vu greskom dvori szkrmleni Béla III. vöro katolicsánszko zapüsztí; szvetszki Velikási pa záto, ka morfi kaj z Vogerszkoga greskomi Czaszari odá. — Na zádnye

szo Béla III. denok za krála ozváli, i po Osváldi kolo-
csánszkom Érseki (pokedob ga je Esztergamszki nej
steo) okorónali na szrecso vszega Országa, ár je Béla
III. po zacsinyanyi vnoughih nouvih dobrih návadih pout
vtro na szténsenyé, ino prebriszanye storbulásztih, ino
krousto szirouvih Magyarov. On je bio prvi Kráo, ki je
'selo v-piszmi prosnyé i to'sbe pred szébe posztaviti,
nej pa z-grivov recsjouv, stera sze lehko zatají, ali
zaskrne. — On je vsino szpizati zgodbé szedem vo-
gerszkih kapitánov, po sterom je namejno Vogrine
pobisztriti na vsenyé pizma, i stenyé knig. — On sze
je za Vucsitele tak szkrbo, da je vu Szvéto Gotthárdi
v-'seleznoj sztolici za Cisztercienszke baráte, stere je
'se Gejza II. z- Franczószkoga szem preszádo, kloster
i Cérkev zozídao (1183) Tolvaje i razbojniké je vösz-
trejbo. — Na bole vdrü'sbejnye sztanovnikov, i naprej-
pomáganye zobrázejnya je vsino meszta gornapraviti,
najbi Magyarom pred tém na pouli z-kou's 'sivinszkih
satore, v-zémi pa v-zemlo szkopane votlíne za sztán ma-
joucsim vola prisla v-hi'saj vküpprebivati, ino bi tam mir-
no 'sivocsi kaj mesterszkgoga zacsnilí delati. — Szebi je
pa tak vékse prestimanye szpravo, da je doliszpravo veli
kásov nedosztojno návado pred kralom na szvoj szto-
lec z doliszészti, i tak 'snyim gúcsati. —

Prigoudilo sze je med tém, da szta sze dvá brata,
Micislav nájnre, ino Lodoméer, za Gallicio vlekla,
csi gli szo gallicíanje ni ednoga ni drügoga nej, nego
Andrása sziná Béle III. za krála szí 'seleli. — Ali zád-
nyics szo i toga vöszpehali — Béla III. szí je denok
praviczó k-Gallicii obdr'sao. —

Béla III. bi rad tálnik bio v-kri'soboji; ali beteg

nyemi je zebráno. — Nego szvojemi szini Andrásipouroucsi vno'sino pejnez, ino z-ocsinszkim preklénsztvom sze nyemi grozi, csi meszto nyega nebi za szvéto zemlo steo vojüvati. — Imrea sztarejszega sziná pa za nasztopuúka odloucsi.

Pokedob je Ottokar VI. stájerszki Herceg szvojo örocsíno stájerszko Leopoldi austrianszkomi Hercegi prepiszao tak, da Stájer za vszigdár pri Austrii má osztáti: Béla III. je tüdi poloviczo Stájera steo meti. Medtém toga Leopold szí je nej dáo oscserbiniti pridobleno dr'savo, nego Múra je za mejjo potrdjena (1186) Mrtvoga Bélo III. szo pránili vu sztolnombelgrádi.

Imre Kráo

1196 — 1204 = 8.

Pokedob bi pokójni Ocsa szkoro vesz kints na kri'soboj poroucsó: Imrei szo taki vu zacsétki kralüvanya pejnezi szfalili, stere, da indi nebi mogao dobiti, szí je steo z-peneznice Váciumszke Cérkve zagrabiti. Ka nyemi dönok nedopüsztí Püspek. Na steroga sze tak razszrdi Imre, da ga z-szvojimi peszniczami vö z-Cérkvi poszünýáva. — Z tém grobjánsztvom sze je kám rimszkomi Pápi, kám dományim Püspekóm krouto zameró. — András tou opázivsi, hitro nabére katane za tiszte pejneze, stere je nyemi pokójni Ocsa na bo'so pout poroucsó, ino sze prime z-bratom Imreom za Horvatszki Ország pernyáti. Za zdáj je Pápa med dvöma bratoma mír napravo tak, da szo dohodki z-Horvátsz-koga Andrásí oszodjeni. — Ali té bi rád tüdi kráo bio na Horvatszkom, ino ga je 'sena gizdáva tak dugo pod-

bádala, da páli zacsne boj z-Imreom bratom tak szrecsno, da szo nyemi ausztriánci pomagali, ino vogerszka vojszka tüdi szkoro vsza k-nyemi prisztoupila. Vu etoj odsztávlenoszti Imre kráo brezi szprevájavczov edno 'sibo v-rouki dr'sécs, ino po szrejdi Andrásinoga tábor idoucs na glász kricsí: „bom vido, sto sze Krála szmej doteknoti?“ Etak je prisao do Andrása, prime ino pela ga szkousz nyegovoga tábora, ino zapré vu grád Kene; odked ga prvle vönepüsztí, nego gda mirajoucsi za Tútora szvojemi okorónanomi szini Ladiszlavi ga odloucsi. Imrea mrtvo tejlo pocsiva vu Egeri.

Ladislav III. Kráo 1205 —

Prevecs mládoga Ladislava III. Mati vidévsí, da szí András vszo králeszko oblászt zaszvája: na hitrom sze je z-korónov i szinom vréd k-austriánszkomi Hercegi zoszeli. Brscsas bi med tema boj vövdáro, da Ladislav III. nebi náglo prenúno z-szvejta. Po szprévodi je Mati nazáj k-szvojim roditelom v-szicílio odisla; Koróna je pa Andrásí povrnjena, z-sterov sze je on dáo za Krála ovencsati.

András II. Kráo

1205 — 1235 = 30.

Cérkveno ino szvetszko Goszpodo je András II. preci odnagno od szébe z-tém, ka je nepremisleno bougajoucs szvojo 'seno Jéderto, stera je szesztra bila Austriánszkoga Hercega Leopolda, szkoro vszákojocske imenitnejse csészti, ino szlü'sbe nej domorodczom,

nego szamim neznájoucsim prisavezom prepúszto. Za toga volo razszrdjeni Goszpoudje szo na priliko csakali szvoje csemére na Kraliczo vöszpúsztiti. — Tou nyim je András II. szám ponüdo teda, geto v-Gallicio szvojega drúgorodjenoga sziná K o l m a n a za krála szprevájajoucsi tecsasz Bank o n a, kí je mogao z-Bánsztva dolisztoupiti za volo Kralíce brata, za namesztnika je posztavo. Banko zdáj edne miszli z-ovimi szrdniki Kraliczo z szvojov rokouv z-petimi mahami búje, i vsze Nemce z králevszkoga dvora vöszplodi. András II. sze je nej povüpaó krivce kastigati na veliki kvár szvojega velicsánsztva.

Domá ni sztráha ni postenyá nemajoucsi András II. szizvoli z-vojszkov ná szvéto zemlo bo'sopotüvati. Prvle szvojega prvorodjenoga sziná B é l o vesiní okorónati, ino nyega pooblászti tecsasz kralüvati. Szprvoga je András II. nisteroucs pogane szpomláto, nyim nikeliko mocsnih mejszt vkrajvzéo. Medtémtoga vidévsí, ka nyemi nevoscení Franczúzi nescsejo du'se pomágati, nego ga i z-csemérom zapraviti poszküsávajo: vküppoubravsi satore, na drúgo leto sze domou prikláti. Z-té bo'sepouti je drúgoga haszka nej szpravo, nego prinszao je vno'sino osztánkov od szvétih tejl, ino zadoubó imé: „j e r u s á l e m s z k í A n d r á s.“ Protivno: je náj-sao domá vesz réd i praviczó prevr'seno; — narédo je vecs dugouv kak je v-leti dnouv z-sterih sze je tak naméno rejsiti, da je dácso prezdigno; z-pozádnyejsega brúncza dáó pejneze zlejati; rúdnike, harmice, maute ino králevszka imánya v-árendo zálo'si szaracenusom i'sidovom, kí szo krsztsenike vöszcéczali, mantrali, nyih deczo szpoküpile, ino v-pogansztvi gorszkrmili.

Szvojemí szini Béli je túdi menyé sztroska odlouco. Tisztim Velikásom sze je pa pretio, kí szo kaj 'snyegovoga pograbili. Ali Andrása II. sze je niscse nej zbojao; nego je meszto nyega Béla nyegov szin za krála ozváni steromi je tou prav bilou, nepremiszlivsi krátkoviden eto sztáro pripoveszt: „kívlecsé ocsó do praga, nyegovi otroci ga prejk praga lücsíjo.“ —

Vu etakse pogibelne okolsztave zapleteni András II. szí ovak zdáj nemore opomocsti, nego vküppozovivsi Sztálise i Réde naprávi tisztí imenitni od vizécse zláte pecsati z lá t i l i s z t imenüvan, v-sterom szo szpíszane vogerszkih Plemenitásov szloboscine (1222).

Niti z-etov oszebujnov dare'slivosztjov szí je András II. nej pokoja i lübavi mogao szpoküpiti, nego Dénes a Palatina hüdovolnim lá'sam prevecs vörvavsi, Bélo szvojega sziná za vesz szvejt nemore glédati i pregánya ga na tolko, da sze je on mogao vu Austrio odmeknoti. — Ober toga prouti tocskar vödánoga zlátolízta zavjetki páli 'sidovom, ino Izmaelitánczom je narouco orszácske poszle. Záto ga je esztergamszki Érsek opoumeno na pobougsanye; teccasz je pa z-prepovedov dühovszkih opravil (Interdiktom) vdáro vesz Ország. Zdáj szo sze Andrási ocsi goriodprle. — Ali prvle nego bi doszpeo szvoje nepopiszlive falinge popraviti, kváre navdárjene domesztiti, je na ov szvejt zezváni, ino vu Varadini pokopani.

Bela IV. Kráó

1235 — 1270 = 35.

Vu razgrou'sanom sztálisi prejkvzéto králesztvo Béla IV. tak zacsne szporedüvati: da za sztráhzavdá-

nye pokastiga one , ki szo nyegovoga pokójnoga Ocsó z-lagojim tanátsom zapelávali. Po tom je naravnoszt vőoznáno, da 'snyim naj niscse zvün Érsekov i Püspökov szedecski neguesi, ovak sze nyegov sztolec z- 'sgé. Takájse je níkim Velikásom krivicsno zaszvoje- na králevszka iménya szpojémao. Eti szo ga pa nej za Krála stimali, nego koróno Frideriki Ausztrie Hercegi ponüdili. Mládi ognjeni Friderik je hitro krédi bio. On ide z-vojszkov na Vogerszko, je pa od Béle IV. dobro zbit, do Bécsa nagányani, ino szi more od Magyarov za dráge peneze mír küpiti.

Po obládanyi nazváni h Ausztriánczov je Béla IV. es- ese bole razdráscso vogerszko Goszpodo z-tém, ka je z-Moldávie pretirane Kumaniáncse na rodnom presztori, steri sze od nyih zdáj „velika Kumánia“ imenüje, na- szelo. Szledkar na csemérni té ogeny Béla IV. oli vlijé po tom, da sze je Kutheni Kumaniánczov Poglavári za krsztnoga botra ponüdo, kumaniáncse z-imenitnimi szloboscsinami nadejlo, 'snyimi veliko zránye meo, ino szvojega sziná Steva na z-Kumaniánczov o'seno. Záto szo sze Kumaniánci szprevedli, ino domorodczom vnogo hűda zadenili.

Zdáj szo Tatarje pod vojvodsztvom Báthusa prejk tatránzskih gór vu neprestetljivoj vno'sini na vogorsz- ko privihríli, i gde szo sli, szo vsze, kak kobilce, opúsztili, i pó'sgali. — Vougri stimajoucsi, ka szo Ta- tare tocskar naszeleni Kumaniánci szem navábili: na nyé sze szünejo, vmorijo Kuthena v-Pesti prebivajou- csega, i ovih vecs szpokolejo. Razszrdjeni Kumaniánci sze pa zdrú'sijo z-razbijajoucsimi Tatarimi, ino 'sny- mivréd vsze siroma po vszem Országi robijo, 'sgéjo

ino vmárjajo. Béla IV. z-szvojom bratom Kolmanom nyim ide prouti: medtém toga premágani komaj nyim 'siv vúde z-szvojom kintsom k-Frideriki Austrie Hercegi. Friderik z-fancsoszti vogerszkoga krála kintse po künsti dobí, nyé szebi zadr'sí, ino obou'sanomi Králi velí z-szvojega ládansztva odíti. — Tú'sen Béla IV. sze neposztojécs v-Dalmáció pritepé, gde ga Frangepanov rod prisztójno prime i podvori. — V-odsztávlenom vogerszkom szo pa tatarje brezi sztráha beszneli, pou'sgali, razrüsili, ino fundali vsze tak, da je zvün Esztergoma, sztolnobelgráda, ino Sz. Mártina pri Györi nej niednoga cejloga meszta osztalo; i szamo szo sze oni lüdjé nyihovih mecsov i sztrejl rejsili, ki szo v-ete branice príbej'sali, ali na planinaj v-kákse votlíne pred nyimi sze szkrili. — Eto tatarszko stoverjanye je tri lejta trpelo; teda szo sze tatarje od etecz poubrali 'se szkoro 'sivesza nemajoucsi vecs, ino szo tüdi zvedli, da je domá nyihov veliki k á n mro (1241).

Po odhájanji Tatarov Béla IV. z-Dalmácie na Vogerszko sze povrné, gde nájde tú'sno püsztíno, szama pogoriscsa, podrejtine, z-tratov zarascsene ceszte i szteze, na poláj mrtvih lüdih, i 'sivíne szúhe csonte, nad sterimi szo vuczke túlili, i liszice lajale dén i noucs. — Tú'sen Kráo neodlása szvoj opüszténi Ország znouva obsztvárjati tak, da z-blí'snyih Dr'sao, náj bole z-Horvatszkoga, vnouge sztanovnike nazové; nyim za 'sivesz i szejjanye szilje priszkrbi; Cérkve poprávi; Palatíni Kumaniáncé naroucsi, naj nyé v-sztráhi dr'si, na mejjaj mocsne gráde zozída, ino branice, za steroga volo nistera imánya vkrajvzeme barátom na obalejnje orszácskih potrejbcsin. Tak je zrouk zvjána Hospita-

lársz kim Redovníkom i Gornyalendava, ino prouti Nemezom poredno mocsno obzídána.

Taki kak bi szvojo moucs Béla IV. malo vküp meo pobráno, setúje z-seregami nad Friderika v-Austrio za volo negdasnyega nyegvoga necslopejsztva; tam sze Magyar i z-Nemci szekajo, szeka i Friderik po Magyar i tak, da káplejo kak tráva pod koszov: nazádnye denk ednoga Kumaniáncza sztrejla ga zavádi, z-konya doliszpádne, ino mu priszkoecsési Frangepán nos v grlo poríne. Friderik je pa nej otrok meo; za toga volo je Czaszar Friderik II. nyegove Dr'save za szvoje ozváo. Ali rimszki Pápa z-Czaszarom nej dober dá stajerszko Stevani Béla IV. szini. Austriáni szo sze pa Ottokari csehszkom i Králi podlo'sili. Ottokar o'senivsi sze z-Friderika szesztrov, tüdi po stájerszkoj Dr'savi széga, ino sze za nyou razmeszárno trgata. Zádnyics, da Stajerci magyarszkoga grobjánsztva, obdacsejnya, i návadih nemorejo trpeti! — ober toga da sze právi, ka stajerszki Plemenitási morejo v-'selezji na vogerszko: vsze sze je prouti Magyarom szpúntalo, i od Ottokara podmiteni szo Vogríne vö tá prejk Müre poscsukali, ino sze Ottokari podáli. —

Zdáj Stevan zgüбивsi stajerszke dohodke szvoje-ga Ocsó Béla IV. za nadomesztejnye terja. Nedobi pa od nyega nikaj. Pun szrda na szvojo sztrán zapela vnouge vármegyéve, med nyimi takájse 'seleznoga, ino z táborom scsé ocsó na vecs placšuvanye prisziliti. Medtém toga Püspeczke szo denok z-lejpm poglíhali ocsó z-szvojim nepokornim szinom. Za tém je naszko-rom Béla IV. mro, ino je v-Esztergomi pokopani. —

Steván IV. kráo.

1270 — 1272 = 2.

Stájerszko je Stevani IV. nej z miszli vö. — Pre-
ci tak zacсне v-Ottokari vszákó dób berbati, nyega rá-
siti. Pokedob bi sze na Csehszkom szkítali vnougi vo-
gerszki Velikási, kí szo kaj prouti pokójnómi Ocsi za-
kaczali, — tüdi nyegova szesztra je pográbleri ocšinsz-
ki velike cejne kints pri Ottokari na szrámbi mejla: —
Stevan IV. ga opomené na k-szebi poszlanye vszega to-
ga. — Ottokar nescse: Razszrdjen Stevan IV. szpajdá-
seni z-szoligrádszkim Érsekom po Stajerszkom i Ko-
roskom sztrasno razbija, ino vkoncsa doszta. Ottokar
pride zevszov vojszkov nad Magyare; nyemi je szreca
czvela tak, da je nyé preládao, tirao nazáj, ino nyim
vzéo Sopron, Po'sun, Nitravo i vnouga drúga meszta,
ino Magyarom veliki sztráh narédi. Kí vidévsí, da szrecs-
nómi i zmó'snómi Ottokari nemorejo prouti sztáti: dvá
Krála szo tak szpriátlili: da je Stevan IV. mogao vsze,
ka je terjao, pozábíti; Ottokar nyemi je pa nazájpuszto
vsza podjármana meszta i kraje. — Stevani IV. je tá
szrámota za malo csasza 'sitek razgrizla. Pokopan je
v-Büdini. Szvojemiszini Ladiszla vi je zaroucsó Izab-
ello csér neápolszkoga krála csér, ino jo je malo-
lejtno na Vogerszko dáo szpraviti, naj bi sze navcsila
vogerszkoga jezika, návadih ino ség.

Ladiszlav IV. Kráo

1272 — 1290 = 18.

Ottokar csehszki kráo sze je vpírao Rudolfi od
Habsburga za Czaszara ozvánómi pokoren biti, i nescse

nyemi Austrio i Stájerszko pūsztití. Tak sze boj zacsne. Rudolfi na pomoucs pride vogerszki kráo L a d i s z l a v IV. ka je Ottokarove Velikáse tak posztrassilo, da szo sze nyemi zneverili, ino Ottokar po junácskoj brámbi szmrí v-rouke dáni. V-etom boji zoucsi Ladiszlava IV. szo sze Kumaniánci z-oszebújním vitestvom vöszkázali; za steroga volo nyé tak polübi Ladiszlav IV., da sze szledi zmírom 'snyimi szpomína, pajdásiva; — vnouge orszácske szlú'sbe nyim naroucsi; po nyihovoj segi sze noszi ino zvr'se. — Czlou naj sze vu blati necsisztou-cse brezi pazácsa more válati: szvojo hi'sno tivárisiczo v-kloster odprávi, ino z-Kumaniánkami 'sivé. — Odked je v-szém Vougrom odúren na spot "K u m a n i á n s z k i L a d i s z l a v" imenúvan. — Kumaniánci szo sze pa na|te-liko szprevedli, da szo sze nej szamo popoganili számí, nego i ove Vogrine na poganszke návade nagnoli, Cérkvam i nemocsnim Plemenítasom grúnte po szili vkrajsz-pojémali. Ete naoupacsnoszti szo rimszkoga Pápo pod-bolele tak, da Filipa firmanszkoga Püspeka na vogerszko posle, náj bi na húdo zabloudnyenoga krála na boug-so miszeo pripelao. Ka sze je i zgoudilo. Medtémto ga da sze je szledkar páli od kumaniánk omámleni Ladiszlav IV. na 'snyimi kurvárianye zpacslivo razvüdo: Püs-peczke i ovi csemi Velikási szo ga z-tivárisiczov vřed v-eden grád notrizapri, odked je denok vözezváni bio na odtiranye Tatarov, kí szo 'se do Dunaja prirazbijali.

Po tom po'sivincseni Ladiszlav IV. pá Kumaniánke k-szebi vzeme, 'snyimi sze vlácsi, orszácske szkrbi zapüsztí, i narédi, da je po Országi neszrámnoszt, neszmilnoszt, i pesznicsopravicza v-návadi bíla med goszpodszkimi ino prousztimi tak, da szo grofovje, ino

Plemenitási eden drúgoga szporobili, gda koli sze nyim je zdelo; i da je nej eden pred drúgim z-szvojm blágom zavarvani bio ovak : na viszikih pecsínaj szo szí mocsne gráde zozidali z-groznim mantrányom szvojjih kmetov. — Benetsánje szo primorszke krajíne, — Austríanci pa Kószeg, ino drúgih 30 vesznícz pod szé potégnoli. — Ladislav IV. pa líh nehénya praznúvatí z-Kumaniánkami tecsasz, ka szo ga trijé Kumaniánci edno noucs v-satori med kumaniánszkimi kurvami z-szvojjimi száblami szprebodali, inc vmourili. Grdoga 'sitka Ladislava IV. grdo ranyeno mrtvo tejlo je v-Csanádi porányeno.

András III. kráo

1290 — 1301 = 11.

Po szmrti nezotrocsenoga Ladislava IV. szo szí za krála zvolili vogerszki sztálsí ino Rédovje Andrása III. kí je szin bio Stevana sziná Andrása II. ino pred tém 'se dober csasz Namesztník Slavonie. Rudolf Czaszar je Vogerszko Králsztvo szvojemi szini pomejno; edni Velikási z-esztergomszkim Érsekom szo pa neápolszkoga krála za szébe 'seleli, ino Andrása III. nalükávali, ka bi ga vu szvoje nálecsene zánke zamotali, sterih sze on denok szrecsno vogne, i v-sztoInombelgrádi króno prime na glávo.

Po dokoncsanom korunüvanyi vszo Goszpodo v-Pest vküppozové, ino nyim osztro prepovéda razbianye, ino kmetov poszilno mantránye. Z-tém sze je András III. krouto zamero onim Velikásom, kí szo pesznicsopravíci privajeni sze z-lüdszkoga blága obogatíti

steli tak, da szo Robert Károla neápolszkoga Krála na vogerszki trón pózvali, steroga je nyim i rimszki Pápa preporácsao. Od etoga glásza Andrásí III. szrcé zaboli, obete'sá, ino brezi odvetka zlejdnyi Kráo árpádovoga roda vmerjé; pokopan v-Büdiní. — Nyegovo csér O'sébe tho szije vzéo za hi'sno tivárisiczo Wenceszlav csehszki Herceg.

Vogerszke zgodbe za Krále razlocsnih Rodov.

Drúgi Pretek.

Wenceszlav kráo

1301 — 1305 = 4.

Pokedob bi moski árpádovoga roda zmenkali: vogerszki sztálisi ino Ródovje szo zacsnili z-drúgih rodov, ki szo po materaj z-árpádove krvi bilí, Krále szí zebí-rati. Ali taki pri prvom szo sze razdvoujili. Edni bi radi meli Robert Károla sziná Krála neápolszkoga, steroga je Pápa se tak za vogerszkoga Krála v-Rimi okrónao: ovi szo pa csehszkomi Králi ponú dili vogerszko Králsztvo, ár szo stimali, ka szledkar tüdi Pápa nyim bode po szvojoj vouli Krále imenüvao, ino Ország

za szvéte Materé Cérkve lasztinsztvo dr'sao. — Na stereo gledoucs szo Wenceszláva sziná csehszkoga Hercega ino cserí Andrása III. po Kolocsánszkom Érseki vu sztolnombelgrádi za Krála okoronüvali. Tou nyim je pa rimszki Pápa tak za húdo szpoznao, da sze nyim je z-cérkvenim preklínsztvom grozió, csi nebi Robert Károli vörnoszt priszégnoti steli. Vidévsicsehszki Herceg, da nyegov szin na Vogerszkom sztálnoszt i pres-timanoszti nebode v'sivati mogao: z-porednimi seregi v-Pest pride, ino szvojega sziná z-Korónov vréd v-Prago odpela.

Otto kráó

1305 — 1308 = 3.

Po odhodi Wenceszláva szo vogerszka Goszpoda escse izdáj nej Robert Károla, steroga nyim je Pápa ponújao, nego Ottoa Bavarszkoga Hercega, Béle IV. vnüka, za Krála szí zvolili. Kí od Wenceszláva zadóbivsi koróno, ino Robert Károlovih priateľov nalükávce vkánivsi, kak tr'secz, sze je do sztolnobeigráda pripotájao, gde szo ga okrónali. Otto je nej dugo kralüvao; nego szlisavsi grumlejnye z-Rima za volo Robert Károla: tomi i nyegovim priateľom za drásbo sze je po definszkom presetávao vecskrát koróno na glávi majoucsi po büdinszkih vuliczaj nej szamo, nego, da sze vu králsztvi bole okrepsa, odisao je brezi vsze sztráse v-Erdélszko, ka bi sze tam z-vajvode cserjov o'seno. Ali Vojvoda erdélshki od Albert Czaszara podküpleni ga zgrábi, koróno nyemi vkrajvzeme, i edno leto ga nikam nepüsztí. Teda je Ottoa szrám bilou na Vogersz-

ko nazájpriti, nego nad Polszko sze je v-szvojo Bavá-
rijo prikláto.

Károl I. Kráol

1308 — 1342 = 34.

Po pobegi Ottoa rimszkoga Pápe poszlanik Genti-
lisz Kardinál na rákiskom pouli na Krála odebíra-
nye vküppribejsanoj vogerszkoj Goszpodi máloga Ro-
bert Károla na szto posztávlenoga z-lejgov gover-
nosztjov za Krála priporácsa. Goszpoda vídevsi Károla
prelejpi obrász ino zrász, szo sze na tolko v-nyem vdo-
brovolili: da szo Vívat! (Boug 'sivi) vedno kricsécsi,
ino z-rokami preti nyemi pleszkajoucsi, pokázali, da
ga radi za Krála primejo. I taki szo ga v-Büdiniz-ednov
znouvarejenov korónov, za dvá leta pa tüdi od erdész-
koga Vajvode vörejsenov szvétov korónov ovéncsali v-
sztolnombelgrádi.

Károl je pokázao Vougrom, [da szo sze v-nyem
nej vkánili, ár je 1. Trentsinszkoga Mátaja, kí szám
szvoj Goszpoud biti hotejoucsi i razbijajoucsi, nyegove
oblászti nescse szpoznati, preobládao, nyemi porop
vkrajvzéo, ino ga podlo'so. 2. meszto sztárih droubnih
pejnez je dáo kújse (debelejse) grose ozváne zlejatí.
3. On je zmiszloj tisztí módus pravdivanya, steri sze
itak obdr'sáva. 4. Doli je szpravo nedú'snoszti grozno
zvedávanye po 'serjávom 'selezi ino vrejlom kropi. 5.
zaesno je plemenitszke liszti z-cimejrom darúvati, i on
je po tom maleríji postenyé szpravo med Vogrinami, z-
rejsom. Károl vu Vissegrádi prebivajoucsi sze je po
odicseno králeszkom dáo viditi, da szo ga sztránszki

králove obískali; ino Lajos nyegov szin v Gallicio, András pa v-Neápol za krála szproseni.

Vu Károli I. sze tou graja, 1. ka je nej 23 lejt orszácskoga szpráviscsa vküppouzvaó, nego po szvojem ravnáo. 2. Od Püspekov je k-vsáksemi nouvomi leti placсило terjao. 3. vnougim plemenitásom brezi právdenoga zroka je imánya szpojémao. 4. Od nikoga je nej opombe steoigorivzéli zvün rimszkoga Pápe. 5. Bazaráda vlaskoga vojvoda je krivicsno z-bojnov dreszelio! záto kak nyegovih seregov véksi táo, tak bi on tam prejsao, da nebi preoblecseni vujsao. 6. Po necslovecem je kastigao onoga Feliciána Száh, kí je pri obedivanyi kralíci stiri prszte z-ednim mahom odszekao vu velikih csemeraj prouti nyej. — Károl I. pokopani le'sí v-sztoInombelgrádi.

Lajos I. kráo

1342 — 1382 = 40.

Za Károlom I. nyegov szin 12. lejt sztar Lajos szosztáne Kráo: pod ravnanyom szvoje pobó'sne materé O'sé-bethe. Po tom szám prejkvzemi ládanye, pascsi sze erdelszke Saxonce, ki szo nyemi dú'sno dácsó prekrátiti szmeli, na pokornoszt prigányati. — Nyega sze tak prestrássi Bazarád vlaski vojvoda, steri sze je pokójnomi Králi znevero, da opászani z-szvojimi Velikási Lajosa v Erdelíji obískka, i pred nyim klecsecs sze za odpüsztšenýe moli, ino zadobí.

Tecsz szo Neapolci Andrása szvojega krála, i brata Lajosovoga z-privolejnyom nyegove hotlive tivárisice zagútili, i na oblok vöobeszili. Lajos je z-szvo-

jov vojszkov mirno pri do Neápola, odked sze je 'se páli omo'sena Johanna Králicza pred nyim meknola. Tam vnouge krivce osztro pokastiga, ino vmorjenoga brata sziná Károla za Krála posztaviti vesiní. Ali komaj Lajos z-Talliánszkoga peté vöpotegne, taki szo Neápolci Johanno zobéroues nazáj prijéli, ka szo nyim na sztrási bodoucsi vogerszki junáčke nej zebrániti mogli. Záto Lajos po mourji hiti v-zburkani Neápol na zadovolsine jemánye. Medtémtoza razmivsi, da rimszki Pápa Johanni krivnye neprimerja : on jo tüdi nesáli: escse i bojovino engedúje. Záto je denok nej Johanna bósoj praviczí vújsla, nego szo jo v-temnici zadüsili nyé lasztivni podlósniczke. —

Poulek vszega toga je veliko hasznilo vogerszkomí Králesztvi Lajosovo neápolszko vojszkovanye, ár szo vogerszki Velikási, kí szo szvojega Krála na Talliánszkom szprevájali, priliko meli tam lejpe hrame, ograde, i vszakojaeske mójsztrovine viditi, i po tisztom tüdi na szvojih imányaj nárediti dáli. — Po nikih szo vete hájt zaszajeni tókajszki vrhovje z-trszom talliánszkim, po iméni z-formianumszkim. Búdinszki grád je tüdi técsasz olepsani. —

Lajos I. je i vecs bojov szrecsno i odicseno dokoncsao. On je nájmre Polónio z-vogerszkim Králesztvom zdrú'so; Litvánce poganszke z-Lodomerie vöpognao; Moldávio podlósó; v-Szerbszkom krsztsánsztvo razsirro; Tatare na plácsanye dácse priszilo; Benetsánom Dalmáció vkraj vzéo; ino Törke v-Bulgárii prvikrát zbio, i od Europe odvrno z-obilnim dobieskom, z-steroga je v-Celi na Stájerszkom Maríi materi bo'soj na postenyé Cérkev zozídao, k-steroj radi zdáj z-vezolno-

ga szvejtá rómarje prihájajo (1377) Za volo velike szrecse vu bojnaj szo Lajosi I. lüdje po sáli „vrá gometni Lajos“ pravili.

Vu Lajosa I. kralüvanyi sze má imenüvati i tou, da je z-Vogerszkoga krsztsenikom na kvár setüvajoucse 'sidove pretirao; — V-Pecsüji vszevucsilsztvo naszta-vo; — zemelszkim Goszpoudam praviczó darüvao od szvojih kmetov D e v e t i n o terjati; — Premo'sne i bo'sne plemenitáse je na pravice gledoucs zednácsó; — vrédo je, naj sze otroci za volo pregrejsenya szvojih roditelev nekastigajo. — Neje tak csüdo, da sze nyemi Veliki Lajos veli. Sztrelni práh je okoli leta 1350 na Nemskom znájdeni, na tou szo zácsali stüke zlejvati ino 'snyih sztrejlati. — Mrtvoga Lajosa I. szo poránili vu sztolnombelgrádi.

Mária kralicza

1382 — 1386 = 4.

Nezbrojenim velikim zaszlú'sbam pokójnoga Lajosa I. zahválnoszt szkázati hotejoucsi sztálisti ino Rédovje vu zmenkanyi sziná szo szí nyegovo sztarejso csér Mario zá Krála zvolili, stera je 'se zarocsena bila 'Sigi Cszara Károla IV szini. Csi jo je gli Mati O'sébet pomágala, denok neszrecsno i nej dugo kralüvala, ár je vesz réd i mírod znoutra i odzvüna bio razvr'seni. Prevecs gizdávím Velikásom sze je vnou'salo szlabim 'senszkam sze vklányati, stere szo líh Gara Palatina poszlúsale, po nyegovoj vouli sztáre szlú'sebnike vövr-gle, i na nyihovo meszto nyegove priátele posztáville. Tvártko Bosnie kralics sze je znevöro; — na mej-

jaj erdecse Rúszie szo Kommandantje vsze branisca lytvánszkomi Hercegi zoudali, stere szo Kralíce od imánya i gláve djále. — Polci szo szi Hedvigo mlájso csér Lajosa I. za kralíczo 'seleli, da jo z-Jagello nom lytvánszkim Hercegom omou'sijo, kí nyim je obe csao szvojo osovino Lytvánio z-Polóniov na vszigdár zjedíniti, ino krsztsenik posztáti.

Szászene kralíce na hitrom prizovéjo 'Sigo, ino 'snyim Mária v-hi'sni zákon sztoupi. 'Siga taki odide na Csehszko pobírat vojszko za potrejbnoszt.

Tecasz níki imenitnejši Velikási, kakti: Laczkovits, Simontornya, Horváth Páveo Bán, Paliznai János auraniánszki Prvejsnik — navolivsi sze 'senszkoga ravnanya, prizovéjo z-Neápola Károla. Kí nepomnívsi szvoje negdasnye priszega brezi odlásanya v-Büdino pride, odned pa v-sztoInibelgrád, gde szo ga okrónali. — Na szvoje Ceremonie Károl nezamüdí takáj i Kralice pozváti. Ali na szvojo neszrecso. Árone zaglédnovsi vu Cérkvi grob pokójnoga Lajosa I. zráven tá be'síta obej, i nad nyim sze tak milo joucseta, da szo malonej vszi nazoucni Goszpoudje 'snyimivred szkuzé tocsili.

Károl II. kráo

= 39 dní.

Károl II. sze v-büdinszki grád notrizoszeli, gde níkej hüdoga néménivsi, szka'slívce kralíce szvojo fán- esoszt künsztno zakrivajoucse vecskrát obiszka. Gda bi eden vecsér vu hi'si O'sébate sztarejše kralíce ponüdjeni liszt nyé zeta 'Sige z-merkanyem steo Károl II:

nazoucsni Forgács Balás Pehárnik nyemi z-ednim mahom glávo do zímicz razkála, da je drúgi dén vu Wissegrádi zapüszteni mogao mrejtí. Zdájje Mariépáli za Kralíczo po vszejh Krajih Búdine vörazkricsena, Taliánci, ino bújtoga Károla II. priátelje odned vözegnani, ki szo sze tüdi pascsili po vszem Horvatszkom i Dalmatinszkom L a d i s z l a v a sziná bújtoga Károla za Krá-la oznániti, ino veliko gíbanye nakúriti tak, da szta ono obej Kralíce tá prisle vgasüvat. Ka zvedivsi Horvát Páveo Bán szvoje pri Diákovári na nyé nalükávajouse horváté csiní na ceszti pred nyé vöszkocsiti, Garo i Forgácsa (csi szta sze gli mo'sévno bránila) szpoklati, Kralíce vloviti, vu Novigrád notrizaprejti, ino O'sébetó zoucsi szvoje cséri Marie zagútiti.

'Siga Kráo

1387 — 1437 = 50.

Szlisavsi 'Siga szvoje punite szrámotno vmorjenyé, ino Tivárisice v-árestvo djánye: z-Csehszkoga privodjenov vojszkov pri Győri posztáne; kama ga sztálisi ino Rédivje z-Búdine pozdrávat; odned ga pa v-Sztol-nibelgrád szprevodijo krónat za Krála.

Za prvi poszeo szí je 'Siga vzéo szvoje Tivárisice oszlobájanye, v-sterom je nyemi vesz Ország krédi bio; escse szo sze i mlájsi na passi ino ceszti v-kataníji vajali. — Benetsánje szo tüdi tak dobri bilí, da szo nyemi pomogli Novigrád, vsterom je králeszka robinya kicsíla, pod oblászt szpraviti, z-steroga je 'Siga Kralicezo na szlobodni zrák, i v-Búdino prineszo, i 'snyouv

kralüvao. Ali nej dugo, ár je Mária Kralicza na krátki mrla.

Z-toga sze je za 'Sigo nouva neprilika osznovála. Vnougí szo mejnili nájmre, da sze nyega du'se nedosz-tája Králsztvo, pokedob je nej od vszega národa ode-bráni bio. Zátó szo edni Al b e r t a ausztriánszkoga Her-cega; drúgi L a d i s z l a v a tocskar bújtoga Károla szí-ná; z-veksinom pa W l a d i s z l a v a polszkoga Krála na miszli ino vúsztaj meli. — 'Siga náglo priletí z-Vlas-koga domou, ino vnouge szvoje nevoscsenike z-pouti szprávi. Po etoj lútoszti szo denok nej hüdovolni szrdniczke (pofstissani. Nyihovo pászko inan zavínoti, ino nyim sze z- vitestvom mítiti hotejoucsi Kráo 'Siga, setü-je v-Bulgáριο nad Töröcsina, kí sze vszelé dale notri v-Europo tere. Medtém toga pri N i k a p o l i ogrútno zbit komaj v-ednoj ládjici po mourji vújde. — Tecsasz, ka 'Siga okolivándra, Töröci tía do Radgone goriprisútajo miszlécsi, da tou meszto, i na on kraj Múre sztojécsi grád dobiti nyim je líh igracsa. Ali zobszton stájerszki Herceg Erneszt nyé szpomláti, i odríne. Töröci pa v-gorécsem szrdi nazájidoucsi szporóbíjo, po'sgéjo, i szpo-moríjo vsze, ka v-rouke dobíjo, ino nekelko krsztse-nikov vu vouzo od'senéjo. Nasa Szobota pred tém olúdjena, po tr'stvi obogátena, i olepotena zdáj prvi krát obcsútiti more töröszko poganíjo na tolko, da sze na tiszto prejdnyoszt i tak nemore nazáj pobrati (1406).

Szkrivni szrdniczke Krála szo med tém raztroben-tali; da je 'Siga ali vu neszrecsnom harci, ali na po-begi vmorjeni, da ga nega domou; ino szo Ladiszlavi Neápolszkomi vu iméni vszega Országa pizsali, da naj pride v-ocsinszko örocsino kralüvat. — On pa pomniv-

si szvojega pokójnoga Ocsé neszrecso, ino csúvsi szvoje tivárisice sztávlanye, szí domisláva: jeli bi sou ali nej med csüdne Magyare? — Tecşasz sze 'Siga v Búndino prikláti, ino vecs kak 32 imenitnim Velikásom glávo i blágo vzeme. — Z-tém je szerséne escse bole razráso. Ár szo vnougi Goszpoudje nad nyega v-králeszki grád brezi dopúsztejnya notriprisli, Krála zopszúvali za volo nyegove kurvarije, zaprávlanya, vöterníje, i neszmilnoszti, ino szo ga vu Sikló s grád notrizaklenili, z-stere vouze je on denok za nekolko mejszczov pá vöpúszcseni. — 'Siga Kráo sze szvojoj szlobodnoszti tak veszeli, da vszém, kí szo kaj prouti nyemi pregrejsili, pomilosztejnye darúje. Tou je Ladislava neapolszkoga tak szászilo, da odsztavivsi Dalmáció domou odfükne. — Ali uprav tamosni nyegov Namesztnik Horvát 'Sigi doszta szkrbi zavdáva, da nyemi Tvártko Bosnie Kralícs trdno pomága. 'Siga i teva szpoloví, ino példatno pokastiga. —

Nemski Kúrfirstje vidévsi vojnícsko szrecso 'Sige Krála, szo ga za Czaszara zébrali, ino z-etov csésztojv nyemi dú'snoszt nalo'sili mír i vjedínanye szvéte Materé Cérkve varvati. Pokedob bi pa v-tisztih csaszih vnyej grdo razcsejszanye vnogo prepíra ino szpáke zrokkúvalo: Czaszar v Kosztniczaj na svájczkom obsinszko cérkveno szpráviscse vküppozové, ou ino Pápa János XXIII. szta tüdi tá prisla. Náj prvo szo vszítrijé Pápe odposztávleni, ino nouvi Pápa Martin V, zvolen. — Tüdi Húsz János, ino nyegov priáteo Jerónim pragszki szta 'siva ze'sgána za volo trdokornoszti vu szvojoj krivoj vöri. — Na tou sztrassen boj nasztáne med Czaszarom i Pemczam húszitszki ime-

nüvan. 'Sigo szo csehi dugo nej steli za Krála okrómati, ino szo pod oboujoj podobi (kejpom) pricsescsávali, szvoje krivovörsztvo vszepovszéd po Europi preporácsali, náj bole szlovenszkoga jezika národam. Pri nász szo tüdi húszitje naménili ríbic süvati, ino szvoj kelih ponüjat prisli. Ali szlovenje nasi szo z-keliha vöpogutnoli toti, szvojo katolicsánszko vöro szo pa za krivo nej púsztili. —

Czaszar 'Siga 'selejoucsi sztálno vjedinanye, szlo'snoszt i mirovc sino napraviti med europejszkimi Poglavári, kí szo escse nej vszegavejcs nouvoga Pápe ravnansztvi steli podlo'sni biti: szkoro vsze té je zobhodo, poískkao, ino za szvojo miszeo zadoubo. Medtémtoga za volo etaksega dugo-okolivándranya sze je 'Siga na telko v-dugé zapleto, da je primoran Brandeburgo, Csakovce zevszim Med-mürjom odati, ino XIII szipzskih mészt (varasov) polszkomi Králi zalo'siti: — Tecsasz, ka je 'Siga po Europi potüvao, je nyegova nevörna Tivárisicza Borbála, csi celjeszkoga Grofa, vesz réd na Vogerszkom szprevgla z-szvojimi lübitelmi, sterim je ona nikaj nej bránila, kak koli szo králeszke dohodke odscsipali, kmete vkanyüvali, i mantrali z-delom i placsilom. Záto jo je 'Siga vu Varadíni v-kloster dáo zaprejti, i 'snyé sze tak szpozábo, ka bi mrla od sztrádanya, da nyoj nebi tamosni kanóniczke z-'siveszom podvgorili. — 'Siga sze je na konci 'sitka krouto szkrbo za Ország, szpráviscse je obszlü'sávao, hasznovitne pravice naprávlao, — Armaliste tou je plemenitáse breziposzesztva (ládanya zemlé) zacсно; — Belgrád objácso — v-Büdiní vszesolsztvo nasztavo. Mro je 'Siga vu Znáimi vu Morávszkom, pokopan pa vu Varadíni.

Albert kráľo

1437 — 1439 = 2.

Alberta austriánszkoga Hercega szvoje cserí O'sé bete hi'snoga tivárisa je pokójni 'Siga Kráľo v-Testamentomi z-privolejnyom orszáckih sztáľisov i Rédov naprávlenom za szvojega naszlednika posztavo; záto szo ga zt-ivárisiczov vréd Sztolnombelgrádi okrónali.

Albert je szvojo púniczo Borbáľo nej szamo z-vouze vöpúszto, nego nyej i 12 jezér zľátov za strosek odlouco, steri szo nyej szledkar vkrajvzėti, ár je stejla na szkrivnyem vogerszko Kráľesztvo Wladislavi polszkomi Kráľi zamo'síti. — Ka da nebi mogla vöszpelati: mosko'selna je k-nyemi v-Polszko príbej'sala, i odned nyemi csehszke. Húszite nasuntávajoucs csehszko koróno szprávlati sze súrila. Medtémtoĝa i Húszite je znáo Albert vkrotiti, ino sze za csehszkoga Kráľa okorónati vcsiniti. Nemirovna nyegova punicza Borbáľa z-Polszkoga na csehszko pobegnotti primorana, sze je tam do szmrti po szikesnom kocsárila.

Tecasz, ka bi sze Albert z-csehszkimi zádavami borfo, Töröcsin Szemendrio po szili vkraj nyemi vzeme, Belgrád pa opásza. — Albert prvle nego nad nyega odide: vu bűdinszkom szpráviscsi od sztáľisov i Rédov zagvisanye zadobí: ka, csi v-boji mrejtí vtégne: nyegovoj dovicí, ali deci sze koróna nihá. Za tou prinagnejnye sze nyim je Albert z-tém mito: da jih je od prvejse dú'snoszti deszetino placšüvati Cérkvenomi Rédi odvézao. — Uprav v-etom szpráviscsi je dokoncsano i tou: da Kráľo brezi znányia i privolejnýa niti Palatina neposztavla; niti dáese podignotti; niti pejnez ponacsiti neszmé.

Zdáj sze Albert z szvojev vojszkov nad Törka napouti. Ali keszno v-jeszen, ár sze je 'se nepriáteo na zímo nazáj domou potégno. Vogerszko vojszko je pa gri'sa tak zobplejla, da je Albert sám tüdi nezdravkomaj v-Neszmély prihitro, gde sze z-dinnyami zvrácsiti hotejoucsi, czelou vmerjé. Razcsinyenoga Krála Alberta csrejva szo na meszti, nyegovo mrtvo tejlo pa vu sztolnombelgrádi pokopano.

V-Testamentomi je Albert zapovedao, ka, csi nyegova noszécsa tivárisicza vtégne sziná poroditi, na tisztoğa naj dvá vogrina, dvá Ausztriánca, dvá Pemcza, ino dvá Morávca szkrb noszijo.

Albertovoj Dovicí O'sébeti szo Goszpoda tanácsivali omo'sejnye z Wladiszlavom polszkim Králem. Ona sze je nej bránila. Odpráveni szo tak Poszlanci k-nyemi. Ali tečasz sze je O'sebet v-Komáromi zoucsi dvá velikása na pragi pred hi'sov sztojécsiva z-ednim lejpim pojbiesom v-Krszti Wladiszlav ozvánim obábila, ino kmeszti domou zezvála z-Polszkoga poszlance. Ali keszno, ár óni, 'se vsza tam oprávi'si, szo Wladiszlava na Vogerszko pozvali. Kralíczo szo pa csemérje tak vneszli, da je poszlance v-temniczo dála zaprejti, i z-liszta zákonszkoga pecsáti dolisztrgala, naj nikaj nebi valáo. Z-toga szo dvóje sztráni med Goszpodov nasztánile. Oni, kí szo z-kralíczov vlekli: szo trí mejszecnoga nyé sziná Ladiszlava vu sztolnombelgrádi okorónali. — Ovi szo mladoszledkar tüdi ovencsali Wladiszlava nej toti z-právov korónov, stero je Kralícza z-szebom v-Győr odneszla: nego z-tisztoğ, stero szo z temena sz. Stevana dolivzéli 'snyegove mrtveczne skrinje, ino szo oznánili, da je czeczátkoga Wladiszlava okorónanye nevaláo.

Wladiszlav I. kráó

1440 — 1444 = 4.

Szlisavsi O'sébet zavr'senyé szvojeja sziná: súrila sze je vogerszko Králesztvo nyemi tak osztanovititi, da ga je Czaszari Frideriki III. zroucsila, i nezmága-joucsa potrejbnih sztroskov za vojszkovanye, zalo'sila je Sopron, Kőszeg, Sztárigrád ino níkih vecs mészt na vogerszkih mejjaj Czaszari za 26,500 jezér zláto. Ober toga je tüdi csehszkih huszitov ednoocsnoga voja Giskra Jáno sa za Sároskoga velikospána posztávila, naj bi odned Wladiszlava I. bár okrónanoga zevsze Vogrije na Polszko nazáj zegnao. Encsasz szta sze rejszan i kreszala: denok na nagovárjanye rimszkoga Pápe sze je Dovicza Kralicza z-Wladiszlavom I. szprávilla i na trejtji dén za tém vu kresi tüdi mrla.

Prav szí je Pápa miszlo od Törka, da on vu kasnoj vodi rad bode ribicsüvao, ár je on rejszan med pernyányom Magyarov do Belgráda prisútao, ino sze zmírom vu vogerszko notri tro. Medtém toga viteski Hunyadi Janko törszkoga Czaszara odporíne, ino nyemi Valakío ino Moldávio zrouk vzeme; za steroga volo je on na Hunyadia tak hüdi bio, da ga je z-nagrásanyom Wladiszlavi I. steo v-rouke dobiti, ka je nyemi denok nej devoljeno bilou. Zato szerditni Törcki páli 'se sumoríjo okoli Belgráda. — Wladiszlav I. z-Hunyadi Jankom tüdi prouti nyim ideta, gde bi Hunyadia brscsasz poganje pogúbili (pokedob je törszki Czaszar veliko pejnez obecsao tisztomi, kí ga 'sivoga ali mrtvoga nyemi prineszé) da sze nebi Kemény Jáno s v-nyegov gvant oblejkao, ino meszto Hunyadia, kí je bole potrejbén

bio za Domovino, bújti püszto. Hunyadi Janko pa vesz törszki tábor rázbije, ino Karam-béga Prednyara v-Büdino pripela.

Glász etoga odicsenogá obládanya Törkov sze je náglo razbliszno po vszój Europi, ino zamogao, da szo sze Poglavárje Krsztsánszki szpajdásilina otiranye vszelé priblisávajoucsih poganov. Szászeni törszki Czaszar Amurát sze pascsi Wladislava I. za mír prosziti, obecsajoucs nyemi vsza szpojémána nazáj povrnoti. Hunyadi Janko rad privoli, ár je Czaszar Friderik III. ino Giskra János za volo máloga Ladislava pá zacsno. — Záto je mír z-Törszkim Czaszarom v-Szegedíni rejszan szklenyeni na deszét lejt, ino Wladislav I. na Evangelium, Amurát pa na Alkorán priszégne, da ga neprelomita.

Medtémtoga, da je leta pogodba brezi szpajdásenih europejszkih Poglavárovo vsinyena: rimszki Pápa je Wladislava I. od priszege odvézao. Wladislav I. sze brezi odlásanya nad Törke ravna. Nyemi szo ovi Poglavárje pomoucsne serege obecsali. Nyé szo denok szledkar tákse necsákane okolnoszti posztrassüvale, da szo za szvoje obsztanejnye szkrbni szvojo vojszko domá mogli obdr'sati zvün Pápe. — Wladislav I. poznajoucsi Hunyadia vojnicksko cshednoszt, ino Magyar-szkih katanov kurá'so, denok pride k-Nikapoli, gde ga pride szpostüvat Drákula vlaski Vajvoda, ino nyemi sze molit; naj nebi dale z-malimi seregi sou, ár törszki Czaszar escse i teda vecs junákov má pri szebi, gda na lovino vöide. — Vogrinje líh dale setüjo, i pri Várni posztánejo. Tü sze je tákse sztrásno meszarejnye odvialo, da szo poganje szpláseni v-pobegi; — ete

je Amurát ovak nej sztáviti mogao, nego z-pokázanyom na ednoj dúgoj stangi tisztoğa lísztá, steroga je Wladiszlav I. vu Szegedíni z-priszegov potrdó, inó szeje z-rázcsanyom molo szvojim Janítsarom, naj bi sze z-nouva szúnoli na Magyare: Etak pobisztreni törcei sze primejo tak lúto szekati, da szo i Vogerszkoga Krála z-konya doli súknoli, nyegovo glávo na stangi z-júvkanjom po tábori okoli kázali. — Vougri od toga zbojani z bitviscsa odbe'síjo, kama morejo (1444) Hunyadi Janko sze je z-nikelikimi k-Drákuli prikláto nazáj, ki ga je z-negdasnye fánecsosztí kak vouznika notrizápro, i nancs ga nebi vecs vöpúszto, da nyemi sze nebi vogerszki Sztálisi ino Rédovje pretíli. —

Tecasz sze je na Vogerszkom vsze szpremenyalo. — Giskra na gornjoj vogríji zapovedáva; Hedervári Palatin Králsztvo póselivajoucsi bi rad Krála znároda meo. — níki pa obsinsztvo szpomínajo. —

Na zádnye. Hunyadi za szvoje Domovine mirovesino szkrben pri vküpszprávlénójsz orszácskojsz Goszpodí zamore, da szo pét lejt sztároga Ladiszláva sziná Albert Krála pokójnoga za právdenoga Krála szí zvolíli, ino taki po nyega pozlali. — Ali Friderik III. nyim ga vóneda! — Odked je potrejbnoszt nasztoupila meszto nyega országam Ravnítele posztáviti. Hunyadi Janko za Vogríjo; Podiebrád za Csehszko; Celjenszki Vourih za Austrió szo pooblászteni Ravnítelje.

Ladiszlav V. kráó

1445 — 1457 = 12.

Hunyadi Janko orszácski Ravníteo Ladiszlava V. sze je pred vszém pascso vkrotíti, ino znouva na

pokornoszt navesíti tisztoga Drákula vlaskoga Vojvodo, steri sze je povüpao tocskar za volo neszrecse pri Várni pretrplene vogerszkoga Krála odsztaviti, ino Hunyadi Janka szamoga v-arest djáti. — Tecsasz szo sze Czaszara Friderika III. razbojniski seregi szkraja Krájszkoga v-Horvatszko zemlo zaleteli, ino krouto grdo razbijali. Hunyadi sze nad nyé szpüszti, vö je zgoni, i nagánya po Krájszskom, Koroskom, i Stájerszkom vsze povszéd robécs, razbijajoucs, i vnogo blága odneszécs. — Czaszar, Vogrinam stoverjanya ino razbijanya zebrániti nemogoucsni, rimszkoga Pápo oproszí, naj rópaoucsse Magyare na mír nagiba; ka je on nyemi rejszan pomágao vöszpraviti, naj ga prevecs neoklesztrijo, tak, da je nyim Győr zevszov okolsinov povrnyeni; neodhrányeni Ladiszlav V. pa du'se pri nyem niháni steroga bi denk Voungri radi pri szebi meli.

Zgüba pri Várni tocskar pretrplena je Hunyadia podbádala jo Törkom nazáj plácsati. On z-27 jezérmi na kousovom pouli vu Szerbszskom posztáne. Amurát II. törszki Czaszar ga 'se tam z-80 jezérmi pricsáka, z-Magyarmi sze vküppocsi, ino dvá dni tak nyé szeka, da szo premágani razbej'sali. — Na pobegi dvá razbojnika zgrábita Hunyadia, ino szlácsita ga. Pokedob vszáksi bi rad meo na nyegovih prszaj szvetlécsi zláti krí's, sze nad nyim szposzvádita, szvoje szúlice (dárde) vkrajlücsita, ino sze primeta metati. Zdáj Hunyadi zgrábi za edno dárdo, prezmekne 'snyouv ednoga razbojnika, ov pa naszkókama odbe'sí. — Etak je krí's obráno Hunyadi Janka zmirom za Krsztsánsztvo z-poganmi bojovajoucsoga! — Zdáj bi Hunyadi rad vu Belgrád. — Záto nájmle ednoga grka, naj bi ga tá privodo. Té ga

je pa zapelao v-Szemendrio k-szvojemi Vojvodi, steri Hunyadia kak vouznika ovak domou nepüszti, nego more meszto szébe szvojega sztárejsega sziná Ladislava zasztaviti; Ocsaga je za edno leto z-szilov vörejso. — Lehko szí je pomiszliti, kákse hüde glászi szo zbüdili na Hunyadi Janka nyegovi hüdovolni nevoscsceniczke! — V-nyegovom szrci za Domovine díko i szrecso za'sgáni ogeny záto denok nevgászne, nego setúje z-porednov vojszkov nad ednoocsnoga huszítzkoga vojvodo Giskra Jánosa, steri na gornjoj Vogriji z-szvojimi csehi veliko razbija, goszpodüve, ino sztráh dela. Czlou szvojo huszítzsko krivovöro sirí. — Medtém toga nevoscscéni velikási szo ga rávnic vü najbole vroucem bitji odsztavili, ino med Csehe sztoupili z-telikimi junáki, da szí je mogao za dráge pejneze od Giskra mir, i odhod kúpiti Hunyadi ovádjeni. —

Szrecsnejsi je bio Hunyadi Jánko vü boji prouti Czaszari Frideriki III. steroga je vü Nouvomeszto notrizáprvsi tak dugo mantráo z-gládom, i sztrádanyom vszege, da je Ladislava V. kmeszti vö dáo Vogrinam, naj bi kralüvao med nyimi. Neymi pa Hunyadi taki zahváli Ravnitelsztvo. — Ali Ladislav V. szamo 12 lejt sztar ga v-Ravnitelsztvi na dú'se potrdi, ino ga z-tém ovezelí, da nyemi vnouga imánya podeli, i za bisztrickoga Grofa vesiní. — Tou je celjenzskomi Grofi Vouríhi bilou trn v-okou. — On je znáo mládoga Krála tak na kuszti nalagati, ino prouti Hunyadii povüsztití rekoucs: ka on z-pomoucsjov törszkoga Czaszara namenýava Kráo posztáti, ali odszkocsiti: da je to'sbi vörvajoucsi Kráo 'se privolo Hunyadi Janka z-lejpim tálom v-Bécs privábiti, ino pogübiti. — Ali Hunyadi na szé

páziti znějousi je osztao; nego nevoscseáni Vourih je mogao oblašztníszto i Bécs odsztaviti, ino vórvati isztinoszt sztáre pripoveszti: „szteza csészti je ledena, stera hitro zvodeni.“ — „Kí drúgomi djamo kopa, szám v-nyou notriszpádne.“ —

Med tém tórszki Czaszar Mahumed II. Czarigrád greskomi Czaszari vzeme, z Ázie sze v-nyega zoszeli, i konecz vcsini greskomi Czaszarszti (1453). Na tou vszi europejszki Poglavárje sztrepecsejo; stere rimszki Pápa po ocsinszkom proszi, naj bi sze szpriátlili, ino vszelé bli'se k-nyim vdirajouce pogane z-Europe krsztsánszke nazáj v-Ázio vószpokali. K-tomi tüdi kri'sovojszko pod ravnanyom Kapisztrán Jánosa Franciskána naravna prouti Belgrádi. Hunyadi Janko na hitrom z-vküpnabránimi seregami poulek opómbé szvétoga Ocsé tüdi priplava po Dunáji tá, ino sze obá primeta z-Törki tak, da jih je 25 jezér mrtvih na bojováliscsi osztalo. Tü je szvoje vitestvo Hunyadi Janko szlejdnyi krát pokázao, i dokoncsao szvoj odicseni zemelszki bé'saj (1456) Po nyegovoj szmrti szo Vouriha nyegovi priátelje pá nazáj v-Krála miloscso szpravili, steri pun fáncoszti dvá vrliva sziná: Ladiszlava ino Matyasa, pokójnoga Hunyadi Janka grajati, i podgloubati nigdár nepresztáne. I da je nikaj nej kastige vrejdnoga znáo ni na ednoga, ni na drúgoga zmiszliti: tak Krála naráta v-Belgrád, gde je Ladiszlav Hunyadi Kapitán bio. Tam Vourih vsze povszéd preglejúje, stoverja, razfricska, i z-grizécsimi szvojimi recsmí sztarejsega Hunyadia razsáli, da sze ete nepüszti, nego hüdovolnoga Vouriha vroucsokrven za volo pokójnomi Ocsi vcsinyenih krivicz osztro zopszúje na tolko, da

Vourih z száblov na nyega pomahne, ino bi ga brscasz bújo, da nebi Hunyadi Ladiszlav z szvojim kusztim zlá-tim prsztanom szmrtno vszecsényé zasztavo, i zrásco, na stero szo sztrasarje v hi'so notriszkocsili, i nyemi pómogli szlejdnyega celjenszkoga Grofa bújti. Tou vmorjenyé sze je teccasz zgoudilo, ka je Kráo szvéto Meso poszlüso. On sze je tak szászo, da sze je nej-povüpaó v-Belgrádi du'se müditi, nego zamír i 'saloszt za szvojega rodjaka i hránitela zakrivajoucsi odhája vu Temesvár. — Tú ga je Dovicza Hunyadi Janka v-cser-nom oblecsena obíszkala, ino pred nyim klecsécs szvo-jega pokójnoga tivárisa zaszlú'sbe szpominajoucsa nye-mi sze molila za odpüsztejnye penáglejnya szvojega szí-ná. — Ka je nyej Kráo tüdi z priszegov obeccao, ino nyej za troust obadvá sziná za szebom v-Büдино pozové na veszeljé. — Ali tü szo ga priátelje bújtoga celjensz-koga Grofa ználi na tolko pod'sigati, i zmoutiti, da je Hunyadi Ladiszlavi na pláczí dáó glávo odszécsti po hohári, — priátele nyegove pa, kakti: Vitéz Ján o-sa varadinszkoga Pispeka, Szilágyi Mihála nyego-voga vücza, i escse nistere v-árestdjáti; za steroga volo je po vszem Országi veliko múvlanye nasztanilo, i szko-ro zbontáranje vövdárido, da nebi Püspek Vitéz János vöpüsztzeni bio, ove pa Szilágyiov kühar na szloboden zrak szpravo; gde szo oni taki vojszko zacsnili nabíra-ti na odszrdejnye nad Králo. Kí, k-boji priprávlanye na pametvzemsí, v-Prago odíde, kama za szebom i mláj-sega Hunyadi Matyasa kakti vouznika vcsiní pripelati, gde naszkorom uprav tisztí dén vgászne Ladiszlav V. vu czvetécsoj mladoszti, gda je pred ednim letom Hu-nyadici z-priszegov oblúbo, ka nyénomi szini za vmor-jenyé celjenszkoga Grofa Vouriha níkej neđene.

Matyas I. Kráó

1458 — 1490 = 32.

Po oprávenom pokopi Ladíszláva V. szo sze sztá-lísi ino Rédovje neobkrálevane Vogríje na rákiskom pouli blúzi Pesta vküpszpravili, gde nyim je Szilá-gyi Miháo ocsiveszno pokazao, ka bi náj dosztojnejsze bilou pokójnoga Hunyadi Jánka na vsze dobro prigo-tovlenoga sziná Matyasa za Krála zebrati. Med pro-tivejnyom níkih velikásov szo tiszti 20,000 katanje, stere je Szilágyi na premrznyenyo Dunájo posztavo za posz-trassüvanye, ob edním za krícsali: **Vivat! — Boug'sivi Matyasa - Krála Voger'szkoga!** — Za nyi-mi szo rávno tak i ovi lüdjé, stere je 'se zébszti zácsa-lo, zahrúnili. — Vküpszedécsa Goszpoda szo pa nej szmeli szvojega privolejnja obsinszkomi 'selejnyi zak-rátiti, nego líh tou pridokoncsali: naj 15 lejt sztarómi Matyasi pomága Szilágyi Miháo pét lejt Ország ravna-ti. Ka zczajtoma zacsüvsi Podiebrad csehszki Kráo, szvojo csér Katalejno novozvolenomi vogerszkomi Králi zaroucsi prvle, nega bi po nyega prislovogerszko Poszlánsztvo.

Matyas, v-Büdino szprevodjen z-Csehszkoga, sze je nej taki mogao okrómati, ár je Koróna itak Frideriki III. v-rokaj, nego szamo ovak priszégne ná orszácske pravice, nazoucsna Goszpoda pa nyemi vörnoszt tüdi z-priszegov oblúbijo.

Prevecs'sivécsni, i díke'selni Matyas sze je vedno tro z-káksim viteskim delom szvoje imé glaszovitno vcsi-niti; ali zrejle csednoszti Szilágyi ga je zadr'sávae. —

Toga neprilicsnoga káravcza Matyas líh brs od szébe odporíne, ka szo nyemi vnougi sztári mo'sáczke i ob-lásztniczke tak za hűdo szpoznali, da szo vu Nouvo m-grádi (Gissing) Friderika III. za Krála ozváli, ino vu Nouvo meszti okoronúvali. — Matyas je toti szvo-jo vojszko nad nyé odpravo: ali pri Kermedíni je zbifa. — Etak malo posztrásseni, ino vkrocseni Matyas I. szí je zmiszlo szvoje odnagnyene velikáse z-pomilosztej-nyom ino zmitami pridobíti. — Ka opázivsi Friderik III. sze je tüdi 'snyim pogoudo tak: da Czaszar do szmrti naj v'siva králevszko imé (titulus) — naj koróno, i meszta, zvün Soprona, tecsasz obdr'sí, ka Vougri nyemi 60,000 zlátov, za stere szo od O'sébeta Kralí-ce zalo'sena, doli neprestéjo; — Csi Matyas I. vtég-ne brezi moskoga diteta mrejtí; vogerszko králsztvo sze Friderika III. dosztája.

Orszácska Koróna je toti vörejsena ino z-nezgo-vornim veszeljom v-Büдино princessena: Matyas sze je denok nej püsztó okrónati, nego sze je na törszkoga Czaszara Mahomet a II. otúrbanye ravnao, kí je nye-mi Bosnio odvcesekno, ino szpolovlenih bosniánszkíh vojákov imenitno nouvo Janítsárszko vojszko osz-nouvo. — Naj sze pa tecsász na Vogerszkom Giskra pá nezmrsi: tak sze 'snyim popriátli, ino 'snyegovih vu oro'sji prav vajanih szoldákov nasztávi za szvoje králevszke persóne brámbo glászovitni cserní se-reg z-oszebujnimi prejdnosztmi. Zvün toga vnogo pejnez naproszi od rimszkoga Pápe; od vogerszkíh Plemenítasov pa dobi od dvájszetih Kmetov ednoga ko-nyenika Huszár ozvánoga.

Etak pripravleni Matyas setúje v-Bosnio nad Tör-

ke, one szpomláti, ino vsze, ka szo od nyega pográbili, nazájvzeme. Po tom vitestvi szo ga vu Sztolnombelgrádi z-szvetlimi Ceremoniami okrónali Vougri brezi Tivárisice, stera nyemi je 'se mrla (1464)

Komaj sze je veszelo koronüvanye opravilo, takí nyemi je glász od zbontáranya Erdélczov i Moldáviczov za volo velke dácese prinessení. Matyasa I. je v-tom boji velika neszreca dosztignola, ár ga je eden Moldávecz v-hrbet sztrejlo tak csemerno, da je v-tój rani stiri lejta trpo. Zbúcsene je denok szpokójo.

Med etimi opavilami Matyasa I. nadigáva Czaszar Fridrik III, naj bi Csehszko zá szé vzeo, ár je rimszki Pápa Podiebrada csehszkoga Krála za volo v-szé nacéczanoga krivovörsztva húszítszkoga, i mantránya grozovitnoga katolicsánczov, nájbole pa Mésnikov, zgmájne krsztsánszke vövgao, ino nyegove podlo'snike od priszege odvézao. — Magyarszki Kráo z-porednov vojszkov doszpej vu Morávszko, i tam sze dugo z-droubnim kreszanyom drá'sita. Katanszki Podiebrad navolivsi sze decsárije té, prouti doumi sze napouti. Matyas I. povszéd za nyim sűta teccasz, ka pri Willelano v meszti v-eden loug zabloudi, v-sterom sze okolivrat nyega, i nyegove armádie na enkrát poderé vsze prvle pre'sagano drevje tak, da szí je notrizagrajani magyarszki Kráo nej znáo ovak pomocsti, nego szvojega tészta Podiebrada za szloboscine i mír prosziti pod káksev koli pogodbov. —

Eto oszráam otejnje je Matyasa I. pod'sigalo z-Podiebrádom znouva boj zacsniti, k-steroga szreccsnomi dokoncsanyi szo nyemi Plemenitási potrejbnoga sztroska neprekrátíli. On je rejszan v-tom boji tak szreccsen

bio, da je Victorin Podiebráda szin vlovleni, ino sze dá Matyas v-Olmuci z-korónov Bla'senój Div. Marii z-gláve dolivzétov okrómati za csehszkoga Krála. — Tou, ino pozablejnye tocskar med drevjom zadoblene miloscse, je Podiebráda tak raz'salosztílo, i razlútilo, da je zamogao od csehszke Goszpodé szí szprosziti, naj bi szí po nyegovoj naszkornój szmríti Wladiszlava sziná polszkoga Krála, nej pa magyarszkoga Matyasa I. za Krála zvolili, ino pozváli. Ka szo oni takájse vcsínili. — Zavrseni vogerszki Kráo szí je toti nej míra dáó, naj bi Wladiszlava dolizdregao z-csehszkoga tróna: medtém toga drúgomi nevoscse ni bi szkoro szvojega tróna zajezdáro. Ár szo sze na Vogerszkom Velikási ino Plemenitási 'se krouto navolili vnougoga i pregousztoga bojüvanya, i placüvanya. Zátó szo sze Matyasi I. odpovedli, ino Kazimír i polszkoga Krála szini vogerszko Králsztvo ponú dili, steroga je Ocsa brezi odlásanya z-20 jezero szoldákmi odpravo na Vogerszko, gde je nyemi vsze k-rokam slo tecsász, ka szo esztergomszki kanóniczke Matyasi I. vu Morávszkom vojovajoucsemi nej od pogibelnosztí glásza szposzlali. — Szászeni Matyas I. prihítri vu Búdino, napelávce vküpzapriszéganya z-lej-pim i másznim obecsanyom pofíssa ino szí nyé prinagne; szamo Vitéz Jánosa esztergomszkoga Érseka malo preosztro postreczla. Po tem sze szpüszti nad Kazimíra, nagánya ga brezi pocsinka do mejjé polszke, ino 'snyegovih vojákov vnouge vcsíní szpoklati.

Nikomi je nej tak 'sáo bilou, ka szo sze zbúcseni vogerszki Plemenitási z-tak lehkim dáli szpokojíti, kak Czaszari Frideriki III. ? Steri je drúgacs nej mogao Matyasi I. skoudíti, nego, vsze vogerszke pobegnece i

odszkocseníke, med sterimi sze je i esztergamszki Érsek nahájao, dobrovolno gori primavsi, Törke na nyega pohújsti, steri szo radi pelisznoli notri v-Erdé-
lijo, ino v-Horvatszko. Ta prva csrejda Törkov je po Báthori Stevani, ino Kinisi Pávli na Krús-
nom poulji, pa i indi vecsfárti ogrútno pobita, i pre-
tirana bila. — Nego oni Törcei, steri szo do Radgone
gori ználi priczafútati, szo pacs i po nasoj ravensini ve-
liko roblenyé, 'sganye, i krsztsenikov oboujega szpo-
la vu robsztvo odvlecsenyé zadenili. —

Zvün toga Czaszar, nájlih viteskoga Matyasa I.
od szvojih krajov inan zavrnyenoga má: nyegove szo-
szede, kakti: polszkoga ino csepszkoga Krála, nepre-
sztáne podbádati, náj bi sze ob ednim szünola na Ma-
gyarszko, i ono med szebom razdelila; nyega pa z-pou-
ti procsdjála.

Ete od hüdovolnoga Caszara napredene pogibelne
zvijácsine tecsáj je tak naméno Matyas I. zabörati, da
szi je nyegovo csér vu hi'sni zákon oproszo. Ali nyemi
je gizdavo odgovorjeno: kaje czaszarszka csínej za ed-
noga Vlahá. — Polszkoga Krála oprosena csí nyemi
je tüdi korb dála. — Matyas I. oszrámoter sze je o'se-
no z-Beátrixov neapolszkoga Krála csérjov, i na
szvádbo tüdi Caszara pouzvao. Té sze je pa nej dosz-
tojao príti, niti nikoga nej meszto szébe poszlati: nego
uprav podobszlü'sávanyom gosztüvanya naroucsi szvo-
joj vojszki po Vogerszkom do Gyóra robiti, 'sgáti, ino
razdíratí.

Z-etaksim necslovesztvom je Czaszar tak razdrás-
cso Matyasa I. da sze je k-sztrasmí boji začsno pri-
právlati tak, da je nyegove imenitne csesztníke na

szpúntanye pod'sigao; Paumkirkerá stájerszkoga vojszkovodo (steri sze je 'se tak navolo czaszarove szkouposzti) tak zadobi za szé, da ga je v-baronsztvo podigno, na Vogerszkom ga z-Szalonakom obdarúvao, steroga je on mocsno objáceo, ino sze v nyem zdr'sávao. — Szoligrádszkoga Erséka, i Szekovszkoga Piskeka, sterim je Czaszar dohodke vkrájvzéo, ocsiveszno je pomágao. — Na tou Matyas I. ki tak scsé sztáro Pannonio znouva vküpszpraviti, záto Ausztario ino Stájer vkrajvzéli: edno csrejdo Magyarov notri sziple vu Stajerszko, podlo'si obtüj, Marburg, Radgono, Lipniczo, ino do Grácza vsze dá szporobiti. Presztráseni Czaszar Fridrik III. je komaj z-pomáganyom rimszkoga Pápe, ino z-podmitanov Kraliczov Beátrixov Matyasa I. na mir prínegniti mogao tak: da je mogao pravici do Vogerszkoga Králsztva odpovedati, ino 100 jezér zlátov bojovino plácsati. — Magyaroszki Kráo nyemi je pa vsza povrno, ka je nyemi do szih máo szpojémao.

Pokedob bi pa eden drügomi primislávao nepokoj szvojih podlo'sníkov: tak je mir med nyima tüdi nej sztálnosztimeo, z-tém bole, da je szkoupi Czaszar szpogojenih 100 jezér zlátov vszelé du'se plácsati odlásao. — Pridezáto Matyas I. vu Stajerszko szám z-szvojimi seregi, pod szvojo oblászt podvr'se nekaj z-lejpim, nekaj po szili vsza imenitnejsa meszta. — Odned vdári vu Austrio, podjárma tam tüdi vnouge várasede, gráde, i vesznice, ino zalé'se Bécs; tam vsze dopridejnye i dopelanye 'sivesza zapré stiri mejszecze szploh, ino narédi tákso szilo ino glád, da sze nyemi je mogao podati, vu sterom szo nyemi mogli vszi vládniczke priszégnoti vörnoszt, i nyega za szvojega Ládavecza postüvati do szmrti,

stera ga je tüdi v Bécsi szkoncsala. Pokopani je pa vsztoInombelgrádi.

Do Matyasa I. je na Vogerszkom mogla debela (kuszta) nevejdnoszt kralüvati, pokedob szo vnougi ovak vrli ino imenitni Velikási nej naucs piztati ználi, kakti: B á t h o r i S t e v a n erdélszki vojvoda; O r s z á g, R o z g o n y i L a d i s z l a v králevszki Dvorszki it, v. Nego za Matyasa I. szo krouto gorijemále vszákeféle mestrije, vucsenoszt, tr'stvo it, v. ár sze je nyemi nej milo káksi koli sztrosek, nájlíh vu szvoj Ország privábi z-tocskar razvr'senoga greskoga Czaszarsztva módre Vucsitele, Mestre, i knige tak, da je za nyegovoga kralüvanya bila v-Büdiní náj dragsa, i glászovitnejsa kri'snicza, i stamparíja pred krátkim znájdena (1444) Rádoveden je vcsászi obíszkao dühovne i szvetszke Goszpoude pri szvojih hi'saj; — Dosztakrát sze je potajeni podáo vu kmetovszke kocsicze, z-kmetni sze je rad szpomíno, da bi le'sí zvedo, ino vido, kak sze nyim godi? — Za toga volo je té lübi Kráo escse zdaj nepozáblen, ino sze veli: „mro je Matyas Kráo, nega pravice.“ —

Wladiszlav II. kráo

1490 — 1516 = 26.

Za prázen vogerszki trón szo sze stirje zglászili. 1. János Matyasa I. fotif. 2. Albert szin polszkoga Krála. 3. Maximilián Friderika III. szin. 4. Wladiszlav csehszki Kráo. — Pokedob bi Beátrix pokójnoga Krála Dovicza rada mo'sá mejla, ino bi Wladiszlav nyoj obecsao, ka csi on vogerszke Králszt-

vo zadobí, jo v-hi'sni zákon vzeme: z-szvojev 'sensz-kinov mestrijov je pri Goszpodí vöszpelala, da szo szí Wladiszláva zvolili, ino ga v-sztoInombelgrádi pó Osváldi teda náj sztárejsem Püspeki zagrebszkom okró-nali za Krála.

Med zavr'senimi proszniki prvi je bio Albert, ki je z-Polszkoga z-porednov vojszkov na Vogerszko pridrao, ino tatranszke okolsine pográbo. Toga szvojega brata je Wladiszlav II. z-obecsanyom ednoga tála szvo-je ocsovine zadovolo i odpravo.

Bole je Wladiszláva II. prepekao Maximilián, steromi je tak szreca szlú'sila, da na hitrom nazájszpo-jémavsi Stájer, Korosko, Krájnszko: pride pod Bécs, steroga szo encsasz bránili toti vogrinje: medtémoga vidévsí, da Becsanje Maximiliána zobéroucs 'selejo: szo ga nyemi prejdkáli. — Od técz vdári Maximilián na Vogerszko, gde lebko vsze do Búdine pod szvojo oblászt podlo'si. Tam odned denok more v-Austrio na-záj, ár szo sze svábszki nyegovi szoldáczke zbontára-li za volo neplácsanoga lóna.

Pa tüdi Törk v-Horvatszkom doszta je 'se kvára vesi-no, ino szem dale sze ravnao. — Neszkrben Wladisz-lav II. je zdáj primoran za dobrovzétí naszledüvajoucso pogodbo: 1. Wladiszlav II. naj povrné vsza, stera je pokójni Matyas I. Frideriki III. vkrajszpojémao, i naj bojovino plácsa 100 jezér rájnskih. 2. Csi Wladiszlav II. vtégne brezi odvetka mrejtí, naj Maximilian láda z-vogerszkom Králesztvom. —

Za volo tak náglöga razsveglárivanya z-teskim tá-lom: negda pribojvaníh nemszkih Dr'sav; nájbole pa za volo szporoucsenya Vogrije Maximiliáni brezi privolej-

nya SS. i RR. vsze povszéd szo Wladiszlava II. kakti ednoga zale'senoga pfüfnasztoga súslavcza raznásali. Niki Ujlaki Lovrencz zmo'sen Velikás ga je pa czlou za Sz. Lükátsa, tou je tou: za jüncza: z-sterim sze té Evangelista mála, szmeo oszmehávati. — Ovak je Wladiszlav II. nej grdo odprta prouti szebi vüszta mogao zamúknoti, nego, rejsen zaglúsanya Beátrix Dovice, z-Ánov spanyolszkoga Krála cserjöv sze je o'seno, i tak troust pobüdo, ka Ország Maximiliáni nepride vrouke. — Pa rejszan je poroudo sziná Lajos a, steroga je taki vu mládih lejtih dáo okróinati za naszledníka (1506).

Za tém glász na Vogerszko pripíse, ka sze törszki Czaszar Szelim I. z-szvojev rodbinov jánka, i zevsze Europe v-Ázii má szvojo vojszko. — Mejnili szo tak vogerszki SS. i RR. ka bi zdáj vrla prilika bíla nad Törke iti, ino negda pográblena nazáj priszvojití, da nebi sztroski ino vojáczke falíli. — Da szo pa vu rimszkom Pápi vüpanye tejh potreboucs obalejnya polo'sili: tak Bakacs Tamása esztergomszkoga Érseka k-nyemi odposlejo. Medtém toga on je z-Rima drúgo nej, nego odpüszték za vsze one krsztsenike, ki bi' v-boj prouti Törkom prisli, prineszao. Gda bi sze tou po Orzági oznánilo; prevnougí obó'sani, zadú'seni, vtraglívi, pijáncsovajoucsi, i razbojni kmetje i mestrovje pri Pesti vküppriletíjo tak, da nyim je taki za voja posztávleni Dózsa Gyüri, naj nyé v-rédi ino vsztráhizdr'sí. Ali on nyim nebráni zemelszkih Goszpoudov hrame, Cérkve i klostre szporobiti, ino zapelíti; divojke i sznehé obsziliti; csemi Plemenitáse vmoriti. — Pijaním pávrom sza sze nej milili dühovniczke, nej Apa-

tice, nego szo Csáki Jánosa csanadinszkoga Pispeka na rásen goripotégnoli 'sivoga, i vu püspeszkom oblecsali. — Dózsa Gyüri je 'se namenyévaó z-témi divjajoucsimi, i grozovitno vmárjajoucsimi bojdikaj lüsztvami steri szo sze za Kurucz, — krúce — imenüvali (od diacske rejcsi ete: Crux, kri's) — encsasz sztráh delati; na zádnye pa 'snyihovim pomáganyom za Krála sze posztaviti. — Ali Boug je toga nej dopüszto; nego pri Temesvári nad té zbesznyene pomíjszke pávre vdári Zapola z-privodjenimi junáki, ki szo nyé zvéksega dolizoszekali, nekaj razegnali, nekaj vu Temes vodi zalejjali, vnouge gorobeszili, ino vlovlene vu vouzo odegnáli. — Dózsa Gyüria szo tüdi zgrábili, ino ga med grozovitnimi mántami pogübili. — Za volo toga divjánya i razbijánya szo kmetje z-véksimi dácsami, goszpodsínami, i ovaksimi dú'snoszti naló'seni, ote'seni. —

Protivno: Zápol a Jánosa szo Goszpoda za veliko prestimávali za volo zadücsenyá páverszkoga sztráha; Wladiszlava II. pa za volonyegove nedelavnoszti, pfüfnyavoszti, súslavoszti trdno zametávali na teliko, da szo na podbádanye Verböci Stevana i Zobi Mihála v-rákiskom szpráviscsi szkoncsali: da szivecs nigdár nebodo prisaveza za Krála zebírali. Czlou dvá golombisa szo vu Krála hi'so notrisztrejlili. — Záto presztrasseni Wladiszláv II., da szébe, szvojo 'seno, ino deczo zavarva; sou je v-Bécs k-Maximiliáni Czaszari, ino 'snyim sze szpravo etak: naj Lajos Wladiszláva II. szin vu hi'sni zákon szivzeme Máriocsér Filipa Spanyolszkoga Krála; toga szin Károl ali Ferdinánd pa Áno csér Wladiszlava II. z-etim vágatnim

prisztávekom: esi Lajos vtégne mrejtí brezi diteta, naj Áne tivárisinyegovi otroci dobíjo vogrijo — Zá tém je Wladiszlav II. za malo csasza premíno, z-szvejta, komi Vougri za volo nyegovenedelavnosztíi neszkrbnosztí na spot vida právíjo: dob z se László ár je Wladiszlav II. rojen Polák (szloven) na vsze, ka nyemi je nazvejszteno, rad pravo: dob z se tou je tou; dobroje. —

Szpominanya vrejdno je tou, da je za Wladiszlava II. spiszao Verbőczy Stevan ono právdeno Knigo, stera sze itak obdr'sáva.

Lajos II. kráo

1516 — 1526 = 10.

Na deszét lejt sztaroga Lajosa II. szta dvá mo'sáka szkrb noszila, ino ga ravnala: eden nemecez; drúgi Vogrin. Nemecez ga je naj ráj vu igri, plészi, naszládnosztí vajao, ino tak 'snyega zapravlácsa narédo, steri sze je tak, kak nyegov ocsa, malo szkrbo za szrecso Országa. Odked sze je zgoudilo, da je orszácska peneznicza szpráznyena; Králeszka imánya szovárendo vödána; Véksa Goszpoda szo sze med szebom pernyáli, nyefkali pokedob szo edni z-Králom, drúgi pa Zápola Jánosom, steri sze je zaprva na Palatinsztvo, zádnyics pa na Králsztvo tro, dr'sali. Püspeczke szo pa tak z novim krivovörsztvom Luther Mártina poszeo meli.

Nedoszitnih Törkov ocsi szo 'se dugo obrnyene bilé na rodovitno vogerszko zemlo. Zdáj jo je Szoliman II. namejno priríbíti. Denok na vid poiscse Lajosa II. po Berghami szvojem poszlanci za podugsa-

nye míra. — Toga szo pa v-Büdiní tak dugo müdíli brezi odlocska, da Szoliman II. navolivsi sze csákanya, Belgrád, klúcs k-Vogríji, za szé vzeme. Lajos II. stíma-joucsi, da je Bergham törszkoga Czaszara naglejüvá-vecz (Spion) ga dá vmoriti, i v tatarszko jezero notri-lúcsiti. Z-etim necslovesztvom razdrásceni Szoliman II. sze zacsne mocsno pripravlati k-boji z-trdim naprej-vzétjom vszo Vogerszko, po tom vsze nemske Dr'save pod szvojo oblászt podlo'siti, ino Mahometánsztvo z-mocsjöv mecsa po vszój Europi vpelati, ino osztano-vítiti. Ka Törszki Czaszar namenýáva? Tomori Pál kolocsanszki Érsek po lizsti vecsfárti, szledkar sze pa i k-nyemi pripelavsi, z-recsjouv tüdi na znánye dátí Lajosi II. je nej zamüdo. Kráo je Érseka opómbo za sá-lo nej vzéo, nego taki sze okoli oglejúvao pri euro-pejszkih Poglaváraj za pomoucs. Ni eden nyemi je nej pomoucsi priposzlaó zvün rímszkoga Pápe za Krsztsán-sztvo szkrbécsega Pasztíra. —

Lajos II. od szvoje tivárisice nagovorjen, Sztálise i Réde, csi sze gli v-nyimi nevüpa, vu szpráviscse vküppozové, v-sterom je szkoncsano: naj sze plemenitna vojszka na hitrom oboro'si, ino pri Tolni Krála prícsáka. — Medtémtoga tá pridoucsi Lajos II. vecs ne-nájde za pohasznejnye katanov, kak szamo 26 jezér. — Z-etimi Kráo na pouli blüzi Mohátsa posztáne. Tü je Tomori Páveo kolocsánszki Érsek primoran v-na-zoucsnom boji vojszkovoda bití. — Za malo csasza pri-grumí 200 jezér Törkov na mohátsko poulje. Kak sze primejo, mlátijo vogerszki junáczke po törkih, da káp-lejo kak tráva pod koszov na teliko, da zdvojeni Tör-ei obrnocski sze szpüsztíjo vu pobégjálno za teliko, ka

szo sze vougri za nyimi zegnáli. Zdáj pa Törcei obr-
nocski vsze stüke vösztrlijo na vogerszke junáke, za
tém nasztáne meszárenye brezi szmileyaya. Vu 'sgécs-
noszti bitja szo Püspeczke proszili Krála Lajosa II. kije
tüdi vitesko szekao po poganaj, naj bi sze kam na sztrán
odmekno z-pogibelnoszti. On rejszan naszkókama jezdi
prouti Pecsúhi. Na pobegi priletí k-csel e potoki, ste-
roga nema csasza dugo preglejívati, gde bi bio vosz-
kejsi? nego tam, gde je k-nyemi prijahao, scsé ga
preszkocsiti. Zatrüden kony pa názrit szpádne, Krála
polése, steri od'smetnoga oro'sjá sze nemore gorszko-
pati, nego sze v-múzgi zadüsü. — Vsza ova vogersz-
ka vojszka je na nikaj djána, nyój vsze oro'sjé, i pri-
prava procs vzéta; vszi Érseczke i Püspeczke; vszi Ve-
likási i Plemenitási szo tam szvojo szmrt nájsli; krou-
to malo jih je szpovuj slo, ino osztalo z-té pogübe. —

Tecsász, ka sze je na mohácskom poulji eta ob-
jocsliva zgüba godila: Zápola János erdészki vojvoda
je pri Szegedini z-40 jezero vojakmi nakányeno csúbo;
escse je z-vszákefele lá'smi takáj i drüge plemenitáse
pri szebi zasztávlao, da naj za Kráлом nejdejo. — Szpo-
dobno sze je i nyegov priáteo Frángepán Kristóf
horvatszki bán z-15 jezero szojdákmi po mali gibao.
Kí da bi poulek zapouvedi vu szvojem csaszi vküpsz-
prisli: türk bi bio pobien. —

Od Mohátsa vstricz Dunaja Törcei szo brodili prouti
Büdini gori, po pouti vsze várase, vészi, marofe, kástele i
káksega koli iménahrame obóhávajoucs, szporópajoucs,
po'sgajoucs krsztsenike vmárjajoucs, i v-robsztvo odeg-
najoucs brezi vsze proutibrámbe. Sto zná, ka bi törsz-
ki Czaszar z-vogerszkov Kraliczov vesíno, da ona nebi

zczájtoma z-Büdine v-Pozsún pobegnila pred nyim? V-Büdino szo Törcei lehko notri prisli, nyou od vsze dragíne i lepote szekli, i gorvu'sgáno odsztavili; prejk Dúnaja szí mószt narédivsi, na ovom kraji nazáj poj-doucs po Vogerszkom szo páli vsze pozobali, szpok-lali, zapelili, razrűzsili, ino lűdi odvlekli brezi szmi-lejnya. — Mrtva tejla Szpomorjenih lűdih, i Vszaķefele 'sivíne mrczine na mohátskom poułji szo teliko vu-kouv, pszouv, liszícz, jásztrebov i ovaksih zgrabli-vih sztvár tá privábile, i tak zvonyale, da je vu nevar-nosztí bio 'sitek poutnika. Záto z-krsztsánszke szmil-nosztí je Kanizsai Dorothea ea, pokójnoga Perényi Imrea Dovicza, z-szvojm sztroskom dála preztorno-globoke jame szkopati, ino vsze ne'sívo notriszrániťi !!! —

Po odhájanyi poganov szta taki dvá lovila po vo-gerszkoj koróni: Zápolá János erdélzski vojvoda, ino Ferdinánd austriánszki Princz, kí je bio szvák pokójnoga Krála Lajosa II. Zápolá János v tokajszkom szvojem imányi z mítami, i z tokajszkim vínom je za-mogao, da szo szí ga za Krála zvolili, po Várdai Pavli esztergomszkom Érseki vsztolnombelgrádi okró-nali, ino ga v-bűdinszki grád szprevodili,

Z-drűge sztráni tűdi v-Pozsún vkűppozové zevsze-ga Országa SS. i RR. Báthori Stevan Palatin vu szpráviscse, v-sterom je ednovolno szkoncsano: 1. da je Zápolá János nej právdení vogerszki Kráo, ár je on vu neprávednom szpráviscsi — szamo od nikelko szvo-jih priátelov-odebráni; nego 2. poulek negdasnyih po-godb koróna vogerszka szlísí Ferdinándi; po steroga szo i kmeszti Poszlansztvo v-Bécs odpravili, ka bi ga na Vogerszko privodíli. — Ferdinánd taki i pride, na

vogerszke pravice priszégne na meji mosonszke sztolice; odked szo ga szprevájali z-velikimi ceremoniamí v-Büdino, z-stere sze je szászeni Zápola poubrao. — Tecsász, ke sze je Ferdinánd v-Büdini ponúdo: Báthori Stevan Palatin i priszésni nevoscsenik Zápola Jáno-sa, vnouge imenitne Velikáse nyemi navábi; kakti: Várdai Pávla esztergomszko ga Érseka; Péreuyi Petra; Nádasi Tamása it, v. — Potom szo Ferdinánd szprevájali v-sztoľnibelgrád, gde szo ga poulek orszácske segé po Várdai Pávli esztergomskom Érseki za Krála vcsínili okrómati. —

Vogerszke zgodbe za Krále Austriánszkoga Roda.

Trétji Pretek.

Ferdinánd I. Kráó

od leta 1527 do 1564 = 37.

Pokedob obá zvoleniva Krála, Ferdinand I. najmre, ino Zápola Jáno-s v-ednom vogerszkom Králesztvi vküper, i na enkrát kralüvati nescseta: prime-ta sze za szamoblásztvo boríti. Ferdinanda I. sztrán szo podpirali nej szamo nyegovoga ocsinsztva, nego i Vogrije zmo'snejsi Velikási. — Med Zápola Jáno-sa pomocs-

níkmi, zvůn nisjega réda Dühovsine, ino Plemenitásov, szta sze nahájala dvá imenitniva Grofa: Fráncgepán Kristof nájmre, ino Batthyáni Ferencz, steriva szta, kak na Horvatszkom ino Slavonszkom: tak tůdi na Vogerszkom, Ferdinandi I. vidno doszta hůdoga zadenila. — Frangepán je med vredůvanyom stůkov pod varasdinszkim grádóm od ferdinandovih presztreljen. — Batthyáni Ferencza je pa Ferdinand I. tak za szé doubó, da ga je niháo vu ládanyi Nouvográda (Gűffing) ino Szalonaka, z-sterimi je od Lajosa II. bio obdarůvani. Escse ga je i za horvatszkoga Bána posztavo, i nyemi 15 jezér rájnsk v-mító prikázao. —

Etak omocsnejsani Ferdinand I. szvoje na Nemskom i Vogerszkom nabráne serege za Zápola Jánosom szpůszti, steri szo ga pri Tokaji dosztignoli, i vkůp-zmlátili tak, da od vsze vojnickke priprave szlecsen komaj v-Polszko 'sív vűjde. — Odned ednoga polszkoga Goszpodína, po iméni Laszki Jerónima, k-tórszkomi Czaszari Szolimani II. odprávi, naj bi nyemi ga priporácsao. — Nikoga Martinűcz Jűria Czensztochiánszkih Paulinarov Glávára pa na Vogerszko posle, naj bi za nyega priátele navábo. Obá szta sze opravno verila Zápoli. Ár je tórszki Czaszar z-neprebrolívov vojszkov rejszan priszilo vu Vogerszko do Mohátsa, kama je z-vogerszkimi szvojimi priátelmi takáj i Zápola János nyemi prouti prisao, rokou kűsno, ino 'snyim vréd szpoutoma v-Bűdino setűvao. —

Bűdinszki grád szo Ferdinandovi szoldáczke pod ravnansztvom Nádasdi Tamása encasz mocsno bránili, dokecs szo sze nej tórszke szile navolili. Teda szo pa Nádasdi Tamása v-edno kámao zaprli, ino z-tórsz-

kim Czaszarom tak sze pogoudili: da nyemi oni grád v-rouke püsztiyo, csi nyim on 'sitek ino oro'sjé nihá. Ka nyimje i obecsanototi, pa denok na konci Búdine nalecseni Törcei sze malonej vsze nevörne Nemce szpoklali. Nádasdi Tamás pa med klányom vedno ládjo szkocsi, ino po Dunáji na ov kraj priplava uprav pod Pest, gde je Zápola Jánosa tábor sztáo. Kí ga je i posztrecz-lao za volo nevörnosztí, ino z-priszegov zavézao, naj prouti nyemi vecskrát száble neopásza gori.

Szoliman II. po tem, kak je Vogerszko za szvojo Dr'savo ozváo, ino grád búdinszki Zápoli za sztán prejk-dáo; ide naravnoucs zevszov nezmernov armádiov Bécs vkrajjemát Ferdinandi I. — Szászeni Várdai Páveo esztergomszki Érsek ga je na tój pouti od 600 lépou ob-lecsenih i oboro'sjenih junákov szprevájani prisao szpos-túvat, ino proszit odpüsztejnje, ka sze je Zápoli tocskar znevöro. — Bécs pa Törcei nedobíjo, nego pri v-nyega notriszilejnji vecskrát nazájzbiti zgibíjo 30,000 vojákov. I da je glász po törszkom tábori voberlenczi-vao, kak da bi Czaszar Károl V. szvojemi brati Ferdi-nandi I. z-velikov vojszkov na pomoucs pribli'sávao: od Beca sze náglo poberé Szoliman II. ino po kredu-nájszkih okolínaj vnogo kvára delajoucs híti v-búdino nazáj. Tú pa v-krougi vnougih törszkih ino vogersz-kih Velikášov koróno Zápola Jánosi zroucsi, vu králszt-vi ga potrdi, ino postúvati z-nagrásanyom veli. — Ober toga je v-Búdino 3000 Törkov pod vojvodsztvom Gri-tti Bassé poszádo krédi za obrámbo. — Szám sze je pa za volo pribli'sávajoucsse zíme v-Czarigrád povrno, po pouti vdil razbijajoucs, vmarjajoucs, ino vecs kak 40 jezér krsztsenikov kak 'sivino odegnajoucs. —

Zápola János szi je zdáj z-tém práznim domiszlekom prilizávo: ka liki esztergomszki Érsek tocskar, tak i ovi odnagnyeni Velikási za volo sztrahovitnoga Szolimana II. nyemi sze podájo, csi nyé vküppozové vu szprávisese v-Büdino. Medtémoga malo jihje szprislo, ino zvün toga, da je Bánfi János za Palatina odebráni, nikaj je nej szpomínanya vrejdnoga szkoncsano; Nego odsihmáo bole, neg pred tém, szo sze Goszpoda i nyih kmetovje med szebom odürjávali, vu razbijanyi ino opüsztásavanyi vgányalina teliko, da szo mestrovje i ovaksi tr'sci 'se szenja nej obíszkati, kmetovavci nej káksega lejpora 'sivincseta szmeli goriszkrmiti, ino pokázati. — Po nasoj brezobrámbnoj szlovensini szta dvá z-szvojimi oboro'sjenimi kmeti stoverjala, i robila: Török Valentin nájmre, ino Bakits Gyüri.

Med témje Ferdinand I. po Rogendorf Wilhelmi z-porednov nemszkov vojszkov poszküsao Zápola Jánosa z-Büdine vöpognati. Ali za volo vla'snoga vrejmena, i vnough Törköv, ki szo nyemi pomágot prihitrili, vesz trüd i sztrosek je zgübleni bio. Gizdávoga Szolimana II. je pa z-etov prevzétnosztjov tak razdrásco, da je szám vu Vogerszko prigrumo z-tém naprejvzétjom, da Bécs ali poszvoji, ali do téo povála. — Medtémoga, pokedob Austrio zdáj z-velikov vojszkov za lo'seno nájde, oberné sze törszki Czaszar nad Kószeg, i zacsne ga sztrejlati. Jurisics Miklós rojen Dalmatin pa z-Kószecskoga meszta vszejh hramov sztrehe z-czájtoma dá doli, ino z-pejszkom nyé nanosziti; okolivrat povszéd, mocsno zazídati, ino zvün malo katanov bli'snye kmete notri szpraviti na pomoucs, ino 'snyimi je 22 dní tak fiuno znáo Kószeg brániti, da

szo ga Törcei povrgli, ino 'snyih edna esrejda sze v-
Stájer zeszipala; okoli 20 jezér jih je pa prouti Bécsi
ino Linci na stoverjanye, i rópanye vrvnana, steri
szo od tiszte spanyolszke vojszke, stero je Czaszar Ká-
rol V. po vogerszkom oblecseni pripelao, vszi doli-
szposzekani. — Tou je Szolimana II. tak posztrassilo,
da je Grádecz púszto, ino preplávavsi Müro, prouti
Marburgi setüvao zevszov armádiov; tam sze Törcei vu
velikoj sztiszki prejk Dráve 'senéjo, i po tém po zavín-
kaszti odcesztjaj náglo v Czarigrád pobegnejo. — Sze
zná, da szo be'sécsi poganje pá vsze okolíne príle'sécse,
gde szo sli, k-púscsavi napravili, ino vno'sino krsztseni-
kov odegnali. — Niki mejnijo, da je törszkoga Cza-
szara nyegov prejdnyi Bassa Ibrahim záto tak dalecs
okólvodo, naj bi ga Czaszar Károl V. le'sej vlouvo i
pogübo. — Zvejan ino prevötren Szoliman II. je tou
zvedo, ino Ibrahima domá na 'snyouri dáo zagerliti.

Vetehájt sze je prigoudila szmrt Bánfi Jánosa Pala-
tína, meszto koga szí je Zápola zvolo törszkoga Generála
Grittusa za Namesztnika, ka szo nyemi vnougi ime-
nitni Goszpoudje krouto zamerili. — Grittus je pa z-
tejh szvojih nevoscenikov nistere dáo vmoriti, za ste-
roga volo je i on bújti. —

Zápola János zgübivsi dvá szvojiva zagovorníka,
i na szrcé vzemsi szvoje Domovine nedopovedlive kvá-
re: z-Ferdinandom I. sze je na dobrom pogoudo, ino
o'seno z-I z a b e l l o v polszkoga Krála cserjouv, stera ga
je naszkorom z-ednim szinom J á n o s ' S i g o m ovesze-
líla. — Ali dugo je nej té radoszti v'sivati mogao, ár ga
je szmrt z-szvejta vöodzvála. Pokopan je v-sztoľnom-
belgrádi.

Vunaprávlenom Testamentomi je Zápola János szvo-
 jo tiváriscizo z-Šzinom vréd porouco na szkrb Mar ti-
 núc z Ju rii varadinszkomi Püspeki, ino Petrovits
 Petri. Po smrti Zápola Jánosa bi mogao cejlo Vo-
 gerszko Ferdinand I. poulek pogodbe pred krátkim pri-
 dobiti. Ali törszki Czaszar vszo szprávo razvr'se, vszo
 Vogerszko za szvoje lasztinsztvo stimajoucsi. — Ferdi-
 nand I. sze denokprime zápolovoj Dovici Búdino vkrajje-
 matipo szili. On sze pa Szolimani II. preporácsa, kí zdvö-
 ma szvojima szinama z-nezmernov vojszkov páli vu Vo-
 gerszko do Ertsénya blüzi Búdine pride, kama szí veli
 máloga sziná pokójnoga Zápola Jánosa prineszti z-'sele-
 joucsi ga viditi, z-sterim sze je v-tábori tecsasz sálo, i
 nyegove szprevávce gosztío, da szo sze nyegovi törcci po-
 vcseni po ednom i poküpoma vu váras, kak da bi ga radi
 vidili, notri sétali, vsze vulice zasztáli, ino na enkrát
 szkricsali: „Búdine je nasa.“ — Vkányena Izabella Do-
 vicza sze je bridko zajoukala, ali pomocsti szí nej mo-
 gla. — Nego poulek vredejnja i naravnanya Szolimana
 II. je primorana brezi odlásanya z-szvojim nazáj prines-
 senim Szinom, ino zevszim genlívim poístvom z-bü-
 dinszkoga gráda v-Erdélszko, stero je nyej za sztro-
 sek niháno, preszeliti. — Z etaksov csalárnosztjov je
 türk Búdino pográbo, na Vogerszkom sze zagnejzdo,
 ino 145 lejt tü gdabodi robo, vmárjao, szmodío, i o-
 püsztajnja delao! — Ferdinand I. zdáj'se vidévsi, da
 szí z-sztráhovitno-zmo'snoga Szolimana II. nemore
 djáti: ráj szí od nyega za 30 jezér zlátov na pét lejt
 prepüscsenyé boja szproszi.

Ka sze pa Isabelle Zápolove Dovice doticse: ona
 opázivsi, ka 'snyénimi dohodki drügi napunyávajo

szvoje mosnyé: pod gvisnov i sztálnov pogodbov je Ferdinándi I. prejkdála koróno, ino Erdélszko. — Po nyé szmrti szo nyénoga sziná Jánosa 'Sigo hüdovolni tanácsniczke pá razbili, i Törkom páli priliko i zrok dáli vnouga meszta nekaj poszvojiti, nekaj pa razrúsi ti. — Ka je Ferdinándi I. z tém tesje sztánilo, da je 'se lo vszo örocsíno szvojim szinam v mirovnom sztálishi szporoucsiti. — Z-toga nagíba je pá na 8 lejt mír kúpo od Szolimana II. ino sze popascso szvojega sztárej-sega sziná Maximiliána prvo za Cszazara, malo poznej pa v Posoni za vogerszkoga Krála okorónati. Komaj je tou szkrb obaljao, za malo csasza je mro v-Bécsi, pokopan pa v-Pragi na Csehszkom, ár szo z-vogerszkih Králov pokopaliscsom sztólnombelgrádom 'se Törce ládali. —

V-etih moutnih i vojnickih csaszih szo sze vdomovile i vkorenile dvej nouve vöre na Vogerszkom i Erdélszkom: Lutheránszka nájmre, ino Kalvinszka. — Za Ferdinándi I. je Oláh Miklós esztergomszki Érsek Redovníke Tiváristva Jezusovoga notri-prineszao, steri szo katholicsánszko vöre krepko bránili ino gordr'sali prouti szilnim Protesztantom. —

Maximilián Kráo

1564 — 1576 = 12.

Nemirovni-szoldacski Officérje szo mládoga Zápolá 'Sigo nadrásztli kaj vecs z-Maximiliánovoga za szé pográbiti. Maximilián szije pa poulek ocsinszke pogodbe praviczó vzéo szvoje po szili gverati. I da je nyegovomi vojszkovodi S v e n d i L á z a r i szrecsa vgá-

jale: nazáj je szpojémáno vsze; escse i vecs pribojüvano. — Gda bi Zápola vido, da sze z-Maximiliána krepkosztjov nemore meriti: potou'so sze je törszkomi Czaszari, steromi sze je nej vnou'salo za volo Zápola vu Vogerszko priti z-táksim namenyávanyom, da vesz vogerszki ország pod szvojo oblászt podlo'si. Zápola nyemi do Belgráda proutipride, ino rokou küsne. — Sztrásno veliko szvojo vojszko Szoliman II. na trí kraje razposle: eden táo nad Banát; drügoga z-Zápolom; tretjega pa sám pela nad Eger.

Medtémtoga, gda bi törszki Czaszar na pouti zasüo: da szo szigetvárszkoga kommandanta Zrinyi Miklósa junáčke nyegovoga lüblénoga Basso i zeta Mehameda pri Sziklósi razbili, szpotrli, i bújli: pun fáncosztí pod Szigetvár prigrumí, i dá ga zosztrejlati. Zrinyi Miklós z-poutrétjom jezerom szkoro szamih horvatszkíh szoldákov dvájszeti krát tak vitesko v-grád szilécse Törke odbíje, da je od zvüna Szoliman II. z-gutom vdárjeni czvokno. Prednyejsi Bassovje szo pa nyegovo szmrt nej törszkoj vojszki oznánili, nego bole na kurásno v-grád szilejnye pobisztrili tak, da szo szvojega Czaszara, csi gli mrtvoga, na noszili po vszem tábori kázali le'sécsega.

Zrinyi Miklós pa vídi, da sze pomoucsi nemore troustati, — da szo zidine od vnougoga zosztrejlanja na vsze kraje jáko razrüsane, — ino szo junáčke zveksíne 'se szpokopali: Záto v-náj drágso oupravo obleceni velí grodovena vráta goríodprejti, i vsze nabite stüke na Törke vösztriliti. Teda sze z-szvojimi vitézi (szám náj náprej) nad vráta vöszüne, na právo i lejvo szekajoucs vno'sino Törkov szpokole tecsász, ka szo

ga presztrejčili! — Zrinyi Miklósa odszecseno glávo szo Törcei po szvojem tábori na scsápi kázali, po tom jo z-pohválov Maximiliani Czaszari priposzlali, od stero ga szo jo Zrinyiovi szinouvje szproszili, ino blüzi Csakovecz pri szvetoj Jeléni poránili.

Z-naszlednikom Szolimana II. sze je Maximilián na 8 lejt pomíro. — Zápola 'Siga sze je tüdi nej vu törszkoj nedoszitlivoshti vecs vüpaó, nego z-Maximiliánom sze je z-Erdélijov, ino z nikelikimi prile'secsimi vármegyijami zadovolen szpopriatlo, i za tem za malo esasz mro. Za nyim je Báthori Stevan odebráni za erdélshkoga vojvodo, steri sze je zacšno za Herczega piztati, ka szta nyemi vousečila Maximilián, ino törszki Czaszar Szelim za volo nyegovoga vitestva, i ovákse jákoshti. —

Za Maximiliána sze je Protesztansztvo (lutheranszka i kalvinszka võra) po Vogerszkom razpresztránilo záto, da je on nikaj nej márao, kaj koli sto võrje, szamo nyemi naj dacsüva, ino namíri osztáne. — Tüdi nyegove nemske vojszke vojvoda Sven di Lázar lutherán je pápinszke Pope po szili tü i tam pretírao, i szvoje predgare na nyihova meszta posztavo. — Kmetom sze je pa z-száblov pretio, csi nebi steli lutheránje posztáti.

Rudolf Kráó

1576 — 1608 = 32.

Pokedob bi Törcei po notriszkák anyi vu Horvátszko, ino Krájuszko razbili obsztojécsi mir: tak sze je Rudolf mogao k-boji 'snyimi pripravlati. — Pred vszém

na zavüzdejnye Törkov stajerszki Herceg ino sztricz Rudolfa Károly kre kúpe zozída z pripopoucsnim sztroskom eden moesen grád (brániscse) od szvojega iména Károlyecz ozváni, ino Törke, kí szo nyemi toga zídanye zebrániti steli, véesfárti z dobieskom poscsúka. Rudolf od vogerszkih sztálistov i Redov vpotrebúje potrejben sztrosek za boj. Te sze nyemi toti dovoli; ali navkúpe ga vu po'sonszkom szpráviscsi z-szvojim odvis szlobodnim i nedosztojnim szadoukanyom tak ob'sálíjo, da je szledkar vées nigdár nej med nyé prisao; nego escse od nyih dale, z-Bécsa v-Prago, sze zoszelo, gde je magyara pred szébe nej ovak püsztó, nego mogao je vizitérani biti. — Vougri szo ga pa z-tém dráscsili, da szo na nyegovo ponüjanye nej zdájsnyega Kalendára steli gorívizéti; — kalvinszkoj ali lutheránszkoj vöri szo sze podáli, ino pápince dolitésili, kak szo nyé mogli.

Rudolf je v-Pragi ráj v-zvejzdaríji, kemíji, i ovak-sih znányaj brbao, neg' orszácske poszle porávnávo. — Za toga volo je na Vogerszke vnoúge poszle pozábo, ino pravice zapüsztó. — Med tém Polszki Kráo Báthori Stevan merjé. — Edna sztrán Polákov szí je za Krála zvolila Maximiliána brata Rudolfovoga. Ta drúga sztrán je pa 'Sigo Svedszkoga Krála sziná prizvála, ino v-Krakóvii za Krála okoronúvala. — Maximilián szvojo praviczó zacsne z-oro'sjom trditi. Ali nezrecsen! pri Bicinumskom meszti obládani ino vlovleni poudrúge leto vu Polákov oblászti more sze szrámotiti, ino szamo na veliko prosnyò szkoro vszejh europejszkih Poglaváro v z-vouze je vöpüscseni.

Tecsász, ka szo sze eta godila, Törcei szo po Vo-

gerszkom ino Horvatszkom razbijali, ino vnouga ime-
nitna meszta pográbili: kakti: Esztergom, Kani-
'so, Győr, Weszprim; nistere vesznice okoli Doná-
ja szo pa zcsiszta vkoncsali. Győr je denok nazáj dob-
leni po vitestvi Grofa Pálfi Miklósa, ino Svar-
cenberg Adolfa.

Zdáj szo pá Erdélcí glávo Rudolfi belíli. Bathori
'Siga nájmre navolivsi sze törszkoga Cszazara napih-
nyenoszti, i nenaszitlivoga terjanya, Erdélicjo za poste-
ni 'sivesz prejkdá Rudolfi Cszazari, stero ete ravna po
Basta Gyürü ednom Talliáni, kí je z-erdélszki
plemenitási krouto osztro baratao, protesztante pa za-
tesznávo na tolko, da szo sze prouti nyemi zbontárali,
z-törszkov pomoucsjov ga tá vöszplodili, ino Székely
Mój'sesa szí zébrali za Herczega. — Ali Radúl
Mihál Vlahski vojvoda z-szvojimi seregi prihíti v-
Erdélszko, Basta Gyürü pomore Székely Mój'sesa vojsz-
ko pobiti, nyega vmoriti, ino tam Cszazarovo oblászt
vkoreniti. — Edni erdélzski Velikási szo z-ete pogi-
belnoszti k- Törkom odszkocsili, kakti: Bethlen
Gábor, Csáki it, v. steri szo Bocskai Stevana
biharszkoga Grofa podbádali, i súntali, naj zvonecz
goriprivé'se, ino sze zdigne nad Rudolfa Cszazara,
oni nyemi z-vno'sinov Törkov na pomoucs pridejo.

Bocskai po vszem Országi razposle pizmo, da on
kakti vören domorodecz 'selej negdasnye plemenitásov
szloboscine, i pravice z-oro'sjom nazáj szpraviti, ino
od Cszazara odürjávano protesztantsztvo na órok vdo-
moviti, it, v. — Na glász Bocskajovoga namenyávanya
je vsze 'sivo grátalo po Országi; vszi, kí szo za kata-
ne prilicsni bilí, szo pod Bocskajové zásztavi príbej'sali.

Tüdi Bethlen Gábor pouleg dogúcsanya k-nyemi pripela tocskar odszkocsene erdélce, ino vnouge Törke. — Ka za szlísavsi vnougi imenitni ino bogati Grofovje i Bárónje, kakti: Széchi Jüri, Illësházi Stevan, Rákóczi 'Siga, Nádasdi Tomás, Hagymási, it, v. ino vnouga imenitna meszta, kakti: Kassa va, Eperjes it, v. szo sze z-Bocskajom zdrú'sili, ino 'snyim potégnoli.

Etak na'sarjeni Bocskai sze prime z-Czaszarszkov vojszkov szekati, vecs i vecs pod szvojo oblászt prziliti, povszem országi robiti, v'sigati, i márjati, ino je táksi sztráh i trepetanye napravo, da sze je malo steri Goszpoud szmeo za Czaszarovoga odkrito dr'sati. — On sze je pa za erdélczkoga Herczega vesino ozváti. — Búdinszki törszki Bassa pa, naj Bocskaia escse bole pode'sgé, vu iméni szvojéga Czaszara ga z ednov zlátov ino d'sün'som obilno okinesenov korónov obdarüje z'selejnyom, naj sze 'snyouv za vogerszkoga Krála dá okorónati. Ka je on, csi gli gizdav, nej vesino.

Pobo'sen Rudolf Czaszar prelejvanye cslovecske krvi zasztaviti 'selejoucsi, szvojega brata Matyasa próbászti z-Bocskajom mír napraviti, steri je v-Bécsi takáj i dogotovleni, odked sze i bécsni mír imenüje, po sterom szo lutheránje i kalvinarje vu Vogerszkom ino Erdélszkom právdeno prvokratno szloboscino zadoubili po szvojoj vöri ocsiveszno i od krito djaszti, i oprávlati (1606) Bocskai Stevani je pa niháno Erdélszko, i szedméri, príle'sécsi Vármegyévje do szmrti, stera ga je za dve j leti rejszan vmorila, kí da nebi meo decé, Czaszari je vsze nyegovo v-rouke prislo. Z-Törkom je tüdi mir na dvájszeti lejt szklenyeni. — Na Hor-

vatszko szo ni lutheránje, ni kalvínarje szmeli. — Ali Komaj je Botskajova maszlácska prászka vtíhnila: taki szta sze dvá brata razbrátíla. Rudolf Czaszar nájmre nevouscsivsi Esztergom, Kani'so, Eger Törkom, ino tákse velike szloboscine Protesztantom: sze nyemi je zazdelo, kak dabi Matyas nyegov brat z-Protesztantmi vlejkao. Záto je Rudolf nemskim Hercegom szvojega sztricsicsa Ferdinánd a Stájerszkoga Hercega priporácsao, naj bi gaza Czaszara odebrali. Ka zacsüvsi Matyas, z-vogerszkimi, austriánszkimi, ino moravszkimi profesztantmi szpajdáseni pride, nad szvojega brata Rudolfa v-Prágo, nyemi po szili vkraj vzeme Vogerszko koróno, maloszledkar pa i ove ocsinszke Dr'save z-rouk vtrgne Rudolfa, da je té do szvoje szmríti z-gotovcsine gvisne mogao 'siveti. —

Matyas II. Kráo

1608 — 1619 = 11.

Prvle neg bi vogerszki Sztálishi ino Rédovje Matyasa II. z-korónov ovencsali: vu Po'sóni vküpszprávléní szo 'seleli od Nyega potrdjenyé níkih pogodb; po iméni: da vszákomi med mejjami vogerszkoga Králesztva sztanüvajoucsemi naj szlobodno bode stere koli vöre med trejmi, katolicsánszke nájmre, luth. i kalvinszke, sze dr'sati ocsiveszno i odkrito; — naj Kráo brezi nyihovoga znánya z-níkim nezacsne boja; — naj sze vszelé dvá katolicsáncza, ino dvá protesztanta za Palatína kandidírata; — naj stránszka vojszka z-országaga odide; — naj Kráo na Vogerszkom prebiva itv. — Matyas II. znájoucshi szvojega brata Rudolfa miszli, ino proteszt-

tantov hasznovitne szlů'sbe szebi vsčinyene, csi gli nerad, vsze podpise; i csi gli szo Půspezcke nej privolili, vu prāvdeno Knigo vsze notrizaszāditi nebrāni. — Teda szo ga za Krāla vogerszkoga okoronūvali.

Od etih māo szo szi Protesztantje gdebodi Cėrkve, Szuperintendente, Predgare i soule goriposztavili; ino tak sze krepīli, da szo szkoro vszakojacske obscinszke szlů'sbe oni meli, pāpinszke Důhovnike papomālili, zametāvali. — Horvātje szo niti zdāj nej Protesztansztvo med szė notripůsztili. —

Matyas II. naj lih mir mā od vsze sztrāni, nebrāni Erdėlczom Bethlen Gābor a za Hercega szi zvoliti. Tōrszkomi Czaszari eto Matyasa II. privolejnye sze na teliko dopādne, da sze je prigno na 20 lejť z-Matyasom II. mir szkleniti, ino nyemi okoli Dunāja i Tisze eno 72 vesznicz povrnoti.

'Se lepou sztāri Matyas II. z-Āno v szvojov tivārisiczov nemajoucsi decė, Ferdinanda II. stājerszkoga Hercega z-privolejnyom Sztālisov i Rėdov za szvojega nasztopnīka posztāvi, ino ga po Pāzmāny Petri esztergomszkom Ęrseki vcsinī za Krāla vogerszkoga, malopoznej paiza csehszkoga okrōnati.

Ali uprav tou je nej prav dīsalo csehszkim protesztantom, pokedob szo sze bojali, da Ferdinand II. tūdi z-csehszkoga pretira vsze protesztante, kak tocskar z-stājerszkoga, Koroskoga, ino Krājnszkoga. — Oni sze na vszakodoub na szkrivnyem k-bojni zacsnejo pripravlati. Matyas II. prvle neg bi ete bojne krvāri plamėn za'svigno, szvoje ocsī na veke zaprė. Porānyeni je v-Bėcsi.

Ferdinand II. Kráľo

1616 — 1637 = 18.

Ferdinand II. je z-Protesztantmi veliko meo oprávlati. — Nyegova 'sena Bavarkinya, kat. krsztsenicza, ga je szploh vu katolszkih miszlih potrdjávala, ino krej-pila prouti szküsávanyom szilnih Protesztantov. —

Prvi szo bilí tocskar zbontáraní csehszki protesztantje, kí szo nad Ferdinanda II. tia do Bécsa príroslali, ino ga na pod pizanye szvojih neprávdeníh 'selejny prísziljávali. — Pobo'sen Ferdinand II. od protivníkov zevsze sztráni opászani vu szvojoj hi'si klecsécs molécsi sze na bo'so pomoucs zanásati nepresztáne. — I ovo! gda bi nyemi sze náj bole grozili, za prszí ga trouszili, teda sze níkeliko sztou junákov szkousz protivníkov v-grád notriyderé, sztrobentajo, ino poszilnike vöszplássijo.

Po zadüsejnyi toga písa Ferdinanda II. nemski Kúrfirstje pozovéjo vu Frankfurt, da ga za Czaszara okorónajo. — Tecsász, ka je Ferdinand II. tá hodo: zbúcseni csehovje szo sze szpajdásilí z-Austriánczmi, Stajerczmi, ino z-Bethlen Gáborom erdélczkim Hercegom, ino vszi sze podignejo na enkrát prouti Czaszari. Poszebno Bethlen Gábor z-40 jezérmi po gornyoj Vogriji vsza meszta, rúdne, i gradé pod szvojo oblászt podlo'si. I gda bi po csalárnosztí tüdi Koróno v-rouke doubó: za vogerszkoga Kráľa sze je báhao. Po razposzlanój szvojoj vojszki z-vu'siganyom, razdí-ranyom, ino márjanyom je po vszem Országi tákso sztráhoto, i trepetanye napravo, da szo sze szkoro vsza imenitna Goszpoda Czaszari znevörili. —

Z-Bethlen Gábora pripomocsjouv okrepsani Csehovje szo na teliko zdivjáli, da szo sze Ferdinandi II. celou odpovedli, i nyemi tou zadenili, da szo Fridrik a Palatinátszkoga Kúrfirsta od 12 kalvinszkih predgarov dáli za csehszkoga Krála okoronüvati! — Medtém toga za malocsasza je Boug gizdave ponízo. — Maximilián bavarszki Kúrfirst nájmre náglo na pomoucs prihíti Czaszari do Prage, tam szvojo poredno vojszko zedini z-Czaszarszkov. — Prvle, neg bi sze bítje zacsnilo, eden szvétoge 'sitka Redovnik nazoucsnoj vojszki Sz. Meso szlú'si; po tom jo na junácko vojüvanya obátri, i pobisztri; z-prezvétim Krisztusovim Tejlem jo blagoszlovi, ino Szakramentom od oltára v-rokaj prineszé dale med szoldáke za véksega trousta volo. — Zdáj sze vszi stükovje, i pükse na protivnike vösztrelijo, vszi bobénje ino trobente zahrünijo; szekanye i klánye sze zacsne tak po vroucsem, da szo csehovje celou pobiti, preobládani, i od vsze táborszke pripravve szlecseni, procs pretirani. — Nyihov zimszki Kráo Fridrik je rávnics obedívao, dare nyemi je glász prinesseni od neszrecsne pogübe; on sze je tak szgláso, da je nej kopüna pecsenoga steri je 'se na szto prinesseni bio vtégno kostati, nego sze líh brs pobrati mogao. — Nyemi je Czaszar za kastigo vsze ocsinszke zemle vkrájvzéo, ino prejkáo Maximiliáni bavarszkomi. — Nikelikim csehszkim, austriánszkim i stájerszkim púntarom je gláva odszecsena, i nyim vesz imetek vzéti. —

Csehov neszrecsa je i Bethlen Gábora mocsno v-rebro dregníla. — On je prevído, ka sze nyegova vojszka z-czaszarszkov du'se meriti nemore. — Vnougí

imenitni Velikási szo ga tüdi odsztávilí, ino sze podlo'sili Czaszari. — Bethlen Gábor vesz vezágani 'selej sze z Czaszarom pogoditi. Pobo'snomi Ferdinandi II. je tou prav, ino sze vu Nikolszburgi na Morávszkom szprávitá tak, da je Erdelija z-prile'sécsimi 7 vármegyévni do szmrti Bethlen Gábori nihána. Protesztantvi szo níke szloboscine znouva zagvisane. — Medtémto ga szledkar je nenaszitlivi Bethlen escse denok dvakrát száblo opászao prouti Ferdinandi II. od Törkov napihani, i pomágani, pa vszáki fárt z-nikelikim dobískom. — Ali on je naszkorom vu vodenom betegi mro, i da je nej otrokov meo, vsze nyegovo blágo szi je Czaszar poszvojo.

Bethlen Gábor, kakti trdi kalvínar, szi je prizadejvao vöro katolicsánszko po vogerszkom doliszpraviti, ino szvojo zvisziti. Záto szo vnougi plebánuske pretirani, ino na meszto nyih kalvinszki ali luth. predgarje notriposztávleni. Nouve velike soule, Cerkve je nasztavo; pápinszko deczo zapovedao vu kalvinszkoj vöri odhraniti. Jaj pa je bilou onim, kí szo sztálni pápinczi bilí! — Bánfi Kristofa lentibszko, i dolnyolendavszko imánye vdíl i vkri'soma je Bethlen dáo szporobiti, i po'sgati záto, ka je protesztanszkim predgarom bráno med kmetmi szvojimi predgati, ino sze vdomoviti. — Od tisztih máo sze nemore Bogojína. kobilja, Törniscse, Tessanovezi, na indasnyi dober sztán nazáj obogatiti. —

Gda bi obcsüto Ferdinand II. da szo nyegovi dnévi tüdi zracsúnani: szvojega sziná Ferdinanda III. dá za Krála vogerszskoga okorónati. Komaj sze tou dogodí, Ferdinand II. v-Bécsi merjé, ino je pokopan v-Grád-

ci, kak szi je 'selo. — Taki za nyim merje tüdi gla-
szoviten P á z m á n y P é t e r esztergomszki Érsek i kar-
dinál, ki je mocsno bráno vöro kat. prouti ozúrnim vo-
gerszkim protesztantom. —

Ferdinand III. Krá o

1637 — 1657 = 20.

Na Nemskom za volo protesztanszke vöre z-Fer-
dinanda III. seregami bojüvajoucsi Svedovje szo R á-
kóci Gyüria erdészkgoga Hercega vu szvoje posz-
le privábili; Kije taki z-szvojimi oboro'sjenimi za do-
ber dobícsek, po gornjoj Vogriji vsze pográbivsi, vu
Morávijo setüvao k-nyim, da sze 'snyimi zdrü'si. Fer-
dinand III. nepüsztí na teliko príti, nego z-Rákóciom
sze v-Linci z-lejpm szprávi. Dá nyemi nájmre zvün
Erdélie 7 vármegyévov. Protesztantszke vöre szlobos-
csine szo potrdjene, ino protesztantom vkrajvzéte 90
Cérkve povrnyene. — Maloszledkar je tüdi vu Wesz-
fáliji mír naprávleni, po sterom je od 30 lejtih máo
vnogo jezér lüdih pozobajoucsi vörobaj vgássemi (1648).

Nemirovni protesztantje szo záto denok vu szprá-
viscsaj vszigdár nekaj csüdnoga razgrenili. Po iméni szo
z-szvojov nevmívenov jezicsnosztvoj 'seleli, naj bi Je-
zuite z-Vogerszkoga pretirali; — naj bi lutheranom i
kalvínarom szlobodno bilou na Horvatszkom sze nakü-
piti, i tam sztanüvati. — Na eta 'selejnya nyim je pa
Erdódi T o m á s bán za száblo szégnovsi nazvejsztvo:
„ka Horvátje trí vodé májo: Drávo, Szávo, i Kúpo;
edno med etimi nouvim gosztom dájo szerkati.“ —

Ovak je pa Ferdinand III. níke hasznovitne artiku-

luse vesino szklenoti vu orszácskom szpráviscsi; Po iméni: da veliki Spán vu szvojem vármegyévi zemliscse more meti; — naj harmiczo plácsajo tüdi plemenitási, geto kákse blágo szvoje na tr'stvo z-Országa vöpelajo; — naj sze od 100 poszozjenih rájnsk vecs kak 6. za 'so (interes) nejemlé pod kastigo zgüblenyá isztin-ge it, v. —

Med tém je nemíla szmrt Ferdinánd a IV. 'se za naszledníka okorónanoga pometla. Zátó je szkrben Ocsa szvojega drúgorodjenoga szina Leopolda vesíno za Krála vogerszkoga okorónati. — Tou je pacs dobro bilou, ár je i Ferdinanda III. szmrt za malo csa-sza vmoríla. —

L e o p o l d I. K r á o

1657 — 1705 = 48.

Leopold I. taki, kak bi králevszko palczo v-rouke prijao, je pomogao polszkomi Králi svedszkoga Krála serege z-Polszkoga vöpötisznoti. — Za tém je zarvarvao Erdélszko, gde szo sze Poglavárje prepogou-sztoma premenyávali, ino szvajüvali, od szkrádnýega odpüsztejnýa. Ali uprav za toga volo sze je törszki Cza-szar na nyega razszrdo, ino Kara-Musztafa vojszkovodo z-200 jezérmi vu Vogerszko odpravo, steri gda bi no-tri do Érsekújvára neszkoncsane kváre vesíno, ino níkelika meszta v rouke doubó: na zimo sze je domou odpotégno, na szprotolejtje pá nazáj pridoucsi.

Komaj sze je malo odjú'silo, Törcei szo 'se rejszan pristonkali. Prouti nyim szta dvá naj jaksiva vojvoda poszlaniva: Zrinyi Miklós, ino Montecueulli.

Csi je gli Zrinyi pred pribli'sávajoucsini Törkmi mouszt na Drávi pri sziszeki zé'sgao: denok szo sze oni prejk Dráve pritrli, da szporúsijo tiszto trdino zrinszki-grád ozváno, stero szta z-szvojim nezracsuranim sztroskom dvá Zrinyia na overanye tórszke szile pri zdájnyem Légradi zozídala. — Medtémtoğa nej Törcei, nego Montecuculli na szkrivnyem je vesíno z-püksenim práhom zrinszki-grád razvr'sti. Ka je Zrinyia tak razdré-szelilo, da sze je z-tábora na szvoje Csakovszko imánye odpotégno. Montecuculli je pa Törke blúzi Sz. Gotthárda pri Rábi tak szpomláto, da szo na pobegi mír ponúdili, steri sze je vu Vasvári na devéti dén takáj i dogotovo (1664) Vsza domácsa vojszka je zdáj razpüscsena. —

Vogerszke Sztálise i Réde je pa eto náglo pomirejnye, ino brezi nyihovoga znánya razpüsztšenýe vogerszke vojszke tak tesko sztánilo, da szo sze frisko vu trentsénszkih topliczaj vküpzapriszégli prouti Czazari. — Med etimi szpuntanimi Velikási szo bilí naszledüvajo ucsi ti imenitnejši; kakti: Wesselényi Ferencz Palatín; Nádasdi Ferencz králevszki Dvorszki; Zrinyi Miklós bán; Zrinyi Peter Karlovszki kommandant; Grof Frangepán Ferencz; Rákóczi Ferencz, Tököli Imre; Tattenbach grof stajerszki Vladiteo, it, v.

Prvle neg bi sze zdína plamén vöpokázao, Wesselényi Ferentz púntarszke drú'sbe glavár náglo merjé. Za nyim za malocsasza tüdi Zrinyi Miklósa eden divji kan'sar pri Csakoveci na jagrjíji búje. Medtémtoğa denok, gda bi sze 'snyimi níkeliko gornjih vármegyévov zdrú'silo: Zrinyi Peter ino Frangepán na Horvatszkom,

Rákóci Ferencz pa na gornjih krajih zacsnejo czaszarszke sztrá'sbe z-branícz (trdín) ino mészt vöpogányati, ino za szé szpojémati. —

Czaszar zvedivsi púntarszko gibanye, po ocsinszkom opomené zbúcsene, naj bi na míri osztali. Kí da ga nebi bougali: nad nyé naravna primerjeno vojszko. Zrinyi ino Frangepán szta v-nocsi pred Aiszter Generalom z-Csakovszkoga gráda vövújsla, ino szta sze pelala k-Czaszari v-Bécs za odpüszttsenyé sze molit. Na pouti szta sze na nocni sztán k-grofi Kéri zavrnila, steri je zápira zoböma k-Czaszari setüvao! — Nádasdi Ferentza, tisztihájt vogerszkoga Kroezusa, szo nemski katanje zgrabili v-nocsi na nyegovom Pottendorszkom imányi, ino ga v-Bécs szprevodili. Vszém trém etim glaszovitnim grofom je gláva odszecsena v-Bécsi, vsza örocšina, vsze bogásztvo nyihovo za Czaszara pográbleno! szamo 12 jezér je nyim dopüszttseno za düso porocsiti. — Ovi vküppriszesniczke szo pa tü i tam szpolovleni, i z-szmtjom pokastigani. — Szamo Rákóci Ferencza je Mati zamogla za 300 jezero ránjskih odszrámotne szmrti rejsiti. — (1671). Níkelko protesztantszkih szuperintendensov, Predgarov, i Kántorov je z-Országa tüdi pretirano; nisteri szo pa na gálje (na mourje) oszojeni. — Po szmrti Palatína, ino po ednom Tattenbachovom szlű'sebniku sze je zvedlo, ka je tá szküpcšina naprejvzétó mejla? —

Nej szamo za volo vöszkoncsanya telikih imenitnih Goszpodínov, — nágle podmembe vogerszkoga ravnansztva z-nemskim, — notrikvartíránya nemske vojszké k-nemeskim hramam, — obdacsüvanya plemenításov, i zatesztejnya protesztanszke vöre: nego nájbo-

le za volo toga, ka je Czaszar meszto indasnyega Palatina notriposztavo Ambringen Jánosa, ednoga nemszkoga Hercega, za orszácszkoga Ravnitela, ki, nezajoucsi vogerszkih pravicz, vsze to'sbé i szváje po nemszkoj segi je poravnávo; i csi sze je komi nyegova szoudba nej vidila: tisztoga kakti púntara je dáo zgrabiti, ino pokoncsati: po vezolnom Országi je med goszpodov szlislivo múvlyanye nasztánilo, szkrivno szpuntanye sze oznovávalo, ino pripravlalo vö vdáriti zbontáranye. —

Pa rejszan, gda bi franczószi Kráo Lajos XIV, steri je szvoj dobicsek, gda koli je mogoucse bilou, vu kvári ausztriánszke Hi'se iszkao: Tököli Imrei sztrosek za vojno, ino poszküsane Generále priposz-lao; Apafi erdészki Herczeg bi pa k-nyemi poredno junákov odloucsó: On z-níkimi nezadovolniki veliko prászko zdigne, ino na törszko pomoucs sze zanásajoucsi, z-Erdészskoga vö pridoucs, vszo gornyo zemlo do Po'sóna szí podlo'si, ino Czaszari vnogo szkrbi zadene. —

Czaszari je vola vrenyé nej z-szilov, nego z-krotkosztjov i milosztivnosztjov ftissati. Záto sztálice i Réde v-Sopron vküppozové, ki szo szí grofa Eszterházi Pávla za Palatina zvolili; Eleonoro Králiczo okrónali; i od Czaszara zagvisani, ka csi pred nemirnikmi, ino Törkmi od sztráha i pogibelnoszti prázen bode: nemszko vojszko tüdi z-Vogerszkoga vö odprávi. — Z-tém ocsinszkim vredüvanyom je Czaszar nej malo poménsao Tököliovo drú'sbo. — Tököli Imrea je pa Czaszar z-tém namejno szpokójiti, da nyemi je nej bráno Zrinyi Jeléno pokójnoga Rákóci Ferentza

lejšo, mládo ino bogáto doviczo v-hi'sni zákon szi vzéti. Nyou je on toti popádnó, ali z-poropa sze obogatiti 'selejoucsi boj z-Czaszarom dönok natégno, v-sterom naj szrecesen bode; pri бүdinszkom Bassi szebé i vesz vogerszki národ törszkomi Czaszari podlo'si, ino ga pozové, da ga prejkvzeme.

Kara-Musztafa törszki veliki vojszkovoda rej-szan szem prisumeri z-300 jezero csalmásztimi. Kod je sou, vszepovszéd je robo, 'sgáo, i kláo, dókecs je nej pod Bécs dogrumo. Zdáj Czaszar Leopold pobegne v-Lincz. Bécs pa grof Stahrenberg dvá mejsze-cza tak kurásno i csedno bráni, da szo ga Törcki niti vzéti, niti z-püksenim práhom nej razrüsiti mogli. Gda bi 'se becsanje v-náj véksoj sztiszki vczágali: teda nyim polszki Kráo Szobieszki Ivan szvoj prihod z-sztrelbov dá na znánye. — Vsze szej je oveszelilo i o'sí-vilo zdáj. On pa prvle, neg bi sze vogyen podáo, zev-szov szvojov pomoucsnov vojszkov Sz. Meso poszlüh-sa z-szvojim szinom vréd Mésniki dvorécs k-oltári, ino sze z-preszvetim TejloM Krisztusovim okrejpi. — Teda szvoje serege z-jedini z-czaszarszkimi, stere je lothrinszki Herceg Károl kommandírao, ino sze obá szpüsztíta nad Törke kak naj hüjsi vihér, ino nyé pri-szilíta, da sze morejo pod velikov zgübov v-nocsi mek-noti, vu náglocsi szvojo vojszkino penezniczo, 300 stükov, 100 jezér drágih satorov, vno'sino 'sivesza, konyov, gamíl i drúgeféle dugoványov popüsztíti. — Poszebno vu törszkom táboriteliko káve je osztalo, da szo jo za volo fálocse po návadi zácsali piti (1683)

Szpláseni Törcki pa neprehenyano be'sijo. Polszki Kráo ino lotrinszki Herceg szta nyé tirala, pri Eszter-

gomi dosztignola, i zbila tak, da jih je 20 jezér na meszti osztalo, ino Es z t e r g o m je dobleni nazáj. —

Tököli szi zdáj nevej kaj zacséti. — Rad bi sze poglíhao z-Czaszarom, pa bitüdirad dale bojovao 'snyim. Czaszar po obscinszkom Piszmi oznáni, ka vszém, ki sze na indasnyo vernoszt povrnéjo, nihá sze nyim plemensina, postenyé ino imetek. — Vnougí szo sze i zboucsali, ino Tökölia odsztavili. — Tököli vesz zdvojeni pri varadinszkom bassi nouvo pomoucs iscse, Medtémoga, da szo Czaszarszki seregi vedno vecs i vecs méaszt Törkom vkrajvzéli: varadinszki törszki bassa Tökölia dá zvézati, ino v-Czarigrád vu vouzo zaszebom odvlejesti.

Lotrinszki Herceg Károl pa ide dale za Törkmi, ino nyim Búdino po sztrasnoj sztrelbi, ino meszarejni szrecsno z-rouk odvía, odked szo oni 145 lejt vöhodili po vszem vogerszkom králesztvi robit, 'sgát, i vkoncsávat. — Za volo nazáj doblene Búdine, i dalecs odporynenoga Törka pobüdjenoga veszeljá ino priszrczne zahvále Bougi i Maríi Patróni, pero popisati nemore (1686) Zadoszta je tou, da szo sztálisi ino Rédovje Leopoldi I. oblúbili: da szi nyegovoga, i za nyim vszigdárdo vösztecsejnja austriánszkoga roda, sztárejsega Královoga sziná zvolijo za Krála. I rejszan szo kmeszti Józs e f a nyegovoga prvorodjenoga sziná za Krála okórónali — Erdélci szo sze tüdi austriánszkoj Hí'si na veke podáli. — Ka törszki Czaszar nevouscsivsi Leopoldi I. T ö k ö l i I m r e a z-vouze z-mocsnov vojszkov vu Erdélszko odprávi, ino ga za Hercega posztávi. —

Tököli, lutheráne ino kalvínare k-szebi navábivsi, tak szrecsno sze borí z-czaszarszkimi, da Á i s z t r a G e

nerála v-rouke dobí. Toga je denok rad za szvojo 'se-
no, stera je v-Bécsi kicsíla, zamenyao. —

Da je pa Leopold I. bio z-franczószkim Králom za
volo nékse nemske örocsíne v boj zapleteni, ino bi lo-
trinszki viteski Herceg Károl szvejt odsztavo: kurá'so
szo doubili Törcei vu nezgovornoj vno'sini do meszta
Zentha vu Vogerszko prisútati. Viteski Eugenius
Herceg sze pa eden podvecsér na nyé szüne, ino v-hi-
tríni z-sztrejlanyom i szekanyom nyé tak preobláda,
da jích je 20 jezér na bitviscsi zobé nihálo, ino v-Tiszi
nezbroyenih sze zalejalao (1697) — Glász etoga premá-
ganya je francúzszkoga Krála primorao z-Leopoldom
v-Riswigi sze szpriátliti. — Z-Törszkim Czaszarom,
steri je 'se na Vogerszkom zvün Banáta vsze zgübo,
v-Karloveci sze tüdi mír szklene, ino ga szledkar
nej vecs szem (1699) Törszki bassovje szo Tököli Im-
rei zdáj tanács dáli, naj bi sze Leopoldovoj fáncoszti
vúgno. On more bougati, i na törszko zemlo odván-
drati. —

Komaj sze je Leopold Czaszar dúge törszke bojne
rejso, gda ga je na vogerszko králesztvo gledoucs nou-
va szkrb obíszkala. Vnoughi Grofovje, Baronje, ino
primo'snejsi plemenitáske szo sze nájmre 'smetnili, ka
szo vu naprávlanyi míra z-Törkom nej tálniczke bíli; —
ka sze nemska vojszka itak tü kota; — ka szo nisteri
prilizávci vesz národ oudali austriánszkoj Hi'si na hlap-
csijszki 'sitek it, v. Oni szo szí v-rouke szégnoli omej-
'saním szvojjím praviczam valánye z-szilov nazáj szpra-
viti. — Szamo nyim je Vojvoda menkao. — I z-tém je
nyé oszkrbo franczószkí Kráo, ki szkrivoma vu nyihov
meh pissécs podküri Rákóci Ferentza, naj bi szvo-

jo ōrocsino. (Erdélszko, ino pribli'sne okrogline) od Cszazara pod szé vzéo. Mládi ognjeni Rákóci sze püszti zapelati, ino po Langeval szoldacskom officíri vsze szvoje namenyávanye odpíse franczószkomi Králi. — Szkousz Bécsa potüvajoucsi Officír pa líszt Cszazari zroucsi. — Etak Ovádjeni Rákóci v-Nouvommeszti várest pride. Nyegova tivárisicza pa podnúti Lehmana strásarszkoga kapitána, da priliko podvori arestanti z-temnice vö i vu Polónio k-szvojoj 'slájti odfüknoti, kama je Bertsényi Miklós úngszki Grof pred nyim odleto. —

Tü vesz tecsáj pomenyenoga zbontáranya prav vu pámeti szpremetavsi Rákóci: szvoje zásztave z-etim zlátim napiszkom: „za Bogá, za Domovino, za Szloboscsino.“ na Vogerszko notriposle. Pod nyimi je hitro teliko plemenitnih ino kmetovszkih lüdih k-rédi bilou, da je Rákóci 'snyimi lehko zacsno czaszarszke oblasztníke szpoloviti, vojszko z-trdín i mészt vözegnati, ino vsze do Po'sóna zaszvójiti. (1703).

Cszazar zbúcsene podló'snike, ki szo sze Kruci imenüvali, pozadovolsiti 'selejoucsi, po raszposzlanom lísztí obečsa pole'sejsanye stímanih nyihovih 'smécsav, ino pozáblejnje pregrejske. — Medtémtoga razvroucseni Kruci Cszazara neposzluhsajo, nego dale razbijajo, vu'sigajo, ino vmárjajo po vszem Országi. Kanaj nyim Rákóci náglo nezebráni: tak szo k-nyemi 25 tanácsnikov odloucsili, da szám naj nikaj nemore zacsniti, niti dokoncsati brezi nyihovoga privolejnja. — Erdélci szli'savsi Krúczov szrecso, szo sze Cszazari znevörili, ino Rákócia za Hercega szí zvolili. —

Med etov krúczoszkov prászkov Leopold I. z-

szvejtá odíde. — Nyemi právjio „Veliki Leopold“ ár je v-dúgom kralüvanyi rejszan vnouga velika dela odicseno zvrso. —

Protesztantje szo Leopoldi I. veliko hüdoga zadenedili. Oni szo poszküsali na ceszti, po steroj sze je szvojoi zárocsnici prouti pelao, z-podkopanim pükšenim práhom ga razcseszniiti, ino z-csemárom zapraviti. — Oni szo vszáko prászko, i zbontáranya goriznejtili, ino podkürili; — czlou Törka nazváli, i 'snyim vréd Ország opüsztásávali. — Escse szo nyihovi szuperintendensi, Predgárje ino Kántorje, po racsúni 256, tálniczke bilí vu Vesselényiovom szpúntanyi, stere szo z-Czaszarom sztálisi ino Rédovje ovak nej zamogli sztrahüvati, ino mir naréditi, nego za nyé szo gvisna meszta z-iménom vöpokázana, gde bi nyim szlobodno bilou bo'so szlú'sbo oprávlati. Tákse je bilou za 'selezne lutheráne Csoba blúzi Kőszega, ino Dömölk primáalom Celi. — Za Kalvínare pa gorejnyi-Ör. — 'Selezni szlovenszki lutheránje szo preci nej púsztili pápinszke Cérkve, stere szo po szili pápinczom szpojémali; Nego malopoznej, dare je mro Széchi Peter brezi odvetka mo'skoga, ino je nyegova Szobota, ino Gornyalendava Czaszari v-rouke prisla. — Pobo'sen ino szkrben Leopold Czaszar je zevszim prizadejnyom malonej dolibújto katolicsánsztvo goripomágao. On je po pretiranyi Törka za mladino soule goriodpro, ino nyé Jezuitom, ino znouvanotrivpelanim Piaristam zroueso, steri szo sze tak vrlo ználi obrácsati, da je katolicsánsztvo po császih po vszem Országi veszelejse rászti, czveszti, i blá'seni szád prinásati zamoglo. — Protesztansztvo je pa pomenkávalo, ár szo nyemi vnougi imenitni, ino bogáti Goszpoudje hrbet obrnili. —

József I. Kráó

1705 — 1711 = 6.

Teski je bio zacsétek kralüvanya Jó zsefa I. szkoro zevszim vogerszkim országom Rákócievi Kruci szóládali. — Rejdki Gróf, Barou, Püspek, i primo'sni Goszpodin je szmeo z-szvojim Králom baratati. Nej je bilou niksega redü, i pravice. Nej niscse bio gvisen z szvojim blágom i 'sitkom pred Kruczmi. Vsza vojszka je zvüna országa vojüvati mogla prouti Franczúdom zavolo spanyolszke örocsíne.

Míli Kráó József I. z-lejpm povábi zbúcsene Kruce na pokoj i podlo'snoszt. Pred vszém je katolicsánczom prepovedano Protesztante v-kom táli drá'siti, pregányati ino nyim Cérkve vkrajvzéti. Obecsao nyim je engedüvanye vszega hüdoga, stero szo prouti Nyemi vcsínili. — Pápinci szo zavolo 'selnoga míra nikse lübavi i dobroute nej Kruczom szkrátili, nego z-protesztantmi krouto dobri bilí tak, da szo sze nyihovi szuperintendensi zavoliko stimali, ino zav Nyih Excellencie sze dáli ozvátí. — Pápinszke Mésnike pa nateliko zav bojdikaj dr'sali, daszo nyim po návadi naspot vühácske pravili. —

Napihnyeni Rákóci uprav záto sze neboji Krála, dasje nyegova moucs razkálana. Nego vu Szécsényi vküpzberé szvoje drü'sbenike, zav vogerszkoga Poglávára sze püsztí ozvátí, ino z-povolnim sztroskom, i vrli-mi kanonérami od franczúszkoga Krála oszkrblen, navvecs krajih ponouvi boj z-Czaszarom, ino poszvojih razbojnih Krucih povszem Országi razbija, 'sgé, ino márja nevolne pápince náv bole. —

K-boji primorani József I. od Rhénusa na Vogerszko pripozové nekoliko regementov, ino 'snyimi Ra butin Generála hitro v-Erdelszko odprávi, odked sze je Rákóci pred nyim z-czájtoma na Vogerszko meknoti znáo. — On v-O nod vküpszprávi szvoje, stimajoucsi, da ga za Krála posztávijo. Ali tou sze je nej zgoudilo, nego szo Józsefa I. dolidjáli; Jezuitov pretiranye szo dokoncsali; meszto Eszterházi Pávla szo Bertsényi Miklósa na Palatinsztvo podignoli; ino dvá poszlanca turóczszkoga Vármegyéva szo dolivszekli záto, ka szta sze povüpala pomirejuye z-Králom tanácsivati. —

Od vsze té neksamúrnoszti je szrcé zaboledo Józsefi I. Z-troustrom, ka sze mír naprávi, vküppozové Sztálice i Réde v-Po'son. Rákócia tüdi dá pozváti po Palatíni Eszterházi Pávli. — Medtémtoga Rákóci gizdavo szposle: ka on nikoga za vogerszkoga Krála neszpozna, nego príde nevörne domorodce kastigat. —

Gda bi Rákóci z-porednimi seregi nad Po'son setüvao: Áiszter Generál sze pri Trentséni na nye-ga nameri, 'snyim sze prime, ino Kruce tak szpomláti, da jñh je 6 jezér na meszti szpomorjenih osztalo, ove je pa razplodo. Szám Rákóci mocsno ranyen je mogao z-náj hüjsega ognya procs nesen biti. Vsza Kruzov táborszka priprava je czaszarszkim v-rokaj. — Od ete sztrasne zgübe szpláseni Ocskai ino Andrásiszta taki med czaszarszke serege pripelala dve j jezero Kruzov. Bez erédi Kapitán z-szvojimi sze je tüdi za nyima ravnao; ali ovádjen je prvle od Rákócia presztreljeni.

Pouleg vsze osztroucse, z-sterov szí je prizadejvao Rákóci kruce od odszkocsenyá zavarvati: pred-

nyejši Kruci szo sze nej vecs mogli zavejszti, nego szolih priliko preglejüvali Králi sze podáti. — Ka zvedivši József I. szvojih seregov vojszkovoda Pálfi János a pooblászti z-Rákóciom, i 'snyegovimi drú'sbeniki vu pogájanye sze púsztiti. Ali da Rákóci táksa terja od Krála, stera sze brezi obscinskoga kvára, i poménsanya králeszkoga velicsánsztva dovoliti nemorejo: pogájanye Rákóci pretrgne, ino szvojim obecsajoucs, ka za bojno vecs sztroska, i vecs katanov za malocsasza prineszé: odmekne sze vu Polónio.

Csednejsi Kruci eto náglo odidejnye Rákócia za czaglívi pobég stimajoucsi, vu Szathmári sze vküpnaberéjo, ino szvojega míloga Krála ponüdjeno pomilosztejnye zobéroucs primejo, nyemi sze podlo'sijo, ino na órok oro'sjé dolizdejvavši vtíhnejo (1711). Tecász, ka sze je z-kruci pogodba naprávlala, József I. v-bobinkaj (oszipniczaj) je vmr'o brezi diteta. —

Kama je pa Rákóci Ferentz? On, i Bertsényi, Csáki, Eszterházi, ino drúgi, po racsúni 200 prémo'snih Grofov i plemenítasov, szo sze náj znebíli vszege blága vu vogerszkom Országi, nego ka bi sze szvojoglavci právdenomi szvojemi Králi podáli, ino szo odvándrali na Törszko zemlo, ino tam predum szpomrli. —

KároI III. Kráó

1711 — 1740 = 29.

Po szmrti Józsefa I. Mati prizové z-spanyolszkoga szvojega sziná Károla na prejkvzétje ládanya vszejh austriánszkih Dr'sáv. On pride, ino sze prvle za rimszkoga Czaszara, za tém i az vogerszkoga Krála púszti

okrónafi. Kak Czaszar je imé noszo Károla VI. kak Kráo pa III.

On neodlása cejliti one rane, stere szo Kruci vogenszkomi Kralevsztvi zedvárili. Vrédijsena je sztálna vojszka z-vsákolejtne dácsse placsüvana; vnougim plemenitnim rodom szo povrnyena tiszta lasztinsztva, sterih szo sze za törszkoga razbíjánya znebiti mogli; napogno je tr'stvo i poszlovanoszt, po sterom znájo lüsztva bole 'sivécsna, razbisztrena, szténsena, i bogatejsa posztáti. — Vu hasznovitnih poszlov obvršávanyi Károla pa Törszki Czaszar zadr'sáva tak, da Benetsánom po szili vkrajzeme otok Morea. Oni pomoucs iscsejo pri Károl Caszari, steri Törka opomené, naj mír má, ino Moreo nazájdá. — Törk zdáj 'se pá mocsen Caszara neposzlühne, nego bole sze vu nyegovo Dal-máció zaletüvati, ino prejk Száve trejti povüpa. — Tak sze boj zacsne z-Törcsinom. Prouti pribli'sávajoucsim Törkom je odlocseni Eugeniüs Herceg. On sze pri Petrovaradini z-Törkmi prime, neprehenyano sztrejlanje, szekanye, i vmárjanye trpi tak dugo, da Törcki zgibíjo 30 jezér, ino vsze, ka szo z-szebom meli. — Od técz ide Eugeniüs Herceg zevszov vojszkov pod Belgrád; tam v-gousztoj megli vdári nad törszki láger, z-meszta pre'sené Törke, ino nasa vojszka dobí cejli törszki tábor. — Belgrád, Orsova, Temesvár; ino presztorna okolicsa vu Servii ino Bosnii prido pod nasega Caszara. Na Horvatskom szta tüdi szrečna bilá Dráskovics ino Auersberg prouti Törkom. — Na tou je Törszki Czaszar mír 'selo napraviti; steri je vu Paszarovici tüdi szklenyen (1718).

Od vojnícske szkrbi mentüvan Károl III. nema-

joucsi morskoga odvedka, réd naszledníszta naprávi, poulek steroga má (csi nebi meo kralüvajoucsi austruánszki Herceg sziná) sztárejse csi ládanye prejkvzéti (1722) Vogrinje szo taki privolili z-tém pridávekom; da vszigidár katolszke vöre naj bode kralüvajoucsi, ino priszégne na vogerszke pravice. —

Za eto prinagnejnye zahválen Károl III. nepüszti z-miszli szrecso i diko vogerszkoga Králesztva. Nego vcsini nasztaviti za pravicz le'sejse i hitrejse szkoncsávanye csetvére okrog linszke Táble; szed méro szodbensztvo; ino Králeszko Namesztníszto. — Za prisztojno preszvecsenyé ino zobrázanye mladíne szo nasztávlene na vecs mesztaj gornye i národne vucsilnice. Plebánusom szo povrnyeni grünti, stere nyim je Törk ali Krúcz vzéo. Nikédik szo szprásznyi klostri z-barátmi pá napunyi na vcsenyé lüsztva. Z-ednov recsjouv: Vesz ország sze je o'sívo, i preobrázo.

Ali uprav tou je nagnilo nevoscse né szouszede: Francúze, Spanyolce, Szardince, Neápolce, Törke, da szo sze na enkrát vzdignoli na oszlablejnye Károlove mocsnoszti, i na razszipanye nyegovoga naprejvzétja. — Szmeli szo pa, ár je viteski Eugenius 'se mrtev bio. — Nas Czaszar, zaszipani z-protivnikmi, Kommando vszejh szvojih seregov zroucsi lotrinszkomi Hercegi Ferenci, tivárisi szvoje sztarejse cséri Marie Therezie. — Té sze dobro dr'si. — Ali da drügi Generáli kesznüjejo: tak czaszarszka vojszka veliko zgíbi. — Zgíbi Spanyolzsko, Szardinszko, Neápolszko, i szkoro vsze, ka je veliki junák Eugenius od Törkov pridoubo!

Za volo telikih zgibčeskov po vszem Vogerszkom glászno gondrane, ino vrenyé nasztáne, stero Rákóci Ferencz, od törszkoga Czaszara poískani, po ednom pizmi szem priposzlanom páli sesé na ocsiveszni plamén zakúriti. Ali móder Czaszar Károl je znáo nyegovo hüdovolno namenyávanye z-pripravnim pokastigányom dvá Generála: Wallisza, ino Neiperga, vnics szpravití, ino kralevsánce stissati. — Medtémoga, csi gli je Károlí nikelko ole'sejsala teskouco tocskarnih zgibčeskov díka ona, poulek stere je on pomogao Frideriki Augusztusi bavarszkomi Kurfirsti polszko Králsztvo zadobiti; denok je szrákota i 'saloszt tak dugo sztrúgala na nyegovom 'sítki, da ga je z-szvejta szprávilá.

Protesztantje szo i Károlí Czaszari zaglúsali za razproztrejnye preobte'senih, ino na voszkejse prirezanih nyihovih vörvanszkih szloboscsin. Károl sze pa dr'sí orszácskih prvejsih szklenb, ino vpravna: da nyihovi Predgarje indi neszmejo prebívati ino bo'soszlú'siti, nego kak je od sopronszkoga szpráviscsa 1681 vöpokázano. Nasi lutheránje szo sze molili Czaszari, naj bi nyim düse niháo Cérkve, ár je Csoba nyim od etecz dalecs, i tam nega szlovenszkoga Predgara. — Czaszar nyim pa odgovori; naj bi sze z-szlovenszkim Predgarom oszkrbeli v-Csobi; i csi sze nyim tá vnou'sa iti, tak naj bi müczali pápinszkoga Dühovnika za návadno placсило. — Lutheránszkim Predgarom je tüdi zapovedanovsze Cérkve i Farofe, stere szo negda pápinszkim Plebánusom po szili v'krajvzéli, prejdkáti Mésnikom, ino sze od etecz celou pobrati (1732). Tou szo pogányali nouvi ládavci katolicsánszki na nasoj szloven-

sini: Grofovje Szapári, ino Nádasdi; naj bole pa győrszki Püspek grof Zinszerdorf (1732) Po procs odidejnyi luth. fararov od etecz sze je za pápince negdasnya oblacsína po császih bole i lepse razvedrila. — Pápinčov rácsún je vszelé rászao, lutheránov pa pomenkávo.

Mária Therezia kralícza

1740 — 1780 = 40.

Po ocsinoj szmrți Mária Therezia prejkvzeme ládanye vszejh austriánszkih Dr'sányov, pa preci vu velikoj pogibelnoszti. Árcsi szo rávno prvle od nyénoga Ocsé naprávleno naszlednisztvo pri menkanyi szinov na cserí idouco, szkoro vszi europejszki Poglavárje gorivzéli: je vendar zdáj dosztim nej v glávo slo, ka bi 'senszka kralüvala, ino szo na szkrivnyem miszlili Austrio raztrgati, — Bavarszki Kúrfirst Károl sze náj prvo za en táo Austrie glászi, ino marsíra z-pripomoucsnimi Francúzi nad Bécs. — Prájszki Kráo Friderek II. z-szvojov vojszkov náglo zalé'se Slezio. Tak sze teda za Therezine Dr'save od szedem krajov bojne zacsnejo.

Kak sze Mária Therezia poulek orszácske návade v-Po'sóni dá za vogerszko Kralíczo okoronati: po králevszkom oblecsena, z-králevszkoga sztoucza, szvojega pou leta sztaroszti sziná Józsefa na szvojih nárocsaj pokázajoucsa, z-szrczá gucsí po latinszkom razoucsnim sztálisom i Rédom od'salosztnoga sztáalisa austriánszkih Dr'sáv, od szvoje neszrecse, od nevörnoszti szvojih protivníkov, ino od pomoucsi, stero od

vernoga i viteskoga vogerszkoga národa pricsáka. — Od nyénoga jarnoga guesa v-szrczáj genyeni vogerszki sztálishi ino Rédovje prisztoupijo k-tróni, száblo vöpo-tégnejo, drúgi rokou polo'sijo na nyou, ino priszégne-jo: da za szvojo Kralíczo Mário Therezio, i za nyé lá-darsztvo scséjo vsze szvoje blágo, tüdi szvoj 'sitek dati.

Tou zamore, da csi rávno sze oszem lejt za Má-rie Therezie Dr'sánya bojüjejo: po mocsnoj pomoucsi szvojih podlo'snikov, náj bole Magyarov, zádnyics za nyou vsze dobro vöpride, ino vu áhenszkom míri nyój je szpoznano naszlednísztvó, kak ono je nyéni Ocsa narédo. — Tak Márii Therezii nyéni országi obsztáné-jo. Szamo Slézia od prájszkoga Krála vkrajvzéta, ne-more nyój z-szrczá odíti. Ona szí miszli, kak bi jo na-záj dobíla? — Franczóze za szé dobí, da nyej nej trbej pri Rájni vojszke meti, ino tak zná vszo prouti Prájzi posztaviti. Ali i Prájszki kráo z-Angliánszkim Králom sze szpajdási. I tak szedem lejt trpí prájszki boj, steri nemska Dr'sánya od pejnez i lúdih szprávi; menkanye i szikesino zrokúje, po tom glád, po gládi pomor pride. — Mária Therezia ino prájszki Kráo szta szama szebi vdárjenih ráu vsze szvoje szledejnye dní mela szí cejliti zadoszta. Pa za kaj volo? — Mir sze med nyima narédi, ino prájsz obdr'si Glaczkó, ino Sleszko (1763).

Zdáj merjé Czaszarice mous Ferencz, po ste-rom je austriánszka Hi'sa Toskánumszko Hercegovíjo pridobíla, z-sterov sze od tisztih máo drúgo-rodjeni Princz obtála. — Maria Therezia szí je J ó z s e fa szvoj-ga sziná zvolila za Pomocsníka.

V-téhájt sze zgodí, da szi prájszki Kráo, rúszka Czaszaricza Katharina II. ino nasa Mária Therezia med szebom razdelíjo od negda obsztojécse szlávno Polszko Králevsztvo. Nasa dobí Gallicio ino Lodome rio (1773).

Mária Therezia vu dúgom kralüvanyi z-szrcznim prinagnenyom je povrácsala vörnim i viteskim Magyarom nyihove zaszlü'sbe. — Szvojega sziná Józsefa je na rodjenoga Magyara, Batthyáni Károla zavüpa la; — pod bojnemi zrúseni králeszki büdinszki grád je dála olepsati; vogerszko plemenitno Gárdo za var vanye szvojega králeszkoga 'sivota, — kri'snati Réd, od Sz. Stevana prvoga vogerszkoga Krála ozváni, za okin csanye vrlíh Domorodczov je nasztávila; — Urbárium je vesinila napraviti, naj bi znáo kak zemelszki Goszpoud, tak kmet szvoje pravice i dú'snoszti; — Szipszkih XVI varasov negda polszkomi králi zalo'senih je vörejsila; — Neszprhnyeno právo rokou Sz. Stevana prvoga Krála je vu büdinszki grád szprávila, gde sze itak postüje; — Katanszko soulo (Thereziánum) v-nouvommeszti je i vogerszkim mladénczom veuscšila, it, v. — Míla i dobrotivna Mária Therezia bi esese vecs dobra szkázala vogerszkomi králesztvi, da jo szmrt nebi vu 64 leti zadüsila. —

Márii Therezii vöra katolicsánszka doszta má zah váliiti. — Ona je szedem novih Püspekíjh osznovála, kaktí: SztoInobelgrádszko, Bánszkobisz tricsko, Rosnászko, Szipszko, Szombatel szko, za zjedínyene Grke pa: Munkátsko, ino krisevszko (1777).

Za vtrdjenyé katolicsánsztva szo tüdi nouve Cérk-

ve kak indi po vogerszkom, tak i na nasem szlovenszkom posztávlene, ino nyim Mésnikí dáni no podvucsenyé lüsztvá, kí szo z-véksema oszkrbleni z-doliszprávlenu Jezuitov premo'senya. — Preszvéto oltárszko szvesztvo sze je moglo vszáki dén tü ali tam vöposztaviti na molbo. —

Csi sze je gli szkrbejla Mária Therezia szvoje podlo'sniké vu právoj kat. vöri obdr'sati, i one, kí szo jo zgübili, nazáj pripelati: záto je denok nej stejla Protesztansztvo po szili szkresiti, ali celou vszüsati. Nego je líh pázila, naj Protesztantje poulek szvoje návade zvkrojenoga meníka vöneszkákajo. —

Pri nász je Vöro katolicsánszko krouto o'sivo, omocsnejso, i odicso Grof Nádasdi Leopold králevszki Kanczler, i nyegova pobo'sna i dare'sliva Tivárisicza Tattmansdorf Ána po tom, da szta v Gornjolendavszkom szvojem grádi vszáko leto z-velikimi Ceromóniami Tejlovo obszlü'sávati vrédila, — szvojim kat. gradovenim Officérom prilüdno kmetov ravnanye zapovedala; po rászírjenom imányi tü i tam kopejle, Pile, i kri'se goriposztaviti dalá, ino vu székesnih letinaj vnogo 'sivesza, ali brezi, ali za poucejne podeliti veléla. — Tou je zamoglo, da sze je vecs i vecs lutheránov na katolicsánszko vöro szpovedalo. —

József II. Kráó

1780 — 1790 = 10.

Kak je Mária Therezia szvejt odsztávila, je nyéni sztárejsi szin József, kí je 'se pred tém Czaszar puosztáo, vsze austriánszke Dr'save, tak i Vogerszko,

prejkvzéo. On je k-ravnanyi prav pripravleni bio, pokedob za 'sitka szvoje Materé potájeno je malonej vsze europejszke országe, i nyih imenitna meszta zobhodo, povszéd vsze, ka je zanyega bilou, pogledno, ino szizaznámlao, da more szvoje podlo'sníke oszrecsati. — Kak vu ovih szvojih Dr'sányaj tak i Vogerszkom je József II. náglo szkoro vsze sztáre návade szprevrhao, ino vnouga premenyanya naprejkvzéo brezi privolejnja Domorodczov. Po indasnyem vármegyévszka szpráviscsa obszlüsávatí prepovedavsi, vez Ország je na deszétere Krajsíje (Okrogline) od telikih králevszkih Komiszárov ravnane razdejlo. — Koróno angylszko je v-Bécs na szrámbó dáó prineszti; — Vsze zemle, tüdi Plemenitásov, szo gorzmerjene, kak i hi'se brezi razloeska z-racsúnóm oznámlane; — Tr'stvi ino rokodelsztvi je tak steo pripomocsti, da je lüczkih országov portejk privo'snyo prepovedao, na mesztáh nouve cesz-te, mosztove vsíno naréditi, ino czéhszke drú'sbe doliszprávo, — Zemelszkih Goszpoudov nyihovo oblászt je na ménsé prirezao na olehkotejnje prousztoga lüszt-va, stero je nyemi náj bole na szkrbi bilou; — v sou-laj, i pri oprávlanyi právdénih poszlov je nemski jezík bio za povedani. —

Za Józsefa II. sze je i pri Dühovsztvi ino Cérkven-sztvi veliko premenilo. On je lutheránóm, kalvínaróm i nezjedinyenim Grkom dopüscsenyé dárüvao gdebodi z-szvojím sztroskom molitvárnice sziz gorposztaviti (brezi türna, i zvonouv) ino k-nyím Predgare ino kán-tore najéti (1781) Vnouge Klostre je rozpüszto, ino 'snyimhovoga blága nouve fare, kaplaníje, i soule, gde je trbeló, napravo prousztovní lüsztvi k-velikoj dob-

routi; — Rimszkoga Pápe oblászt je veliko podrezao; — Püspeke bole vküpsztiszno; — Bratovcsine, Proceszie. i drügefële gobo'sne návade szo ponícsane it, v. Józsefova vu Cérkvene pravice zaletüvanya szo Piusa VI. tedasnyega Pápo magnila. Nyega obískov v-Bécsi, da szí morejo 'snyim pogúcsati, ino pravice Szvéte Materé Cérkve z-Czaszarszkimi z-lejpm szlo'siti. —

Novopecseni krüh Józsefa II. glibár dneszvütro tücsnécsi, je hitro szkiszno vu vogerszkom 'selódcí. — Náj prvo i bole szo sze Józsefova nouva premenyanya Nizozemczom (Dolenczom) zamerila. Tej szo sze prouti nyemi zbontárali. — Vogrinje szo glázno mrmrali, ino níki szo sze povüpali Józsefi povedati: da nyim düsnavejszt bráni táksim protivnim narédbam sze podlo'siti, stere szo od nyih brezi nyih od ednoga neokoronüvanoga Poglávára. — Vu Erdélszkom szo pa Vlábí pod vojvodsztvom H o r a i G l o s k a odkrito prászko delali, robili, pou'gali hrame goszpodsške, ino Goszpodo vmárjali. —

József II. sze je pa bole rúszke Czararicze dr'sao, ino 'snyénov pripomoucsjov nad Törka sze odprávlao. On je szám tüdi pri vojszki bio. Medtémtoğa da je vu nezdravíh múzgaj pri Temesvári ino Zemlini nyegova vojszka okügana: mogla sze je názrit podávati. József je szám obete'sao, ino v-Bécs nazáj prisao. — Tou razszipanye nyegovoga naprejvztja, ino nazadovolnoszt nyegovíh Dr'sáv, je nyemi vszo dobro volo vzéla —

Ali boj z-Törkom bougsi naprejdek má. — L a u d o n B e l g r á d, K o b u r g z-pripomoucsjov rúszkov dobí poglavítno meszto Moldávie Jaszi; ino B u k u r e s t V a l a c h i e. —

Tecsász szo sze pa Nizozemci (Dolenci) Czaszari celou odpovedali. — Vougri sze pripravlali k-prász ki. — Prájszki Kráo Friderik II. szí je vsze prizadeo, zvüszke Poglaváre prouti Józsefi II. súntati, i nyegovo szrecso vu törskom boji preprecíti. — Vsze tou je Józsefi II. szmrt prineszlo. — Maloprve, neg bi premíno, na ftissanye razszrdjenih szvojih podló'sníkov, je nistera szvoja novo vredjejnya nasztáro postavo, ino vogerszko Koróno vu Búdine odpúszto. —

József II. je dvakrát o'senyeñi telikrát hitro Dovecz brezi decé pousztav. — Nasim lutheránom je tüdi vola bíla taki na oznányeno vörvajnszko Potrplejnye molitvárnice szí goriposztaviti v-Krisavci, v-Püczinci: ino na Hódosi (1783).

L e o p o l d II. K r á o

1790 — 1792 = 2.

Gda bi po szmrti szvojega brata Józsefa II. ládanye vszejh k-ausztriánszkoj Hi'si szlisajoucsih Országov v-rouke prijaø Leopoldi II. vnougi sztrásni protivníczke szo sze nyemi grozili. —

Nizozemci (Dolenci) szo itak oboro'sjeni bíli. — Törk szí prizadéva tocskar zgüblena meszta nazáj priszvojití. — Prájszki Kráo od Törka naprosseni z-szvojov vojszkov zalé'se mejjé Moravie ino sze z-bojnov pretí. — Vougrom Józsefine novine nejdo vglávo. — Franczúzi vsze bo'se i orszácske obsztojécse pravice prekupicznivsi, szpremetavsi, z szvojim jakobínarszkim pricsinejnyom povszéd podló'sníke na nepokornoszt prouti szvojim Poglavárom nadigávajo, pode'sigajo i podbádajo. —

Leopold II. za Czaszara posztávleni sze je vendar

znáo zevszih pogibelnosztih z-szvojov cshednosztjov vö odpleszti. — Poszebno, ka sze vogerszkoga Králesztva dotika: Leopold II. sztáliste ino Réde vküppozové v-Büdino, maloszledkar pa v Po'son, vu szpráviscse, oni szo sze szkrbeli zdáj, najsze vecskrát takse naoupacsnoszti neprigodijo, kak za pokójnoga Józsefa II. z-toga nagibajoucsega zroka szo i novvo Piszmo, nasterobi meo Leopold II. pred koronüvanyom priszegnoti, náredli. Ali on na szvoje králeszke prejdnoszti tüdi pazliv nyim z-Bécsa dá odpiszati: da liki szamí nelübijo novine: tak i on scsé pri szvojih Prednikov priszegi osztáti. — Za tém je priso Leopoldi II. v Po'son, ino sze je v-nazoucsnoszti neápolszkoga Krála i Kralice püsztó za vogerszkoga Krála ovéncsati.

Z-protivníkmi pomirejnye szije za prvo szkrb vzéo Leopold II. — Z-prájszkim Kralom sze lehko pogodí, obezsajoucsi nyemi, da z-Törkom tüdi posteni mir scsé napraviti. Pa rejszan mirolüben Leopold II. povrne Törki Bělgrád, i vsze ovo, ka sze je za Czaszara Józsefa II. pridoubilo. Szamo szkraja Banáta, ino kre Una vodé falat zemlé szí obdr'sí. — K-zbúcsenim Dolenczom pa odprávi vecs seregov na vékse posztrassejnye, ino nyim dovoli z-malim popravkom negdasnye pravice obdr'sati, v-kom szo sze oni vdobrovolili, ino podáli. — Francúzí pa, kak dabi zbesznili, szo vez red i formo szprevgli; z oro'sjom szo Králi, Princzom, Pispekom, Abbásom, i vnougim drügim kak vu francúzskom, tak Nemskom vkrajvzéli lasztínsztvo, i ládanosztvo. — Vno'sino francúzov, kí szo domá vu nevarnoszti bilí, pod obrambo nasega Czaszara szo na Nemsko prileteli; med nyimi tüdi Královi Princí. —

Franczúszki Kráo i Kralicza, gda bi pred pogibelnoszt-jov stela vújti, szta po pouti gorpodr'sana, v-Páris nazáj odpelana, ino tam, kakti naj véksiva hüdodelnika, vu vouzo szrányena. — Groza je obísła vsze europejszke Poglaváre. — Brezi odlásanya Leopold II. prájszki Kráo Wilhelm II. ino svédski Kráo, vu P il n i c i vküppridejo, szpajdásijo, ino pogovárjajo sze: kak bi Lajosi XVI franczúszkomi Králi kak náj hitrej na pomoucs mogli biti? — Pred vszém Leopold II. zbeznyene Franczúze z-lejpm opomené, ino nagíba szvojega ospotanóga Krála na szloboden zrak püsztiti, ino ga dosztojno postüvati, kak i po szili odevzéte grünte Dühovszti tak, kak poszvetnoj Goszpodi z-csiszta povrnoti. Franczúze je Leopoldi II. z-etov opombov tak razdráscso, da szo ga na boj vö pouzvali. Ali Leopold II. gda bi sze náj bole k-bojni pripravlao, vmerjé.

Zá Leopold II. Krála je Protesztantom obsinszka szloboscina dána gdekoli po Vogerszkom nej pa na Horvatszkom, po szvojoj návadi Molitvárnice goriposztaviti, ino k-nyim Predgare ino Skolnike szpraviti. — Denok neednákih hi'snih zákonov zdávanye sze je moglo zoucsi pápinszkoga Popa dogotoviti. — Decza z-etaksih neednákih zákonov rodjena ali szo mogli (csi szo tak hi'snitiváriske eden drügomi obezsali) vszi pápinszke vöre biti; ali (csi je pogodbe nej bilou) moska decza ocsine, 'senszka decza pa materne vöre biti. —

F e r e n c z I. K r á o

1792 — 1835 = 43.

Kak je po szmrti szvojega Ocsé Leopolda II. ravnati zacsno Ferencz I. preszlávnega austriánszkoga

Roda Dr'sánya: taki je na znánye doubo, da boj má z-Francúzmi. — Ferentz I. sze záto dá v-Büdiní za vogerszkoga Krála okorónüvati, pri steroj priliki je nyegov právi brat József za Palatína, zvolen, ino szo vküpszprávleni Sztálisi ino Rédovje novvomi szvojemi Králi k-odicsenomi dokoncsanyi gotovoga boja rekrute 'sivész, konye, ino pejneze dobrovolno ponüdili. — Tecsász, ka sze je eta velikodüsna ponüdba notriterjala: Ferencz I. odíde czaszarszko i csehszko korónogorivzét. — Ali tecsász szo tüdi Francúzí na teliko zbeszneli, da szo szvojemi Králi ino Kralici glávo po bohári dáli odszécsti (1793). Na ete grozne szlejpoatrivnoszti pokastiganye szo sze nisteri europejszki Poglavárje z-nasim szlo'sili. — Ali Francúzí tüdi na razdroblenyé Ferenczove moucsi po najemuikih szo szkrivoma prouti Ferenci I. reberíjo nakúriti steli, stera bi mejla kak na Vogerszkom, tak vu Austrii ino Stajerszkom vövdáriti. Nego pogibelno vküpszasztoplenyé je ovádjeno, ino Zacsitelom gláva od sinyeka dolisuknyena: kakti; Apati Martinovitsi, grofi Sigrai, Hajnóczí, Laczkovitsi. — Ménsi krivci szo pa szpolovleni, ino sztráh odprávleni. —

Teski, ino vszepojedni francúzszki boj sze je zacsno, steri je pod krátkimi prehenyanyami pét fárti ponovleni, ino je 23 lejt trpo. — Bonaparte Napoleon je pa bio on viteski francúzszki Czaszar, stero mi je vu vszejh bojnaj na teliko szreca vgájala, da je nasega Czaszara priszilo tiá v-Bécs priróslajoucs zsztolnoga meszta dvakrát na Vogerszko pobegniti; — priszilo dolidjáti rimszko-nemsko czaszarszko Koróno, stera je 633 lejt austriánszkih Princzov glavé venesi-

la; — priszilo ga je sze znebiti vnougih ocsinszkib Dr'sányov vu Nemskom i Talliánszkom. — Szploh z-dobicskom szrecsno bojovajoucsi Napoleon bi nasemi Czaszari znáo escse vecs vkrajvzėti; je pa nej vesino; da je nyegovonáj sztarejsó csér Luíz o za 'seno doubó.

Ka je nas Czaszar vu franczúszkih bojnej tak nezrecsen bio, veliko csüdo je nej, pokedob szo sze szkoro vszi europejszki Poglavárje z-franczúszkim Czaszarom zdrú'sili za volo sztráha pred nyim, i tak je vesászih nas Czaszar szám szebi prejkpüscseni osztáó. — Nyegove vojszke je vszelé menyé neg franczúszke, pri nyój doszta na pohitocs szem vzétih, nezvucsénih, nej po rédi oboros'jenih junákov. — Ka szo pa lúdjé v-etih bojnaj v-nasem Országi, kak i v-drúgih trpeli? je grozno. —

Gda bi 'se prájszkoga ino nasega Krála nej malo poszkübo Napoleon: szvoje neprestetlive serege z-franczúszke zemle pela na szeverne kraje prouti Rúszí, vu szvojoj nezgovornoj viszikoszti miszlécs, ka vsze po nyegovoj prevzétnoj vouli vöszpádne. — Medtémoga rúszki boj za nedoszitnoga franczúszkoga Czaszara 'sáloszten konecz je vzéo. — Ár gda bi on dale i dale notri v-Rúszko priso: rúszka vojszka sze je pred nyim nazáj sztráh kázajoucs vlekla, pojdoucs vsza meszta i vesznice pó'sgála, polá poko'sena, szilje, rogáta 'sivína, i konyi odegnáni; sztanovniczke zevszim szvojim blágom ali pojdo z-vojszkov, ali vu káksih logáj nalükávajoucsi sze z-Franczúzmi divjoszrdito bijejo. — Vu leti 1812 14-a Miháoscseka je Napoleon 'se pri Moskvi. Dugo csáka, da bi ga prisli mesztjánye szpostüvat; ali da nikoga nej naprej, ide zráven v-czaszarsz-

ki grád Kreml; nyegovi vojáki sze pa razpresztréjo po városi. — Ali kak sze za csüdiyo, gda nájdejo vsze hrame zapüscsene, dveri i vráta szpozaklenyena, ino preci tüdi pri velikom pihanyi szevra na vecs kak pétsztou krajih na enkrát zacsne goretí. — Franczúzov veliko, kí szo prvle, neg szo vújti mogli, od ognya dosztignyeni, zgorelo je. — Napoleon pa velí váras vöszporobiti, povr'stiga, ino dale idtinad Rúsze. —

Kutozov rúszkih seregov Vojvoda escse dú'se, i dale vábi Franczúze za szebom, ino sze pripravla k-velikoj bitvi. Na ednouk do szih máo be'sécsi Rúszi sze obrnéjo, z-franczúzmi sze kreszajo tecsász, ka je sztrasno meszarejnye posztanilo, ino vnogo Franczúzov szpadnilo. — Zdáj Napoleon ponüja mír Kutozovi. Ali té nyemi odgovorí: „ka je zdáj od míra nej gues, nego sze rúszki boj za právo zacsne.“ — Franczúzi od Rúszov vu málih ino velikih bitvaj szpotúkani morejo vu velikoj zmoutnyi rávno po tisztih krajih nazáj híttí, stere szo prvle zciszta vöze'smíkali. — I da szo toplim krajom navájani Franczúszki jüsniczke nej meli rimsz-koga oblecsa, nej sztroska szamí, pa nej nyihovi konyi pláganya: tak jüh je vszáki dén od gorijemajoucse zíme na jezere i jezere zmrznilo, od gládi tá szpadnilo. — Nas Czaszar Napoleona szvojega zeta nagovára zdáj, náj bi z-Rúszom sze pomíro. Ali Napoleon szvojega tészta poszmeháva z-szvojov fáncsosztjov sze nyemi pogrozécs. — Pa je Napoleona vsze potrto, vsze z-cslenka vr'seno, szamo nyegova prevzétna gláva sze je nej vtrlo v-taj sztrahovitnih nevoulaj, nyegovo szrcé sze je nej vmecsiló v-tejh kastigaj! — Rávno tou je napravilo, da Rúsz, Prájsz, ino naz Czaszar sze zavé-

'sejo ino szpajdásijo, da nieden 'snyih za sze poszebi nebode sze dáó na míra naprávlyanye pripraviti. —

Na ravniczaj pri Lipszkem (Leipezig) je ta velika odločna sztrasna bitva. Od obej sztráni sze zacsne z-1600 stükov sztrasna sztreľba, za tém sze primejo z-száblami i dárdami (szuliczami) zádnic zavézna vojszka franczúszke náj mocsnejso szerdino razvr'se, i na pobég priszili. Na lipszkih poláj je na jezere i jezere mrtvih ino ranyenih osztalo z nasih tak kak Franczúzov, ino sze etih veliko vu Elsztri vodi potopílo, med tejmi tüdi polszki General Poniatovszki, — Franczúsom je vsze vkrajvzéto, ka szo szí oni prvle tak tesko pribojüvali. —

Szlo'sene vojszke pa Napoleona tirajo dale, i pridejo vu Páris, gde je Napoleon od Czaszarsztva odposztávlen, ino na otok Elb a odpráven. — Ali odnet pá nazáj pride vu Páris, z-nouva boj zacsne; je pa pri Waterlói na nics djáni, i dalecs na otok Sz. Jeléna zván odpelani, gde je pod osztrov sztrásbov tüdi mro (1821) Nasa, rúszka i prájszka vojszka je tri lejta vu Franczúszkom osztála, ino szo mogli Franczúzi szedem sztou millionov za bojne srtroske plácsati, i doszta drúgoga nazáj dati, ka je pred tém z-austriánszkih Dr'sáv odvlecseno. —

Med etimi szplohnimi, ino teskimi bojnama je nas od vszejh podlo'sníkov lüblen Kráo Ferentz I. nej z-miszli püsztó szvojega vogerszkoga Králesztva dobrouto i szrecso uaprejpomágati. Za toga volo je vecsfárti orszácske sztálise i Réde vküppouzvao, ino 'snyimi hasznovitne zapouvedi narédo. — On je na 14 mío dúgi 'slejb vsino szkopati vu bácskom vármegyévi, naj bi

sze z-Dunája na Tiszo, od etecz pá nazáj voziti na lád-
 jaj moglo vszákojacsko blágo za tr'stvo. — On je za
 nevolne nejme i glúhe soulo nasztavo vu Váciumi; —
 za mláde katanszke Officíre pa v-Pesti; — On je vo-
 gerszko-módro Tovarsíjo, ino Knisiscse osznóvoza
 preszvecsenyé králevcsánczov; — plavanye szapout-
 nih (szlápasztih) ládjih po velikih vodaj, ino naszta-
 nejnye vszákefele Fabrik, — Nyemi sze má zahváliti. —

Ferencz I. szám tüdi krouto pobo'sen na Vöro ka-
 tolicsánszko veliko szkrb je noszo. Za toga volo je z-
 Egerszke Püspekíje, stera je na Érsekíjo podignye-
 na, dve j nouvih szpravo: Kassavszko nájmre, ino
 Szathmárszko, naj bi sze düsevne ovcé od Pasz-
 tírov szvojih le'sej ravhati mogle. — Paszko je meo na
 mladino, naj sze vu bo'sem sztráhi po soláj, ino vu
 potrejbnih znányaj goriszkrmi. Záto sze je dosztojao
 Benedikti narom, Cisztercítam ino Premonstratenzerom
 povrnoti grünte i one dokodke, stere nyim Czaszar Jó-
 zsef II. szpojémao, naj bi líh soule oprávlali, i deczo
 vcsíli. — Tüdi vnouge nouve fare z-Mésnikmiszo vpe-
 lane tü i tam. — Z-nász szlovenov sze je tüdi nej do-
 ber Ferencz I. szpozábo, nego vu Pecsarovci, i na
 dolejnyem Sziníki kak í v-Csrenczovci nász je
 z-nouvimi Farami odobrouto. — Nasim lutheránom je pa
 dopüşzto z-szvojjim sztroskom v-Bodonce ino v-Gor-
 nyo-Petróvce k-novonarejenim Molitvárniczam Pre-
 dikante, Kántore, i soule poszaditi. —

Ali ka valájo hvále, da neszmilne szmrí mecs vmorí
 tüdi náj jakse Krále? — Pobo'snoga, lüdolübnoga Fe-
 rencza I. nega vecs! —

Ferdinand V. Krá o

1835 —

Zdájsni nas Krá o Ferdinand V. 'se vu 'sitki szvo-
joga Ocsé Ferencza I. za Krála vogerszkoga okoronü-
van (1831) je taki szvoje prinagnejnye pokazao k-vo-
gerszkomi Országi po tom, ka szi je nej szráno tisztih
50 jezér zlátov, z sterimi szo ga pouleg sztáre návade
Sztálisi ino Rédovje szpostüvali: nego jäh je polójno za
olejkotejnye Dácsnikov; drúgo poloviczo za povéksa-
nye peneznice vogerszke-módre Tovarsíje v-dár pri-
kázo. — Gda je z-ocsinszke rouke prejk vzéo sza-
moládarsztvo (1835) míloszrczen je po vszejh szvojih
Országaj krivce do szmrtil na vouzo oszodjene vöpüsz-
to. Za nyega sze je napravo nouí Urbarium, poulek
steroga kmetje menye májo placšüvati szvojim zemel-
szkim Goszpódam, pa sze jäh tüdi le'sej rejsiti. — On
je orszácskoga szpráviscsa Dokoncsanya dopüszto vo-
gerszki szpizati. — Nasztavo je v-Pesti vogerszki
Theater, — na vecs mesztaj 'selezne ceszte it, v.

Za Ferdinanda V. sze vogerszki Ország z lejpim, —
nej z-prelejvanyom krvi, — po k-csaszomiszli primerje-
nih popravkaj na díko, ino bogásztvo zdigáva. —

Dájmo záto — kak nász Zvelicsiteo vcsi — „Cza-
szari stera szo Czarova.“ — Pa tüdi vszáki
dén molimo Bogá za míloga nasega Krála Ferdinanda
V. da premore mír, szlo'snoszt, ino vszákoga szvo-
jegá podlo'snika pravice od nepriátelov ovarvati, szvá-
je ftissati, ino dugo zdrav kralüvati! —

